

การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ
ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

LESSONS LEARNED ON THE SOLID WASTE MANAGEMENT PROCESS OF
BAN RANG PHLAP COMMUNITY, KRAP YAI SUBDISTRICT,
BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

ภิชญาดา พิษณุวรโชติ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ
ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

LESSONS LEARNED ON THE SOLID WASTE MANAGEMENT PROCESS OF
BAN RANG PHLAP COMMUNITY, KRAP YAI SUBDISTRICT,
BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

PITCHAYADA PICHAYAWARACHOTI

A Master's Project Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
(Public Policy and Management)
Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

สารนิพนธ์

เรื่อง

การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ

ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ของ

ภิชญาดา พิษณุวรโชติ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุลศักดิ์ ชาญณรงค์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานันท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กัลยา แซ่อึ้ง)

ชื่อเรื่อง	การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ
ผู้วิจัย	ภัชญาดา พิชญะวรโชติ
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เพื่อตอบสนองของวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 8 คน และเพื่อตอบสนองของวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลกรับใหญ่ จำนวน 1 คน จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC ได้แก่ (1) การวางแผน (Planning) : ผู้นำชุมชนได้มองเห็นถึงความสำคัญจึงได้วางแผนการจัดการขยะในเบื้องต้น นั่นก็คือ การคืนถังขยะให้แก่เทศบาลตำบลกรับใหญ่ และได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี (2) การจัดองค์การ (Organizing) : หน้าที่ของสมาชิกทุกคนคือการคัดแยกขยะและจัดการขยะในครัวเรือนของตนเอง และยังมีผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน เจ้าของสถานการเรียนรู้การจัดการขยะ แบ่งหน้าที่กัน (3) การชี้นำ (Leading) : กระตุ้นจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชน และได้ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (4) การควบคุม (Controlling) : ชุมชนให้ความสำคัญกับการประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ และยังได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกรับใหญ่ในการให้ความช่วยเหลือวางแผนและประชุมต่างๆ อีกด้วย จากวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยภายใน (1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) (2) ผู้นำชุมชน มีจิตสาธารณะและให้ความสำคัญกับปัญหา (3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน มีความสามัคคีกัน ร่วมมือร่วมใจกัน และปัจจัยภายนอก (4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้และงบประมาณ และรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ ส่งผลช่วยให้ชุมชนประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ : กระบวนการจัดการ, ขยะมูลฝอย, ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

Title LESSONS LEARNED ON THE SOLID WASTE MANAGEMENT PROCESS
OF
BAN RANG PHLAP COMMUNITY, KRAP YAI SUBDISTRICT,
BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

Author PITCHAYADA PICHAYAWARACHOTI

Degree MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION

Academic Year 2022

Thesis Advisor Assistant Professor Chulasak Channarong

This research had the following objectives: (1) to study the disposal process of municipal solid waste in Ban Rang Phlap community; (2) to study the success factors in the disposal process of municipal solid waste in Ban Rang Phlap community. The qualitative research was conducted with key informants to fulfill the first objective, including a village chief (1 person), the assistant village chief (1 person), the community committee (7 people), and the community representatives (8 people). The second objective included the village chief (1 person), the assistant village chief (1 person), the community committee (7 people), and the Director of the Department of Public Health and Environment from Krap Yai Sub-district. In the first objective, the community follows POLC management theory, as follows: (1) Planning: the community leaders recognized the importance of preliminary waste management planning, such as returning the trash to the municipality of Krap Yai Subdistrict; (2) Organizing: every member has to separate and manage waste in their own household, and the community leaders and community board owners of the waste management to help the community; (3) Leading: to motivate all community members and related various activities; (4) Controlling: the community emphasizes the importance of the results evaluation and review and support from Krap Yai Subdistrict Municipality. In the second objective, the research results showed that success came from internal factors: (1) the disposal process of municipal solid waste had four main POLC factors; (2) community leaders are public-minded and emphasized problems; (3) the cooperation of a unified community; (4) local government support to solve the community problems in terms of knowledge, budget, and data collection for analysis.

Keyword : Management process, Solid waste, Success factors

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จด้วยดีจากความกรุณาช่วยเหลือโดยคณาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์และคณาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่ให้ความรู้และให้คำแนะนำกับผู้วิจัย และที่สำคัญคืออาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ ที่คอยชี้แนะแนวทางและให้คำปรึกษาทางวิชาการ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนและตัวแทนของสมาชิกชุมชนจากชุมชนบ้านรางพลับทุกท่าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลกรับใหญ่ ที่สละเวลามาให้ข้อมูลของงานวิจัย เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้ สมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ส่งเสริมและสนับสนุนแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านซึ่งคอยช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่กันและกัน จนงานวิจัยประสบผลสำเร็จ

อนึ่ง ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ไม่น้อยแก่ผู้ที่ประสงค์จะศึกษา ในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน และขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ให้แก่เหล่าคณาจารย์จนทำให้งานวิจัยเป็น ประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอมอบความกตัญญูกตเวทิตาคุณแด่บิดามารดาและผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่างๆ นั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำ จากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยต่อไป

ภิษญาดา พิษณุวรโชติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามในการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	5
1.4 นิยามศัพท์	5
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน.....	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย.....	19
2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านรางพลับ	26
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	38

3.1	แบบแผนการวิจัย.....	38
3.2	ลักษณะตัวอย่างหรือประชากรที่ทำการศึกษา.....	38
3.3	การดำเนินการวิจัย.....	39
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....		41
4.1	สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	41
4.2	กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน.....	44
4.3	ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน.....	59
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....		79
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	79
5.1.1	กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	79
5.1.2	ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	81
5.2	อภิปรายผลการวิจัย.....	82
5.2.1	กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC.....	82
5.2.2	บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน.....	83
5.2.3	ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน.....	83
5.2.4	บทบาทของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย ชุมชน.....	84
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	86
5.3.1	ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ.....	86

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 สรุปการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน.....	33
ตาราง 2 สรุปการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐ.....	34
ตาราง 3 จัดทำเป็นสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ.....	46
ตาราง 4 แผนการดำเนินกิจกรรมชุมชนปลอดขยะบ้านรางพลับ ปี 2561.....	53
ตาราง 5 จัดทำเป็นสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปี 2558 – 2561.....	65
ตาราง 6 ปริมาณขยะ ปี 2558 จำนวน 343,500 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 941.1 กิโลกรัม/วัน.....	68
ตาราง 7 ปริมาณขยะ ปี 2559 จำนวน 293,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 802.7 กิโลกรัม/วัน.....	68
ตาราง 8 ปริมาณขยะ ปี 2560 จำนวน 245,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 671.2 กิโลกรัม/วัน.....	69
ตาราง 9 ปริมาณขยะ ปี 2561 จำนวน 235,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 630.1 กิโลกรัม/วัน.....	69
ตาราง 10 ปริมาณขยะของชุมชนบ้านรางพลับที่เกิดขึ้นทั้งหมดและส่งให้เทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่ กำจัด	71

สารบัญรูปภาพ

หน้า

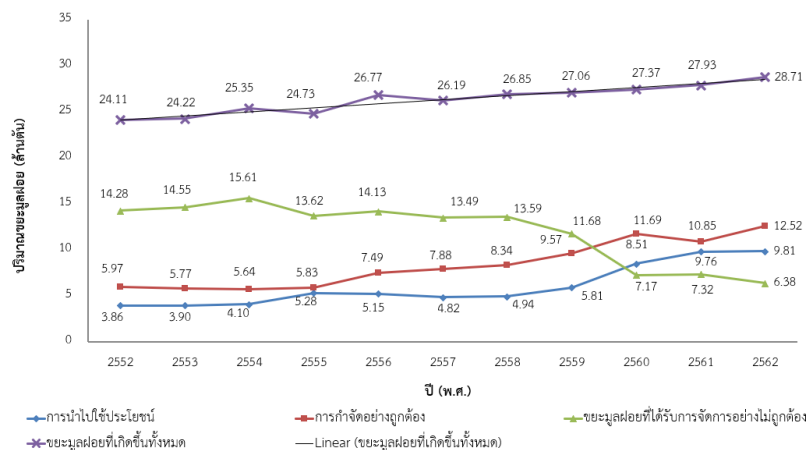
ภาพประกอบ 1 สถานการณ์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน.....	1
ภาพประกอบ 2 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่เป็นปัจจัยนำเข้า 3-11 ด้าน ที่เรียกว่า 3M-11M.....	15
ภาพประกอบ 3 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการในที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยนำออก.	16
ภาพประกอบ 4 องค์ประกอบหลักในขณะมูลฝอยของประเทศไทย	22
ภาพประกอบ 5 แผนที่ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	26
ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	37
ภาพประกอบ 7 คำสั่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่.....	64
ภาพประกอบ 8 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปี 2558 - 2561	66
ภาพประกอบ 9 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปริมาณขยะ กิโลกรัม/ปี ปี 2558 - 2561.	66
ภาพประกอบ 10 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปริมาณขยะ กิโลกรัม/วัน ปี 2558 - 2561	67
ภาพประกอบ 11 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ส่งเทศบาลกำจัด กิโลกรัม/วัน ปี 2558 - 2561	67

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหามูลฝอย เป็นปัญหาด้านมลพิษและเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเมืองไทย สาเหตุเกิดจากจำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นของคนไทย รวมทั้งประชากรแฝงจากประชากรที่เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การอุปโภคบริโภค การแยกขยะที่เกิดจากต้นทาง การจัดการมูลฝอยไม่ได้มาตรฐาน กิจกรรมทั้งหลายของประชาชน อาทิ ชุมชน ตลาด โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า บ้านเรือน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดปริมาณมูลฝอยขึ้นมาก จึงทำให้เกิดมลพิษและไม่นำมาใช้ซ้ำอีก โดยมลพิษจากขยะมูลฝอยทำให้เกิดปัญหา คือ 1. อากาศไม่ดี ซึ่งกำเนิดจากการเผามูลฝอยที่กลางแจ้งทำให้เกิดฝุ่นและมลพิษ 2. น้ำเสีย โดยเกิดจากการกองมูลฝอยที่ตักค้างที่พื้น เมื่อฝนเกิดตกจะทำให้น้ำเน่าเสียซึ่งไหลลงในแม่น้ำก่อให้เกิดภาวะมลพิษทางน้ำ 3. แหล่งพาหะก่อให้เกิดโรค จากขยะที่ตักค้างที่พื้นซึ่งจะทำให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์ เช่น หนู แมลงวัน เป็นต้น โดยจะเป็นพาหะนำโรคติดต่อ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพร่างกายของประชากร และ 4. เหตุรำคาญและสภาพที่ไม่น่าชื่นชม การที่รวบรวมมูลฝอยไม่ได้หมดทำให้เกิดกลิ่นเหม็นคละคลุ้งรบกวน (กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น การนำไปใช้ประโยชน์ การกำจัดอย่างถูกต้อง และขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างไม่ถูกต้อง พ.ศ. 2552 - 2562

ภาพประกอบ 1 สถานการณ์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ที่มา: ปรับปรุงจาก กรมควบคุมมลพิษ (2564)

ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ ปริมาณของมูลฝอยชุมชนที่มี ตั้งแต่ปี 2552 ถึง 2562 พบว่า แนวโน้มของปริมาณมูลฝอยชุมชนที่มีทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีแนวโน้มที่จะเพิ่มและมากขึ้นในทุกปี โดยล่าสุดในปี 2562 ปริมาณขยะชุมชนที่มีประมาณ 28.71 ล้านตัน กำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 12.52 ล้านตัน และมูลฝอยนำไปใช้ประโยชน์ประมาณ 9.81 ล้านตัน และยังมีมูลฝอยที่ได้รับการนำไปกำจัดอย่างไม่เหมาะสมอีก 6.38 ล้านตัน วิกฤติปัญหามูลฝอยจึงเรียกว่าเป็นหนึ่งในปัญหาใหญ่ๆ ที่ต้องทำการรีบแก้ไข เนื่องจากจะก่อให้เกิดผลไม่ดีต่างๆ ตามมาอีกมาก เช่น ผลด้านสุขภาพอนามัยของประชากรและผลด้านสิ่งแวดล้อม

จังหวัดราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายอยู่จำนวนมาก เช่น แหล่งเชิงเกษตร แหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งสุขภาพ และแหล่งนันทนาการ ฯลฯ และยังมีความโดดเด่นในทางวัฒนธรรม โดยแต่ละชนชาติล้วนแล้วแต่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า นอกจากนี้ ราชบุรีคือจังหวัดที่โดนเลือกให้เป็น 1 ใน 12 เมือง ภายใต้แนวคิด “12 เมืองต้องห้าม...พลาด” ในหัวข้อ “ราชบุรี ชุมชนคนอาร์ต” ราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มีความชมชอบจากบรรดานักท่องเที่ยว โดยนักเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้นในทุกปี และในปี 2560 จังหวัดราชบุรี มีโรงงานจำนวนทั้งสิ้น 1,762 แห่ง โดยส่วนมากจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นขนาดเล็ก 1,600 แห่ง ร้อยละ 90.80 โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง 111 แห่ง ร้อยละ 6.30 โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 51 แห่ง ร้อยละ 2.89 (จังหวัดราชบุรี, 2564)

จากการคิดคำนวณปริมาณมูลฝอยที่มีตามเกณฑ์ของกรมควบคุมมลพิษกับจำนวนของฐานประชาชนของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แบ่งได้ตามเขตการปกครองในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมือง ซึ่งอัตราการผลิตมูลฝอยคือ 1.15 กิโลกรัม/คน/วัน เทศบาลตำบล อัตราการผลิตมูลฝอยคือ 1.02 กิโลกรัม/คน/วัน และองค์การบริหารส่วนตำบล อัตราการผลิตมูลฝอยคือ 0.91 กิโลกรัม/คน/วัน ในปี 2559 มีจำนวนขยะ 357,256.78 ตัน/ปี (978.79 ตัน/วัน) จำนวนขยะที่กำจัดได้ไม่ถูกต้อง 84,194.55 ตัน/ปี (230.67 ตัน/วัน) จำนวนขยะที่กำจัดถูกต้อง 46,084.90 ตัน/ปี (126.26 ตัน/วัน) ขยะที่มีประโยชน์ 76,774.80 ตัน/ปี (210.34 ตัน/วัน) และปริมาณขยะที่ตกค้าง 17,433 ตัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในราชบุรี ปี 2559 จำนวน 111 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 77 แห่ง ราชบุรียังมีจำนวนขยะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 264.01 ตัน/วัน ในปี 2554 เป็น 978.79 ตัน/วัน ในปี 2559 (จังหวัดราชบุรี, 2564) แนวโน้มในภาพภาคหน้า จะมีจำนวนขยะขึ้นมาก โดยมีปัจจัยที่จะทำให้จำนวนมูลฝอยเกิดเพิ่มขึ้น เช่น จากชุมชนที่เป็นแหล่งเมือง การเพิ่มขึ้นทางการท่องเที่ยว

การพัฒนาเศรษฐกิจ การเพิ่มการลงทุนของพื้นที่ และการพัฒนาการคมนาคมและขนส่งโลจิสติกส์ และที่สำคัญคือจิตใต้สำนึกในการจัดการมูลฝอยภายในชุมชนตนเอง ครวัเวียน และประชากร

อำเภอบ้านโป่ง มีภาวะเศรษฐกิจการขยายตัวอย่างต่อเนื่องมา อำเภอบ้านโป่งมีผู้คนเป็นจำนวนมากและอาณาเขตติดต่อกับกาญจนบุรีและนครปฐม นอกจากนี้ มีห้างใหญ่ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ บิ๊กซี และโลตัส อีกทั้งมีธนาคารปริมาณมาก บริษัทหลักทรัพย์ สถาบันทางการเงิน มีผู้ต่อรถโดยสารขนาดใหญ่ระดับประเทศ อำเภอบ้านโป่งมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 541 แห่ง ซึ่งมีการกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ดังนั้น การมีแหล่งท่องเที่ยวและการเพิ่มขยายตัวของทางภาคอุตสาหกรรม ทำให้ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม อำเภอบ้านโป่งมีปัญหาจากมูลฝอยในหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีจำนวนมาก เนื่องจากผู้คนไม่รู้แนวทางการกำจัดมูลฝอยที่ดีและไม่แยกขยะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์แนวทางให้ประชาชนทราบถึงวิธีการกำจัดมูลฝอยและไม่ผลิตขยะให้มากขึ้น (จังหวัดราชบุรี, 2564)

จากปัญหาขยะมูลฝอยในประเทศไทยที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกปี ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนาน การส่งเสริมการจัดการที่ดีในด้านขยะมูลฝอย การก่อสร้างรูปแบบการจัดการที่ดีของขยะมูลฝอย ร่วมกับการเสริมสร้างความรู้และวินัยของผู้คนจึงสำคัญ ซึ่งการจัดการมูลฝอยแบ่งได้ 3 ระยะ คือ 1. ต้นทาง เป็นการลดจำนวนมูลฝอยและมีการคัดแยกมูลฝอยที่ครัวเรือน สถานที่ของราชการ สถานที่ในสาธารณะ และสถานประกอบการต่างๆ 2. กลางทาง เป็นการเก็บรวบรวมทั้งขนมูลฝอยที่ได้คุณภาพ 3. ปลายทาง เป็นการจัดการมูลฝอยที่ดีตามหลักวิชาการและได้คุณภาพ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ดังนั้น การร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนการจัดการขยะ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ระดับชุมชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากหากชุมชนนั้นจัดการมูลฝอยภายในชุมชนสำเร็จด้วยตนเอง จะทำให้การจัดการมูลฝอยในระดับประเทศประสบความสำเร็จตามมาอีกด้วย ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนตัวอย่างที่ขึ้นชื่อเรื่องความสะอาดและเป็นต้นแบบในเรื่องการจัดการขยะ ซึ่งก่อนจะเป็นชุมชนที่จัดการมูลฝอยได้ประสิทธิภาพนั้น ชุมชนบ้านรางพลับเคยเป็นหมู่บ้านที่เต็มไปด้วยความสกปรก โดยเทศบาลตำบลกรับใหญ่จะต้องบริหารวันและเวลาในการเก็บมูลฝอยของชุมชนอยู่ที่ 3 – 4 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 2 – 3 วัน นอกจากนี้ เกิดโรคระบาดขึ้นมา เนื่องจากน้ำขังจากขยะในหมู่บ้านกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์อย่างดีของยุงลาย (ปฐนชิเมนต์ไทย, 2563) ต่อมาชุมชนบ้านรางพลับได้มีการจัดการขยะอย่างดียึดจากความร่วมมือใจของทุกคน จนทำให้ชุมชนบ้านรางพลับได้รับรางวัล “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระดับประเทศ ติดต่อกัน 4 ปี

เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2563 กรมส่งเสริมคุณภาพฯ เปิดศูนย์การเรียนรู้ “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งนับเป็นศูนย์เรียนรู้ “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” แห่งแรกของจังหวัดราชบุรี ภายใต้แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยเหลือศูนย์ (Zero Waste) โดยมีแนวคิดที่ดีต่อการจัดการปัญหามูลฝอยที่ว่า “การคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ของทุกคน” การจัดการมูลฝอยมาอย่างยาวนานของชุมชนทำให้ปริมาณมูลฝอยลดลงอย่างมาก โดยสี่ปีของการดำเนินงาน (ปี 2558 - 2561) มูลฝอยมีปริมาณลดลงถึงสิบเท่า และประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่ ประองดอง สามัคคี เกื้อกูลแบ่งปัน ช่วยกันคิดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ต่างๆ กลายเป็นวิถีปลอดขยะในทุกครัวเรือน (ไทยโพสต์, 2563) ซึ่งการที่ชุมชนได้รับเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบ โดยได้รับรางวัล “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับประเทศ ติดต่อกัน 4 ปี โดยปี 2562 ได้รับถ้วยรางวัลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ และกรมส่งเสริมคุณภาพฯ เปิดศูนย์เรียนรู้ “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ซึ่งนับเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ แห่งแรกของจังหวัดราชบุรี เป็นต้นแบบการจัดการขยะอย่างครบวงจร ดังนั้น จึงส่งผลให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ว่าเป็นอย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียนความสำเร็จระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและมีคุณภาพสำหรับชุมชนอื่นๆ ต่อไป

1.2 คำถามในการวิจัย

1.2.1 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

1.2.2 อะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.4 นิยามศัพท์

การถอดบทเรียน หมายถึง การจัดการความเข้าใจและความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และจากบุคคล ได้แก่ สำเร็จและล้มเหลว โดยเป็นการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้เพื่อส่งผลในการเกิดองค์ความรู้สำหรับการดำเนินการ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

การจัดการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมหรือการปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่คาดหวังไว้ โดยต้องเปลี่ยนไปในแนวทางที่ดีขึ้น

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ใช้ในกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ ซึ่งสิ้นสภาพจนไม่สามารถใช้ได้หรือไม่ประสงค์ใช้แล้ว จำพวก กระดาษ ผ้า สีนค้ำ เศษอาหาร รวมทั้ง มูลสัตว์ ชากสัตว์ ขี้เถ้า

กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการตามแผนเพื่อจะได้อำนาจไปสู่วิธีการที่ตั้งไว้ของชุมชน โดยใช้แนวคิด POLC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และ การควบคุม (Controlling) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ รวมทั้งดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมูลฝอยทั้งหมด ตั้งแต่การลดจำนวนของมูลฝอย การคัดและแยกมูลฝอย การนำมูลฝอยมาประยุกต์ใช้อีกครั้ง

การจัดการขยะครบวงจร หมายถึง เป็นแนวทางการจัดการมูลฝอยที่มุ่งเน้นให้เกิดการควบคุมอัตราการเพิ่มขยะให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด จะใช้หลัก 3R ได้แก่ “Reduce” (การใช้น้อย หรือการลดการใช้) “Reuse” (ใช้ซ้ำ) “Recycle” (ใช้แปรรูป หรือแปรรูปใช้ใหม่)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สำคัญของชุมชนที่มีผลกับความสำเร็จและมีความสำคัญในการจัดการมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านและอาจรวมถึงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการคิดและตัดสินใจ รวมทั้งกำหนดและตั้งบทบาทของประชากรภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนบ้านรางพลับมีการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมากขึ้น โดยมองผลได้และประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมเห็นและการให้ความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยภายในชุมชน ซึ่งกระทำด้วยความสมัครใจหรือเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนต่างๆ จากเทศบาลตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อาทิ การจัดการมูลฝอยอันตรายให้กับชุมชน การจัดสรรงบประมาณ อบรมและให้ความเข้าใจและรวมทั้งความรู้กับประชากรในชุมชน กำกับดูแล ติดตามผล เป็นต้น

การวางแผน (Planning) หมายถึง กำหนดแนวทางไว้ล่วงหน้าให้ชุมชนบ้านรางพลับ ต้องการประสบความสำเร็จหรือต้องการบรรลุเป้าประสงค์นั้นๆ โดยกำหนดเป้าหมาย เป้าประสงค์ วิธีการในการทำงาน เพื่อให้มีความชัดเจนในด้านการจัดการมูลฝอย

การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการที่กำหนดความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนและกิจกรรมการจัดการมูลฝอยประเภทต่างๆ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในชุมชน เพื่อให้มีการใช้ทุน งบประมาณและทรัพยากรได้คุ้มค่าที่สุด

การชี้นำ (Leading) หมายถึง เป็นภาวะของผู้นำที่มีพฤติกรรมสามารถจูงใจสมาชิกในชุมชนให้ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน กระตุ้นและชักจูงให้เข้าร่วม และดำเนินกิจกรรมต่างๆ และต้องมีทักษะการเจรจา แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ชุมชนจะบรรลุเป้าประสงค์ที่หวังไว้

การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และแก้ไขผลการดำเนินงาน เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบว่าบรรลุเป้าประสงค์ตามที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่ รวมทั้งการจัดการปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. มุ่งศึกษากิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ตามกระบวนการจัดการ โดย Louis A. Allen (1958) อ้างถึงใน อรณิษฐา คชนา (2562) ได้ให้แนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ “การวางแผน” (Planning) “การจัดองค์การ” (Organizing) “การชี้นำ” (Leading) และ “การควบคุม” (Controlling) เป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากิจกรรม 5 ประการ ดังนี้

- (1) สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน
- (2) การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน [การวางแผน (Planning), การชี้นำ (Leading)]
- (3) การปลูกฝังความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชากรภายในชุมชน [การจัดองค์การ (Organizing)]
- (4) การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชน [การชี้นำ (Leading)]
- (5) การประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ [การควบคุม (Controlling)]

2. วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

ปัจจัยภายใน

- (1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย
- (2) ผู้นำชุมชน
- (3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน

ปัจจัยภายนอก

- (4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยมุ่งวิเคราะห์จากปัจจัยภายในรวมทั้งปัจจัยภายนอก ซึ่งได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิตติ มีศิริ (2559) ,สิทธิสมบุรณ์ เจริญพาณิชพันธ์ (2555) และจารุณี วงศ์สี (2549) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่

เลือกที่จะศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ได้รับเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบ โดยได้รับรางวัล “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระดับประเทศ ติดต่อกัน 4 ปี คือปี พ.ศ. 2559 - 2562

ซึ่งปี พ.ศ. 2562 ได้รับรางวัลชนะเลิศ กลุ่ม L ชุมชนขนาดใหญ่ และได้รับถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ และกรมส่งเสริมคุณภาพฯ เปิดศูนย์เรียนรู้ “ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” ซึ่งนับเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ แห่งแรกของจังหวัด ราชบุรี โดยเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ในการศึกษาวิจัยการถอดบทเรียนในความสำเร็จ

ขอบเขตด้านประชากร

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน (เป็นผู้นำชุมชน และเป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูง สมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ ที่ได้วางไว้) ,ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 8 คน (บุคคลหลักที่จัดทำฐานการเรียนรู้เรื่อง การบริหารจัดการมูลฝอยภายในชุมชน และถือว่าเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชน)

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน (เป็นผู้นำชุมชน และเป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูง สมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ ที่ได้วางไว้) และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลกรับใหญ่ จำนวน 1 คน (เป็นหัวหน้าส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนชุมชนบ้านรางพลับ เนื่องจาก การจัดการขยะของชุมชน ถือเป็นหนึ่งในการกิจของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบล กรับใหญ่)

ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตของการศึกษาด้านระยะเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2562 ซึ่งเป็น ปีที่ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้รับรางวัลฯ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ทำให้ทราบถึงกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

(2) ทำให้ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

(3) สามารถนำบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการมูลฝอยของชุมชนอื่นๆ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สารนิพนธ์ เรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน บ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการดำเนินการด้านมูลฝอยโดยพึ่งพาตนเอง มีกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการมูลฝอย ได้รับรางวัล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการมูลฝอยและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการจำพวกมูลฝอย แล้วนำมาถอดบทเรียนในการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะการจัดการมูลฝอยที่ดีและมีประสิทธิภาพไปประยุกต์ใช้กับชุมชนที่สนใจต่อไป

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย
- 2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านรางพลับ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน

2.1.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

“การถอดบทเรียน” เป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้โดยเป็นอีกทางหนึ่งในการจัดการความเข้าใจและความรู้ เป็นการดึงความรู้ในการทำงานออกมา ซึ่งจะเป็นทุนในการทำงานเพื่อยกระดับให้เกิดผลดีมากขึ้น ประการสำคัญในการถอดบทเรียน นั้นคือการร่วมกันในการเรียนรู้ โดยผ่านการแลกเปลี่ยนความคิด ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ร่วมกัน อันนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ จะมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีผู้ให้ความหมายในการถอดบทเรียน ดังนี้

วัฒนา พองโนนสูง (2558) การถอดบทเรียน หมายถึง แนวทางจัดการความรู้อีกหนึ่งรูปแบบ ที่เน้นการทวนจากประสบการณ์ หรือจากบุคคลทั้งความผิดพลาดหรือความสำเร็จ มีที่ปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างที่ทำให้เกิดความผิดพลาดหรือความสำเร็จนั้นๆ การสังเคราะห์บทเรียนจากประสบการณ์สู่การพัฒนาแนวทางความคิดกระบวนการทำงานใหม่ๆ อย่างสร้างสรรค์ มิให้เกิดข้อผิดพลาดดั้งเดิม และสามารถนำบทเรียนไปยกระดับในการเรียนรู้สามารถต่อยอดได้

อโรชา ทองลาว (2557) การถอดบทเรียน หมายถึง กระบวนการจัดการด้านความรู้จากบทเรียนที่ได้มาจากการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม/โครงการ เป็นการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์ทั้งความสำเร็จรวมทั้งความล้มเหลว ซึ่งทำการศึกษาทั้งแนวการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และแนวทางการปฏิบัติที่ล้มเหลว (Bad Practice) โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนอย่างชัดเจน และอาศัยการมีส่วนร่วม การมีผลที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน ความไว้วางใจและเชื่อใจกัน การเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ ทำให้ยกระดับการเรียนรู้ อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นและยั่งยืนต่อไป

พิสิฐ ใ่องเจริญ (2560) การถอดบทเรียน หมายถึง กระบวนการตกผลึกความรู้และประสบการณ์ โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดอย่างสร้างสรรค์ แล้วนำมาเขียนสรุป ทำให้ก่อเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือชุดความรู้สำหรับการดำเนินต่อไป และติดตามการนำผลการถอดบทเรียนมาประยุกต์ใช้ ซึ่งผลของการถอดบทเรียนจะเกิดจากสรุปข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการกลุ่มการมีส่วนร่วมในผู้ที่เกี่ยวข้อง

สรุป การถอดบทเรียน หมายถึง จัดการความเข้าใจและความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และจากบุคคล ด้านความสำเร็จ รวมทั้งความล้มเหลว โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้มีองค์ความรู้ในการที่จะดำเนินการ อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อไป

2.1.2 ประโยชน์ของการถอดบทเรียน

มณฑา เก่งการพานิช (2559) อ้างถึงใน พิสิฐ ใ่องเจริญ (2560) โดยได้สรุปประโยชน์จากการถอดบทเรียน ดังนี้

1) ประโยชน์ระยะสั้น คือ การถอดบทเรียนนั้นทำให้เกิดการปรับปรุงเทคนิคในการทำงาน เนื่องจากเป็นกระบวนการกลุ่มที่มีผู้เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถปรับประยุกต์ตามสถานการณ์ได้

2) ประโยชน์ระยะกลาง คือ การถอดบทเรียนนั้นทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานและประสบพบเจอปัญหาต่างๆ อีกทั้งยังทำให้มีความภูมิใจเมื่อได้เห็นถึงการที่จะได้พัฒนาของโครงการที่ดีมากยิ่งขึ้นหลังจากการนำบทเรียนไปปรับใช้และพัฒนา

3) ประโยชน์ระยะยาว คือ การถอดบทเรียนนั้นก่อให้เกิดต้นแบบการทำงานที่ดี สามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบหรือเป็นรูปแบบของกระบวนการที่มีประสิทธิภาพเกิดความเข้าใจปัญหาในการดำเนินงาน ทำให้เกิดการที่ได้พัฒนายุทธศาสตร์การดำเนินงานต่อไป

2.1.3 องค์ประกอบในการถอดบทเรียน

พิสิฐุ โอง์เจริญ (2560) กล่าวถึงองค์ประกอบในการถอดบทเรียน ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ทำให้การถอดบทเรียนได้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยสรุปไว้ดังนี้

- 1) ประเด็นที่ต้องการถอดบทเรียน จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์เสียก่อน
- 2) บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการถอดบทเรียน ประกอบด้วย
  - ผู้ถอดบทเรียน ต้องมีความพร้อมในเรื่องประเด็นคำถามและวัตถุประสงค์ในการถอดบทเรียน ความพร้อมในเรื่องของกรอบแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล รวมถึงทักษะในการพูดคุย การสร้างความสัมพันธ์ และการจับประเด็น
  - ผู้ถูกถอดบทเรียน ต้องมีความเต็มใจและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียนและสามารถเล่าเรื่องในสิ่งที่ตนเองได้ทำมาอย่างเต็มที่
- 3) กิจกรรมที่ดำเนินงาน มีกิจกรรมอะไรบ้างและผลลัพธ์เป็นเช่นไร
- 4) ความสัมพันธ์ของคนหรือกลุ่มคน การถอดบทเรียนควรมีความสัมพันธ์ที่ดี เท่าเทียมกันและมีความเป็นกันเอง
- 5) สิ่งแวดล้อม โดยบรรยากาศรอบข้างจะต้องเอื้ออำนวยต่อการพูดคุยอย่างเป็นกันเองและไม่มีเสียงดังรบกวน

2.1.4 กรอบการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนจะให้น้ำหนักความสำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) จุดเด่น/สิ่งที่น่าภูมิใจในโครงการ
- 2) ได้ทำสิ่งใดเพื่อบรรลุให้ถึงเป้าประสงค์และเรียนรู้อะไรจากสิ่งที่ทำ
- 3) เป้าหมายที่แท้จริงและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมหรือขัดขวาง
- 4) ทำให้มีส่วนร่วม การขยายผลต่างๆ เกิดความยั่งยืนให้มากขึ้นได้อย่างไร

5) จุดสำคัญของโครงการคืออะไร (พิสิฐุ โอง์เจริญ, 2560)

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียนข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบในการถอดบทเรียน และกรอบในการถอดบทเรียน มาเป็นแนวทางในการถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนในครั้งนี้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

การจัดการส่งผลต่อความสำเร็จในองค์กรหรือแม้แต่ภายในชุมชนเอง โดยเป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะสามารถมองเห็นได้แต่สามารถวัด รวมทั้งประเมินผลได้ การจัดการทำให้การใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่า เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และยังส่งผลให้คุณภาพของชีวิตดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแสวงหาวิธีการปฏิบัติงานที่ดีและเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ พินิตพร กลางประพันธ์ (2557) ได้กล่าวถึงศาสตร์และศิลป์ของการจัดการว่า การจัดการที่นับว่าเป็นศาสตร์ (Science) คือ การจัดการที่มีการวิเคราะห์และมีวิธีการศึกษาที่แน่นอนชัดเจน มีทฤษฎี รวมทั้งหลักการและเหตุผลจากสิ่งที่เป็นจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ โดยมีการจัดระเบียบความรู้ออกเป็นหมวดหมู่ เช่น การบัญชี การเงิน การบริหารบุคคล เป็นต้น การจัดการที่นับว่าเป็นศิลป์ (Art) คือ การจัดการที่ใช้ความรู้และความสามารถในการจัดการ ตลอดจนใช้ประสบการณ์ที่มีนำไปประยุกต์สู่การดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ สามารถโน้มน้าวและจูงใจพนักงานให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขจนสามารถปฏิบัติถึงเป้าหมายตามที่วางไว้ โดยผู้บริหารควรมีภาวะความเป็นผู้นำและความสามารถในการบังคับบัญชา มีการใช้วิธีการจูงใจและนำนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ใหม่มาประยุกต์ใช้เสมอ

2.2.1 ความหมายของการจัดการ

พริยา วชิโรทัย (2556) ได้กล่าวสรุปว่า การจัดการ คือ การจัดตั้งและไปให้ถึงวัตถุประสงค์ขององค์ประกอบและทรัพยากรขั้นพื้นฐานขององค์การ

ชมแข พงษ์เจริญ (2555) ได้กล่าวสรุปว่า การจัดการ หมายถึง การทำงานร่วมกันของผู้บริหารองค์การและผู้ปฏิบัติซึ่งประสานสัมพันธ์กันให้ถึงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพในการวางแผนการจ้องค์กร การนำ และการควบคุมอย่างต่อเนื่อง

สุพัตรา ดำรงรัตน์ (2556) ได้กล่าวสรุปว่า การจัดการ (Management) หมายถึง ทำให้การดำเนินการและบรรดากิจกรรมต่างๆ สามารถสำเร็จลงด้วยดี ด้วยทรัพยากรของมนุษย์และองค์กร ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ “กระบวนการ” (Process) “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) รวมทั้ง “ประสิทธิผล” (Effectiveness) ซึ่ง “กระบวนการ” (Process) ในที่นี้ หมายถึง หน้าที่ต่างๆ ทางการจัดการ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจ้องค์กร 3) การโน้มน้าวองค์กร และ 4) การควบคุม

สมพงศ์ เกษมสิน (2523) อ้างถึงใน มัทนา วิไลลักษณ์ (2560) ได้กล่าวว่าการบริหาร มักใช้กับการบริหารส่วนราชการหรือการจัดการที่ข้องเกี่ยวกับนโยบาย หรือเรียกว่า “รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)” คำว่า “การจัดการ (Management)” มัก

ใช้กับธุรกิจของภาคเอกชน โดยความหมายของคำว่า “การบริหาร” จะมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

- 1) มักมีจุดประสงค์
- 2) มักอาศัยปัจจัยด้านบุคคลมาเป็นส่วนประกอบ
- 3) ต้องใช้ทรัพยากรทางการบริหารเป็นส่วนประกอบพื้นฐาน
- 4) มีลักษณะการทำงานเป็นขบวนการ
- 5) เป็นการดำเนินงานด้วยกันของกลุ่มบุคคล
- 6) อาศัยการร่วมมือร่วมใจ คือ “ร่วมมือใจ” (Collective Mind) ซึ่งจะทำให้เกิด

เกิดความ “ร่วมมือกลุ่ม” (Group Cooperative) อันจะส่งผลต่อพลังของกลุ่ม (Group Effort) จะสามารถทำให้บรรลุจุดประสงค์

- 7) มีการร่วมมือกันทำงานโดยใช้เหตุและผล
  - 8) เป็นการสอบทานผลการดำเนินงานกับจุดประสงค์
  - 9) ไม่มีตัวตน (Intangible) แต่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของหลักการบริหาร
- ทั้งนี้ องค์การต่างๆ มักพึงการบริหาร เนื่องจากกิจกรรมประจำวันของคน

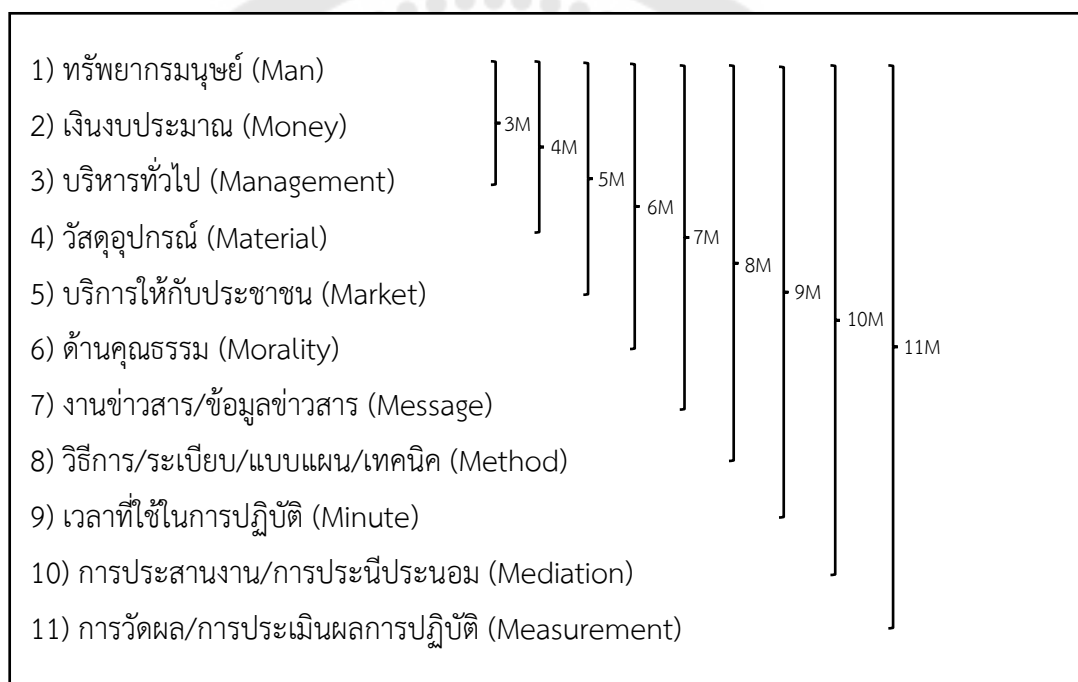
นั้นไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการบริหาร เพราะงานด้านบริหารเป็นงานที่สำคัญต่อการเอื้อให้มนุษย์ทำงานได้อย่างดี จะเห็นว่าการมีขึ้นและอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกแห่ง เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานต่างๆ ตลอดจนความพยายามของกลุ่มคนที่มีทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์ในวิชาชีพ โดยรวมกันเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ซึ่งบุคคลแค่หนึ่งเดียวจะมีสามารถทำได้ดีโดยลำพัง และองค์กรหรือหน่วยงานจะดีมาน้อยเพียงไร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารของผู้ที่ทำหน้าที่บริหารในองค์กรหรือหน่วยงาน จึงกล่าวได้ว่า “การบริหาร” เป็นสิ่งที่คู่ขนานและสัมพันธ์กับองค์กรเสมอ

มัทนา วิไลลักษณ์ (2560) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การจัดการเป็นศิลป์ในการทำงานให้บรรลุจุดประสงค์ ซึ่งมีกระบวนการที่จะทำให้หน่วยงานบรรลุถึงเป้าหมาย โดยจำเป็นจะต้องมีทรัพยากรการบริหารมาประยุกต์ใช้เพื่อบรรลุจุดประสงค์ตามขั้นตอน

จิตตานันท์ ติกุล และคณะ (2559) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า “การบริหาร” (administration) และ “การจัดการ” (management) มีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ใช้ทดแทนกันได้ “การบริหาร” มักใช้ในภาครัฐ ส่วน “การจัดการ” มักใช้ในภาคเอกชน อาจเรียกว่า “การบริหารจัดการ” ได้มีการนำแนวทางวิชาการด้านการบริหารมาเป็นกรอบและทิศทางในการนิยามความหมาย จะได้มีความครอบคลุมอย่างชัดเจน เข้าใจได้ง่าย โดยแนวทางวิชาการด้านการบริหาร

ที่นำมากำหนด มี 2 แนวทาง คือ 1) ปัจจัยสำคัญต่อการบริหาร และ 2) ขบวนการบริหาร นอกจากนี้ การบริหารจัดการ หมายถึง การทำงานหรือดำเนินการใดๆ ของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สิ่งของ และองค์กร ทั้งนี้ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2552) อ้างถึงใน จิตตานันท์ ตีกุล และคณะ (2559) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดของการบริหารจัดการที่น่าสนใจ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) ปัจจัยกระบวนการ (Process) และ 3) ปัจจัยผลผลิต (Output) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ตัวชี้วัดของการจัดการที่เป็นส่วนที่สำคัญต่อการจัดการ/ทรัพยากรการจัดการ โดยรวบรวมตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยนำเข้าไว้ 9 กลุ่ม เริ่มจาก 3M ถึง 11M ดังภาพ

ภาพประกอบ 2 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่เป็นปัจจัยนำเข้า 3-11 ด้าน ที่เรียกว่า 3M-11M

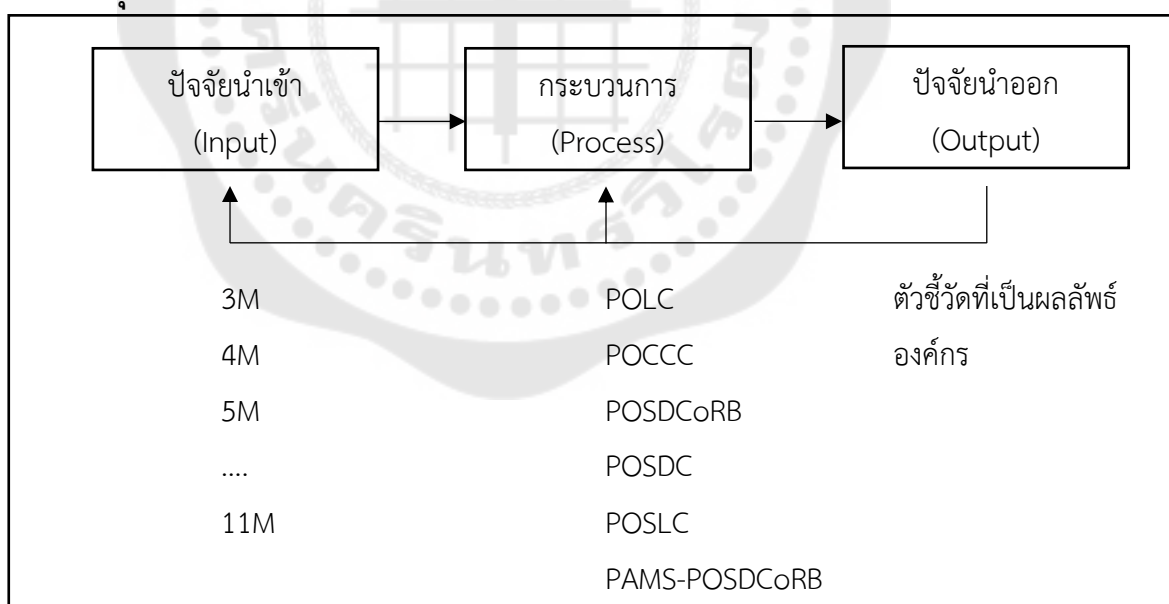
ที่มา: วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2552) อ้างถึงใน จิตตานันท์ ตีกุล และคณะ (2559)

2) กระบวนการ หมายถึง ตัวชี้วัดของการจัดการซึ่งประกอบไปด้วยการดำเนินการหลากหลายขั้นตอนที่องค์กรทั้งรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐพึงดำเนินการ โดยจะนำขั้นตอนมาเปลี่ยนเป็นเครื่องมือในการปรับปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออกหรือเป็นผลตามเป้าหรือจุดประสงค์ โดยความเป็นมาของตัวชี้วัด เริ่มตั้งแต่ “POLC” ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning)

2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การชี้นำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) โดยในช่วงของ “Henri Fayol” ปีคริสต์ศักราช 1916 ได้แก่ “POCCC” ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การสั่งการ (Commanding) 4) การประสานงาน (Coordinating) และ 5) การควบคุม (Controlling) ลำดับถัดมา ปีคริสต์ศักราช 1937 “Gulick & Urwick” มีความคิดว่าตัวชี้วัดควรเป็น “POSDCoRB” ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การบริหารงานบุคคล (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Coordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting) ในปีคริสต์ศักราช 1972 “Harold D. Koontz” ลงความคิดว่าตัวชี้วัดควรประกอบด้วย “POSDC” ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคคลเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) และ 5) การควบคุม (Controlling) ในปีคริสต์ศักราช 1988 “Koontz & Weihrich” ได้ปรับจากตัว D (Directing) กลายเป็น L (Leading) จึงกลายเป็น “POSLC” นอกจากนี้ตัวชี้วัดยังได้พัฒนาไปเรื่อยๆ อาทิ พัฒนามาเป็น PAMS-POSDCoRB

3) ปัจจัยนำออก หมายถึง ตัวชี้วัดการจัดการที่เป็นผลลัพธ์ขององค์กร

สรุปตัวชี้วัดการบริหารจัดการ ดังภาพ

ภาพประกอบ 3 ตัวชี้วัดการบริหารจัดการในที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยนำออก

ที่มา: วิรัช วิรัชนาภาวรรณ (2552) อ้างถึงใน จิตตานันท์ ตีกุล และคณะ (2559)

สามารถสรุปได้ว่า การจัดการ คือ การดำเนินงานตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่คาดหวังไว้ โดยต้องเปลี่ยนไปในแนวทางที่ดียิ่งขึ้น

2.2.2 ความสำคัญของการจัดการ

พินิตพร กลางประพันธ์ (2557) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีเนื้อหาสาระที่เป็นแก่นสารมากมาย และการจัดการนับเป็นทักษะระดับสูงที่ควรมีการถ่ายทอดและศึกษาหาความรู้ให้เพิ่มพูนตลอดเวลา ซึ่งความสำคัญในด้านการจัดการ ดังนี้

- 1) การจัดการเป็นกระบวนการที่สำคัญอันจะนำไปสู่เป้าหมายหรือผลสำเร็จขององค์กร
- 2) การจัดการเป็นวิธีการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด โดยผู้บริหารต้องมีทักษะและการจัดการที่ดี
- 3) การจัดการเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับผลผลิตและผลลัพธ์จากการออกแบบงานในด้านต่างๆ มีการแบ่งงานหรือมอบหมายหน้าที่การทำงานโดยมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 4) การจัดการเป็นทักษะระดับสูงที่ผู้บริหารต้องทำการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ประสบการณ์ และเตรียมรับสถานการณ์ที่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา

2.2.3 กิจกรรมหลักทางการจัดการ

Louis A. Allen (1958) อ้างถึงใน อรณิษฐา คชนา (2562) ได้ให้แนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC เพื่อให้การปฏิบัติงานมีระบบและระเบียบยิ่งขึ้น ได้แก่

- 1) Planning หมายถึง การวางแผน จะต้องกำหนดจุดประสงค์ที่จะให้บรรลุตามที่ประสงค์ไว้ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ “การวางแผนเชิงกลยุทธ์” (Strategic Planning) ”การวางแผนเชิงยุทธวิธี” (Tactical Planning) ”การวางแผนเชิงบริหารจัดการ” (Operational Planning)
- 2) Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วนให้สอดคล้องกัน เพื่อที่จะให้เหมาะกับงานและให้เป็นระบบเพื่อจะได้มีประสิทธิภาพสูงสุด
- 3) Leading หมายถึง ภาวะความเป็นผู้นำ คือภาวะที่ต้องควบคุมการทำงานให้บรรลุไปได้ด้วยดี และยังต้องสามารถก่อให้เกิดแรงจูงใจให้หลายๆ คนสามารถร่วม

ทำงานได้ รวมทั้งมีทักษะและวิธีการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี มีการตัดสินใจอย่างดีเยี่ยม สามารถพาทุกคนไปสู่เป้าหมายได้

4) Controlling หมายถึง การควบคุม เป็นการดูแลบุคลากรและการปฏิบัติงานต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ รวมทั้งมีการติดตามและมีการประเมินผลว่าการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และยังรวมถึงการจัดการกับปัญหาได้อย่างดีเพื่อให้เกิดความพลาดในการทำงานน้อยที่สุด

Bartol and Martin (1998) อ้างถึงใน ประวีณ ปานศุภวัชร (2559) ได้กล่าวถึงกิจกรรมหลักทางการจัดการว่าเป็นขบวนการในการดำเนินการให้บรรลุถึงจุดประสงค์ขององค์การ โดยกระบวนการดังกล่าวมีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดเป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการในการทำงาน เพื่อให้เกิดความชัดเจน ซึ่งการวางแผนมีกระบวนการ ดังนี้

- กำหนดจุดประสงค์ของแผน หมายถึง ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติตามแผน

- วิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดเวลางบประมาณ วิธีการ เครื่องมือ และบุคลากร

- กำหนดทางเลือกในการปฏิบัติหลากหลายทาง ประเมินข้อดีข้อด้อยจากการใช้ทรัพยากรและผลที่จะได้รับ

- ประเมินผลโดยเปรียบเทียบแต่ละทางเลือก โดยเลือกทางเลือกที่เหมาะสมบนพื้นฐานการตัดสินใจจากข้อมูลที่สามารถวัดได้

2) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรได้อย่างดีที่สุด สามารถทำได้โดยการกำหนดคนที่จะมาเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินงาน จัดโครงสร้างองค์กร กำหนดสายงานการบังคับบัญชาและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแผนงาน เพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ขององค์การ

3) การชี้นำ (Leading) หมายถึง พฤติกรรมของคนหนึ่งคนใดที่ส่งผลต่อผู้อื่นด้วยบารมี อำนาจ และการจูงใจให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์การ

4) การควบคุม (Controlling) หมายถึง ขบวนการวัดและแก้ไขการทำงานของ ผู้ใต้บังคับบัญชาและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดแผน การทำงานให้ได้ตามแผน และการประเมินแผนเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ พิชสิรี ชมพุดำ (2552) อ้างถึงใน มัทนา วิไลลักษณ์ (2560) ได้กล่าวสรุปกระบวนการจัดการไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง ตั้งเป้าหมายประสงค์ที่องค์กรต้องการประสบความสำเร็จหรือต้องการบรรลุเป้าหมายนั้นในอนาคต ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน การคาดคะเนในอนาคต การกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการบรรลุถึงเป้าหมาย รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะใช้เพื่อนำไปถึงแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีมากยิ่งขึ้น

2) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การนำทรัพยากรการบริหารมาทำงานร่วมกัน โดยครอบคลุมถึงโครงสร้างของ การปฏิบัติงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ การจัดกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น ทั้งนี้ การจัดองค์การจำเป็นและส่งผลให้เกิดประโยชน์หลายด้านต่อองค์การ ต่อผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ

3) การชี้นำ (Leading) หมายถึง การกระตุ้นในการทำงานของผู้คนในองค์กรเพื่อที่จะให้ปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ มีประโยชน์ทั้งตนเองและองค์กร รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การชี้แนะแนวทาง และการสร้างแรงจูงใจ

4) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตาม ตรวจสอบผลว่าได้ดำเนินการได้ตามแผนการที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งการควบคุมนั้น จะทำให้องค์กรรู้ว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนอะไรเพื่อให้ถึงเป้าหมาย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกระบวนการจัดการข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำกระบวนการจัดการที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานของชุมชนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การชี้นำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

2.3.1 คำนิยามของขยะมูลฝอย

ขยะ หรือมูลฝอย มีผู้ได้ให้นิยามไว้อย่างมากมาย ดังนี้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 อ้างถึงใน ปิยชาติ ศิลปสุวรรณ (2557) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ขยะมูลฝอย คือ สิ่งที่เหลือทิ้งจากการผลิต/อุปโภค ซึ่งไม่สามารถใช้การได้หรือไม่ประสงค์ใช้แล้ว บางอย่างเป็นของแข็ง ของเสีย ส่งผลที่ไม่ดีต่อ

สุขภาพทางกาย/จิตใจ เนื่องจากความสกปรกคือแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคทำให้มีมลพิษและทัศนคติที่ไม่ดี

กรมควบคุมมลพิษ (2548) อ้างถึงใน ปียชาติ ศิลปสุวรรณ (2557) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ขยะหรือมูลฝอย คือ เศษเหลือของผ้า เศษเหลือของกระดาษ เศษสินค้า เศษเหลือทิ้งจากอาหาร เศษเหลือจากวัตถุ ฤกษ์ที่เป็นพลาสติก ภาชนะต่างๆ ซากของสัตว์ และมูลฝอยที่มีการติดเชื้อ เป็นสิ่งที่อันตรายจากชุมชน ยกเว้นสิ่งของที่มิใช่แล้วของโรงงาน จะมีคุณลักษณะที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525 อ้างถึงใน วสันต์ ชาย กลิ่นกลิ่น (2552) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า มูลฝอย คือ เศษสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว หยาก เยื่อ

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ให้นิยามของคำว่า ขยะ หรือมูลฝอย หรือขยะมูลฝอย ในลักษณะที่มีความหมายใกล้เคียง ดังต่อไปนี้

ปภาวรินทร์ นาจำปา (2557) นิยามว่า ขยะมูลฝอย คือ จำพวกเศษกระดาษ ผ้า อาหาร เศษของสินค้าต่างๆ ฤกษ์ประเภทพลาสติก หรือภาชนะต่างๆ ฝุ่นละอองหรือขี้เถ้า มูล/ซากสัตว์ ซึ่งครอบคลุมถึงเศษสิ่งของต่างๆ ชนิดที่เหลือใช้

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2555) นิยามว่า ขยะ หรือ ขยะมูลฝอย คือ สิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้คน เถ้า/ซาก/มูลสัตว์ เศษของวัสดุที่ทิ้งแล้วจากครัวเรือนและสถานที่อื่นๆ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้คน ทำให้สิ่งเหล่านั้นหมดคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต

สามารถสรุปได้ว่า ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งประเภทต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ ซึ่งไม่สามารถใช้ได้หรือไม่ประสงค์ใช้แล้ว จำพวก เศษกระดาษ เศษผ้า เศษสินค้า เศษอาหาร รวมทั้ง มูลสัตว์ ซากสัตว์ ขี้เถ้า

ขยะมูลฝอยชุมชน หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เกิดจากการดำเนินชีวิตต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ครัวเรือน สถานประกอบการ แหล่งธุรกิจ ร้านค้าของชำต่างๆ สถานบริการ ตลาดสด อาทิ ขยะอินทรีย์ต่างๆ เศษของใบไม้ เศษของหญ้า ฯลฯ ขยะรีไซเคิลจำพวกแก้ว กระดาษโลหะ พลาสติก อะลูมิเนียม ยาง ฯลฯ และขยะทั่วไปจำพวก เศษของผ้า เศษของไม้ และเศษวัสดุประเภทต่างๆ เป็นต้น โดยไม่รวมถึงของเสียที่เป็นอันตรายของชุมชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

2.3.2 ประเภทของขยะมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ กำหนดการแบ่งมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

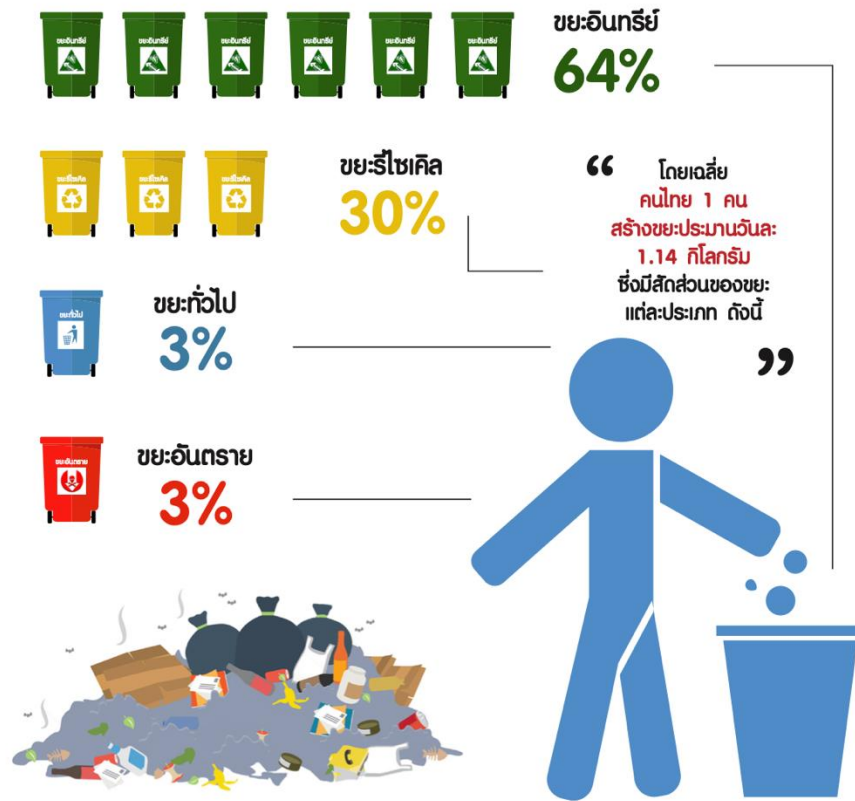
1) ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) เรียกอีกอย่างว่า มูลฝอยย่อยสลาย หมายถึง สิ่งที่เน่าหรือเสีย มีการย่อยสลายได้ค่อนข้างรวดเร็ว นำมาทำปุ๋ยได้ เช่น เศษเหลือของผัก เศษของผลไม้ เศษซากอาหาร เศษใบไม้ เศษจำพวกเนื้อสัตว์ ฯลฯ ขยะมูลฝอยประเภทนี้เป็นขยะที่สามารถพบเจอได้มากที่สุด

2) ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) เรียกได้ว่า เป็นมูลฝอยที่ยังใช้การได้ หมายถึง ของที่เสีย บรรจุภัณฑ์ หรือจำพวกของเหลือใช้ โดยสามารถนำมาใช้ใหม่อีกครั้งได้ เช่น พลาสติก แก้วจำพวกกระดาษ ก่อกระดาษที่เป็นเครื่องดื่ม กระป๋องเครื่องดื่ม อะลูมิเนียม เศษซากเหล็ก/โลหะ ยางของรถยนต์ต่างๆ ฯลฯ สำหรับขยะประเภทนี้ เป็นขยะที่มีจำนวนมากเป็นอันดับถัดมา

3) ขยะอันตราย (Hazardous waste) เรียกอีกอย่างว่า มูลฝอยอันตราย หมายถึง มูลฝอยที่มีการปนเปื้อนสิ่งอันตรายหลากหลายประเภท เช่น วัตถุไวไฟ วัตถุระเบิด วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุที่มีพิษ วัตถุที่ก่อให้เกิดโรคต่างๆ วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางยีนส์ วัตถุที่ทำให้เกิดการระคายเคือง เคมีภัณฑ์ หรือมูลฝอยประเภทที่ทำให้เกิดอันตรายต่อคน สัตว์ สภาพแวดล้อม เช่น ถ่าน หลอดไฟ แบตเตอรี่มือถือ ภาชนะที่บรรจุสารกำจัดศัตรูพืช กระป๋องสเปรย์ เป็นต้น ขยะประเภทนี้มักจะพบน้อยที่สุด

4) ขยะทั่วไป (General waste) เรียกอีกอย่างว่า มูลฝอยทั่วไป หมายถึง ขยะชนิดอื่น ที่นอกเหนือจากข้อ 1) ถึง 3) เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำมาใช้ใหม่อีกครั้ง เช่น ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ห่อพลาสติกใส่ขนม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเบื้อนอาหาร โฟม/โฟลย์ที่ปนเปื้อนอาหาร ฯลฯ ขยะประเภทนี้เป็นขยะที่มีจำนวนใกล้เคียงกับขยะอันตราย

องค์ประกอบหลักในขยะมูลฝอยของประเทศไทย โดยเฉลี่ย

ภาพประกอบ 4 องค์ประกอบหลักในขยะมูลฝอยของประเทศไทย

ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2561a)

2.3.3 แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย

กระทรวงสาธารณสุข ได้จำแนกแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย ดังนี้

- 1) มูลฝอยจากแหล่งชุมชน หรือมูลฝอยจากหลากหลายที่ต่างๆ ในย่านชุมชน เช่น ที่พักอาศัย ตลาด สถานที่ราชการ โรงพยาบาล คลินิกต่างๆ
- 2) มูลฝอยจากการเกษตรกรรม กิจกรรมทางการเกษตรกรรมที่สำคัญ เช่น เพาะปลูกผลไม้/พืช ฟาร์มเลี้ยงสัตว์
- 3) มูลฝอยจากภาคอุตสาหกรรม อาทิ มูลฝอยจากการผลิต จำพวกวัสดุ/วัตถุดิบที่เหลือทิ้งจากกิจการโรงงานอุตสาหกรรม

โดยที่ต้นกำเนิดของมูลฝอยตามข้างต้นนั้น อาจมีทั้งมูลฝอยประเภทต่างๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของมูลฝอยที่เกิดขึ้น แต่ปริมาณจะแตกต่างกัน อาทิ มูลฝอยจากแหล่งชุมชน จะมีจำนวนของประเภทขยะเปียกค่อนข้างมาก เป็นต้น

2.3.4 ปริมาณขยะมูลฝอย

จำนวนมูลฝอยในแต่ละชุมชน ทั้ง อบจ. อบต. หรือเทศบาล จะมีจำนวนเท่าใดขึ้นอยู่กับแหล่งปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) จำนวนผู้คน เนื่องจากมูลฝอยนั้นมีจำนวนความผันแปรไปตามจำนวนผู้คน โดยหากจำนวนผู้คนเพิ่มมากขึ้น จำนวนมูลฝอยก็จะมากขึ้นด้วย เพราะฉะนั้น องค์ประกอบที่มีความจำเป็นในการนำมาทำการคาดการณ์จำนวนมูลฝอย มักจะข้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้คน ซึ่งรวมจำนวนประชากรแฝง ประชากรจรอีกด้วย ทั้งนี้ ควรตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานในการครองชีพและการขยายตัวของที่พักอาศัย

2) สภาพเศรษฐกิจของผู้คน เนื่องจากหากผู้คนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และมีกำลังในการซื้อของบริโภคอุปโภคมาก ขยะมูลฝอยจะมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกัน หากในช่วงที่ผู้คนมีเศรษฐกิจตกต่ำ จำนวนมูลฝอยก็จะมีปริมาณที่ลดน้อยลงไปด้วย

3) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ จะส่งผลต่อจำนวนและประเภทของมูลฝอย อาทิ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ของไทย จะมีจำนวนมูลฝอยจำพวกซากเศษปลา เปลือกหอย มากกว่าที่อยู่ห่างไกลจากชายฝั่งทะเล และแหล่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็มักจะมีจำนวนมูลฝอยมากกว่าที่ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว

4) ลักษณะนิสัยและมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่มีผลต่อความใส่ใจในการเก็บรวบรวมและการกำจัดมูลฝอยอยู่เสมอ คนที่มีฐานะที่ค่อนข้างดีและมีลักษณะนิสัยที่ไม่ชอบความสกปรกและรักความสะอาด จะเก็บ/กำจัดมูลฝอยมากกว่าผู้ที่มักจะไม่สนใจต่อความสกปรก ความสะอาด และความเรียบร้อย จะมีผลต่อจำนวนมูลฝอยได้เช่นเดียวกัน

5) ความแน่นหนาและลักษณะของสภาพชุมชน โดยหากชุมชนมีความแน่นหนา การเดินทางค่อนข้างไม่สะดวก การเก็บ/รวบรวม/ขนถ่ายมูลฝอยจะกระทำไม่ได้และไม่ทั่วถึง ทำให้จำนวนมูลฝอยตกค้างและเกิดการทับถมมากยิ่งขึ้น

6) สภาพอากาศและฤดูกาล หากเป็นช่วงหน้าฝน จำนวนมูลฝอยจะมีความชื้นค่อนข้างมาก หน้าร้อนก็ทำให้มีจำนวนมูลฝอยที่เป็นใบไม้ผลัดใบ และยังมีผลผลิต อาทิ

จำนวนผลไม้ที่ค่อนข้างมาก ทำให้มีจำนวนมูลฝอยที่เป็นเปลือกของผลไม้ประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้นไปด้วย

7) กฎ/ระเบียบ/ข้อบังคับ/ความร่วมมือของผู้คน หากชุมชนหรือองค์กรใดมีกฎ/ระเบียบ/ข้อบังคับ ตลอดจนผู้คนให้ความร่วมมืออย่างดี จะทำให้การจัดการเกี่ยวกับจำนวนมูลฝอยได้ดีอีกด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

2.3.5 การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

การจัดการมูลฝอยโดยชุมชนนั้น กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้วางหลักการไว้ในหนังสือ คู่มือปฏิบัติการ 3 ไร้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2561 ดังนี้

2.3.5.1 หลักการ 3 ไร้ หรือ 3R ประกอบด้วย

1) ไร้ (Reduce) หมายถึง การลดจำนวนการใช้ลงโดยใช้เท่าที่จำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยเพื่อลดการสูญเสียและลดจำนวนมูลฝอยให้ได้เยอะที่สุด

2) ไร้ (Reuse) หมายถึง การนำของเสียขณะ/บรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ นำมาใช้อีกครั้งโดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป/แปรสภาพ อาทิ การทำสิ่งสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ การใช้กระดาษที่มีสองหน้า การใช้ถ่านจำพวกไฟฉายแบบชาร์จใหม่ได้ การบริจาคเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ การขายสินค้ามือสอง เป็นต้น

3) ไร้ (Recycle) หมายถึง การนำขยะรีไซเคิล ของต่างๆ ที่เสียประเภทบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรเป็นวัตถุดิบในการผลิต หรือเพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

ในส่วนของกิจกรรมการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์อีกครั้งได้นั้น ได้แก่ ธนาคารขยะรีไซเคิล ผ้าป่ารีไซเคิล ขยะแลกไข่ แลกสิ่งของ การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ การหมุนเวียนวัสดุรีไซเคิลกลับมาใช้ใหม่ (Recycle Process)

2.3.5.2 วิธีการกำจัดมูลฝอยที่นิยมและถูกต้องตามหลักวิชาการ มีดังนี้

1) ระบบหมักทำปุ๋ย (Composting) เป็นระบบที่ใช้การย่อยสลายสารอินทรีย์จากขยะโดยกระบวนการทางชีวภาพของจุลินทรีย์ให้แปรสภาพเป็นปุ๋ยที่มีธาตุอาหารให้สามารถนำไปใช้ปรับปรุงคุณภาพของดินได้และก่อมลพิษให้แก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2) ระบบเตาเผา (Incineration) คือระบบการกำจัดขยะที่มีการออกแบบและก่อสร้างให้เหมาะสมโดยใช้อุณหภูมิในการเผาไหม้อยู่ในช่วง 850 ถึง 1,200 องศาเซลเซียส ใช้หลักการเผาไหม้ในการทำลาย/เปลี่ยนสภาพขยะที่อยู่ในรูปของแข็งให้กลายเป็นก๊าซ ในการเผา

ใหม่อาจก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางอากาศที่ไม่ดี จึงต้องมีการควบคุมการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในมาตรฐาน

3) ระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) เป็นการกำจัดมูลฝอยโดยนำไปฝังกลบในหลุมหรือพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ และพื้นที่ดังกล่าวได้รับการพิจารณาเลือกตามหลักวิชาการ รวมไปถึงได้รับการยินยอมจากประชาชน

4) ระบบจัดการขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงาน (Waste to Energy) เป็นการนำขยะมาผ่านกระบวนการแปรรูปให้มีประโยชน์ในด้านการผลิตพลังงาน เช่น การผลิตแท่งเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derives Fuel: RDF) การแปรรูปขยะประเภทพลาสติกเป็นน้ำมัน (Plastic to oil) การผลิตไฟฟ้าโดยใช้พลังงานจากขยะ

2.3.6 แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management)

เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และก่อให้เกิดทักษะในการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนที่เหมาะสม ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management: CBM) มีเป้าหมายคือการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ ได้แก่ จากครัวเรือนเพื่อลดจำพวกปัญหาและลดต้นทุนของส่วนอื่นๆ ในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานระหว่างการสร้างสิ่งจูงใจให้กับครัวเรือนและชุมชนกับการประหยัดค่าใช้จ่ายของ อปท. จากการที่มีมูลฝอยลดลงและมีการจัดการอย่างถูกต้องโดยครัวเรือน ซึ่งสิ่งจูงใจมี 2 ประการคือ 1) การที่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และ 2) ผลประโยชน์ทางการเงิน ส่งผลให้ อปท. ลดต้นทุนในการเก็บ/ขนและกำจัดมูลฝอย

การพัฒนาบุคลากรเพื่อดำเนินการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) เจ้าหน้าที่ อปท. เป็นกลุ่มที่ช่วยในการฝึกอบรม กำกับดูแลและติดตามผล 2) ผู้นำชุมชน เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างเจ้าหน้าที่ของ อปท. กับประชาชนในชุมชนของตน ทั้งนี้ควรส่งเสริมความสามารถและกระตุ้นประชาชนในชุมชนของตน 3) ประชาชนในชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติตามมาตรการการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนอย่างถูกต้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management) มาสนับสนุนในการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จของชุมชนในครั้งนี้ ซึ่งพบว่า

อปท. ผู้นำชุมชน และประชากรในชุมชน เป็นส่วนสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนให้สำเร็จ

2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านรางพลับ

2.4.1 บริบททั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านรางพลับ ประชากรในชุมชนอพยพมาจากหลายพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลาวภาคกลาง ได้แก่ ลาวเวียง ลาวไซ่ง ลาวญวน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หมู่บ้านรางพลับเป็นชุมชนที่มีลำธารน้ำไหลเป็นสายใหญ่หรือเรียกว่าห้วยลำราง ซึ่งมีต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นเรียกว่า “ต้นพลับ” ชาวบ้านจึงพากันตั้งชื่อว่า “บ้านรางพลับ” (บวร ON TOUR, 2564)

1) ด้านกายภาพ

ชุมชนบ้านรางพลับ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่ตั้งของชุมชน ดังภาพ

ภาพประกอบ 5 แผนที่ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ที่มา: เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2561)

2) ด้านประชากร

ตามสถิติประชากรจากทะเบียนบ้านแยกรายพื้นที่ ระดับตำบล ข้อมูลของตำบลกรับใหญ่ เทศบาลตำบลกรับใหญ่ ประจำปีเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยชุมชนบ้านรางพลับ มีทั้งสิ้น 355 ครัวเรือน ประชากรหญิง 661 คน และประชากรชาย 575 คน รวม 1,236 คน (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2561)

2.4.2 ความโดดเด่นของชุมชนด้านการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม

ความโดดเด่นของคนในชุมชนบ้านรางพลับ คือ การช่วยกันคิด ช่วยกันทำ มีความรักและสามัคคี และความร่วมใจของผู้คน เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนไร้ขยะ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านรางพลับเป็นเมืองต้นแบบปลอดขยะและแหล่งเรียนรู้การสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะที่มีประสิทธิภาพ โดยการนำกลับมาสร้างสิ่งที่เกิดประโยชน์ การนำขยะอินทรีย์ทิ้งเศษขยะในชุมชนและครัวเรือนมาทำเป็นปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ แต่ชาวบ้านจะปลูกต้นมะขามเป็นรั้วกินได้ เป็นรั้วหน้าบ้านนามอง สะอาด ร่มรื่น มีความปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีการลักขโมย และการทะเลาะวิวาทของคนในชุมชน (บวร ON TOUR, 2564)

2.4.3 เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และกิจกรรมในการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านรางพลับ ใช้ฐานการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการขยะ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นเส้นทางสร้างการรับรู้และกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) สวนผักผสานการปลูกผักหมักปุ๋ย
- 2) การบริหารจัดการขยะ
- 3) ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากมูลไส้เดือน
- 4) นำวัสดุรีไซเคิลมาต่อยอด
- 5) การหมุนเวียนขยะในแปลงเกษตร (บวร ON TOUR, 2564)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมมีงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการจัดการขยะและปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะภายในชุมชน ดังเช่น

กิตติ มีศิริ (2559) “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเกตุไพเราะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์

รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนของชุมชนเขตคูโหวะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน งานชิ้นนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จมี 4 ปัจจัยดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมทั้งอุทิศตัวเองให้แก่ผู้คนในชุมชน 2) วิธีการดำเนินการจัดการมูลฝอย 3) การมีส่วนร่วมของผู้คนและหน่วยงานภายนอก 4) ทูทางสังคม นอกจากนี้ การอาศัยอยู่ในชุมชนมานานนั้น ทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกและมีจิตสาธารณะ รวมทั้งการรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก และมีการสนับสนุนจากแหล่งภายนอกเป็นแรงเสริมทำให้การดำเนินการจัดการมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมดีมากยิ่งขึ้น คุณสมบัติของผู้นำชุมชนที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ การมีการจัดการที่พร้อม จนสามารถทำให้ปัญหาดังกล่าวได้รับการจัดการแก้ไข และจากแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนที่ประสบผลสำเร็จนี้ ทำให้ชุมชนเขตคูโหวะ 3, 4, 5 ได้รับรางวัลด้านการจัดการมูลฝอยจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย และเป็นที่ยอมรับขององค์กรต่างๆ และชุมชนยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และชุมชนต้นแบบการจัดการมูลฝอยจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย งานชิ้นนี้มีการบอกเล่าปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน และกระบวนการจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งชุมชนเขตคูโหวะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ยังขาดการจัดการขยะในรูปแบบอื่นๆ ที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน เช่น ไม่มีการทำธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อเป็นจุดเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชนและชุมชนอื่นๆ ข้างเคียง หากมีธนาคารขยะจะทำให้เกิดการเรียนรู้การคัดแยกมูลฝอยและการเก็บออมเงินอีกด้วย ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำวัตถุประสงค์และผลการศึกษาในการวิจัยมาเป็นประโยชน์และแนวทางต่อยอดงานวิจัยของผู้วิจัยได้ และสามารถนำการวิเคราะห์บางส่วนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนและการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐได้

สิทธิสมบุรณ์ เจริญพานิชย์พันธ์ (2555) “กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตคูโหวะ 3-4-5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์ พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ในการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนปลอดขยะตาม “โครงการทำดีเพื่อแผ่นดิน ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)” เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา 84 ชุมชน ประจำปี 2554 จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาครั้งนี้พยายามนำเสนอ

มิติทางด้านกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านการกำจัดขยะอินทรีย์ภายใต้แนวคิด “ขยะฐานศูนย์” เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน โดยอาศัยระบบการจัดการแบบบูรณาการของผู้นำชุมชน ที่ปรึกษาชุมชน กลุ่มคณะกรรมการ คณะทำงานกำจัดขยะอินทรีย์ฐานศูนย์และประชาชน จนสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนจนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับทั้งของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน งานวิจัยชิ้นนี้ ได้ศึกษากระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เน้นศึกษาบริบทชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอินทรีย์ของชุมชนเป็นหลัก ส่วนที่ 2 เน้นศึกษากระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ และส่วนที่ 3 เน้นศึกษาผลลัพธ์จากการจัดการขยะอินทรีย์ ผลลัพธ์ที่ได้คือปริมาณขยะอินทรีย์ลดลงจนกระทั่งหมดไป นอกจากนี้ยังสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากการแปรรูปขยะอินทรีย์เป็นผลิตภัณฑ์ โดยประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ในทุกขั้นตอน จากการศึกษาพบว่ากลไกหลักที่สำคัญในกระบวนการต่างๆ นั้นจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ดังนั้น จึงควรปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนเพื่อที่ชุมชนจะได้เป็นต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำผลการศึกษาในการวิจัยมาเป็นประโยชน์และแนวทางต่องานวิจัยของผู้วิจัยได้ และสามารถนำการวิเคราะห์บางส่วนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนและการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐได้

จารุณี วงศ์สี (2549) “ทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนวัดกลางตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับการจัดการมูลฝอย และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการมูลฝอยของชุมชนวัดกลางในมิติของทุนทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการมูลฝอยชุมชนวัดกลาง มีทั้งภายใน/ภายนอก ดังต่อไปนี้ ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนทางด้านวิชาการและการประสานงาน 2) การสนับสนุนทางด้านทุนงบประมาณ 3) การสนับสนุนทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ ในส่วนของปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนที่รุนแรงอยู่ในขณะนั้น 2) ศักยภาพของผู้นำ 3) ภายในที่ชุมชนมีการช่วยเหลือกันและมีความเอื้ออาทรกัน 4) ความเป็นเครือญาติกัน 5) กิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนทำสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จในการจัดการมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน เกิดจิตสำนึกที่ดีและเกิดจิตสาธารณะและความรู้สึกของ

ความเป็นเจ้าของ ส่วนสถานการณ์ปัญหามูลฝอยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเครือญาติเดียวกัน อันนำมาซึ่งความไว้วางใจกัน คุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่มีความเป็นกันเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี การทำกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้สะท้อนออกมาเป็นการที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันในการดำเนินการจัดการกับปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนจนทำให้ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไข นอกจากนี้ปัจจัยภายในดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จากการศึกษายังพบอีกว่าการสนับสนุนจากภายนอกที่เหมาะสมทั้งทางด้านเวลาและทรัพยากรมีส่วนเอื้อให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งภายนอกในช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางด้านทุนและงบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ ความรู้ การประสานงาน ฯลฯ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามพบว่า ถึงแม้ชุมชนจะมีการรับความช่วยเหลือจากภายนอกแต่การริเริ่มที่มาจากความต้องการของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาจะเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนมากกว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งไปยังความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน ช่วยให้เข้าใจบริบทของทุนทางสังคมกับความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนมากขึ้นในแง่ของระบบคิด วิถีปฏิบัติ และผลลัพธ์อันเกิดจากระบบความสัมพันธ์ของคน ผลลัพธ์ที่แสดงออกจึงเป็นผลมาจากระบบคิด ซึ่งปัจจัยความสำเร็จจะใกล้เคียงกับงานของ กิตติ มีศิริ และยังขาดการจัดการขยะที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนเช่นเดียวกัน โดยงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำวัตถุประสงค์และผลการศึกษาในการวิจัยมาเป็นประโยชน์และแนวทางต่องานวิจัยของผู้วิจัยได้ และสามารถนำการวิเคราะห์บางส่วนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนและการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐได้

มลฤดี ตรีวิทย์ (2555) “ปัจจัยที่มีผลสำเร็จต่อการคัดแยกขยะชุมชน : กรณีศึกษา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร” การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยของชุมชน และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยของชุมชน รวมทั้งเสนอแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการจัดการขยะมูลฝอยของเขตคลองสาน งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก ในด้านของปัจจัยในการแสดงพฤติกรรมการคัดแยกขยะ ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างได้รับในระดับมาก ได้แก่ ความรู้ในการคัดแยกขยะ รายได้จากการขายขยะ ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมัก การสนับสนุนด้านงบประมาณ

และความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างได้รับในระดับน้อย ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ และการรับรู้ข่าวสารของโครงการ ผลจากการศึกษาดังกล่าว ทำให้ทราบว่าประชาชนมีต้นทุน ซึ่งคือปัจจัยในการแสดงพฤติกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ดี ทั้งความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยที่จะสามารถก่อให้เกิดรายได้ การตระหนักต่อปัญหาของสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งเหล่านี้ประชาชนล้วนสามารถรับทราบได้จากช่องทางอื่นๆ ด้านปัจจัยที่ได้รับน้อยอาจเกิดจากการที่ประชาชนไม่สะดวกที่จะรับข้อมูลข่าวสารของโครงการหรือเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ เนื่องจากกิจกรรมที่ดำเนินการโดยสำนักงานเขตดำเนินการในช่วงเวลาราชการซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ออกไปทำงาน แต่จะมีประชาชนส่วนหนึ่งที่ได้รับการกระตุ้นจากโครงการซึ่งส่งผลให้เกิดกระแสในชุมชนทำให้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อขายให้แก่ร้านรับซื้อของเก่าด้วยการนำเศษอาหารไปใช้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น แต่สัดส่วนของการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ยังคงน้อย โดยงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำการวิเคราะห์บางส่วนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนและการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐได้

ทั้งนี้ มีผู้วิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะและปัจจัยสู่ความสำเร็จในบริบทของหน่วยงานภาครัฐ ดังเช่นงานวิจัยของ พรียา วัชรโรทัย (2556) “การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง” วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์-มหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วัตถุประสงค์ การศึกษาเพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง งานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของ ทต.เมืองแกลง จังหวัดระยอง ดังนี้ สถานการณ์ปัญหาของมูลฝอย กระบวนการจัดการมูลฝอย การบริหารองค์การด้านการจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมของประชากร ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการมูลฝอย ปัญหาและอุปสรรค ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอย โดยจะริเริ่มจากการที่ทรงรค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชากรได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกมูลฝอยจากครัวเรือน ซึ่ง ทต.เมืองแกลง มีการคัดแยกขยะ มีการสนับสนุนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในองค์กรพัฒนาศักยภาพตนเองด้านการจัดการขยะ มีการวางเป้าหมายในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมียุทธศาสตร์และโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์เป็นตัวขับเคลื่อน ใช้ระบบ ISO 14001 ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเป็นตัวกลางประสานการทำงานระหว่าง ทต.เมืองแกลงกับประชาชน เนื่องจาก ทต.เมืองแกลงเป็น อปท. ที่มีการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้องหลักสุขภาพ เป็นต้นแบบในการจัดการมูลฝอยภายในท้องถิ่น มีโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย

ของชุมชน และยังได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ในด้านการจัดการมูลฝอย เช่น ได้รับรางวัลที่ 1 ใน “โครงการติดตามและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำระบบผลิตพลังงานจากขยะชุมชน” ของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานจากการใช้งานถ่านหินกึ่งชีวมวลจากขยะอินทรีย์ของเทศบาล ได้รับรางวัลดีเด่นในด้าน “ผู้ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทดแทน” ประจำปี 2553 ซึ่งโครงการที่น่าสนใจจากการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล เช่น โครงการก๊าซธรรมชาติที่ไม่มีวันหมด โครงการไขมันอัดแท่ง นอกจากนี้ ทต.เมืองแกลง ได้รับการแต่งตั้งจาก UN-HABITAT สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยและสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยให้เป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายการเรียนรู้ การจัดการเมืองและสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออก ภายใต้โครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลภาคเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับคัดแยกและจัดการขยะของเทศบาลก่อนนำไปกำจัดยังหลุมฝังกลบขยะ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะในรูปแบบต่างๆ ให้กับหน่วยงาน ประชาชน ที่ต้องการเรียนรู้การจัดการขยะของเทศบาล งานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ได้เรียนรู้การจัดการขยะของ อปท. ที่บริหารจัดการหลายชุมชน ซึ่งจะเป็นการบริหารในภาพรวม พบว่าปัญหาที่เห็นได้ชัดคือในขั้นตอนการจัดการขยะ บางชุมชนอาจยังไม่ให้ความร่วมมือมากเท่าที่ควร เนื่องจากประชากรไม่เข้าใจจุดประสงค์และความจำเป็นที่ให้ความร่วมมือ การจัดการขยะในระดับ อปท. จะมีโครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะมากมาย ทำให้เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะของ อปท. ที่จะนำขยะในส่วนที่ไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ของชุมชนมาจัดการต่อไป นอกจากนี้ เทศบาลตำบลเมืองแกลงมีศูนย์ประสานงานเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการจัดการเมืองและสิ่งแวดล้อม ประจำปีภาคตะวันออกและหลุมฝังกลบขยะมูลฝอยของเทศบาล สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในระดับครัวเรือน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะถอดบทเรียนความสำเร็จกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในระดับชุมชนก่อน เนื่องจากบางชุมชนไม่ได้ให้ความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยเท่าที่ควร หากมีการจัดการมูลฝอยในระดับชุมชนสำเร็จแล้ว ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยในระดับที่ใหญ่ขึ้นมาสำเร็จได้ไม่ยาก และสามารถนำการวิเคราะห์บางส่วนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนและการจัดการขยะของหน่วยงานภาครัฐได้

ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ (2552) “มิติใหม่ชุมชนไทยไร้ถัง” วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2552 มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวคิดในการบริหารจัดการขยะที่ถอดบทเรียนมาจากประสบการณ์ที่ได้ศึกษาและร่วมจัดการดำเนินการกับชุมชนให้แก่ผู้ที่สนใจ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร อปท. เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละชุมชนและท้องถิ่นต่อไป ซึ่งชุมชนและ อปท. ส่วนใหญ่รณรงค์ให้ประชากร “ทิ้งขยะลงถัง” เพื่อให้ อปท. นำไปกำจัด ผู้เขียนมีความเห็นว่า “มิติใหม่ชุมชนไทยไร้ถัง” เป็นแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยที่จะสามารถทำให้

ชุมชนและ อบต. สามารถบริหารจัดการขยะได้ดียิ่งขึ้น โดยการถอนถังขยะออกจากชุมชน มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างการยอมรับในการปรับเปลี่ยน 2) การระดมการสนับสนุนจากชุมชน 3) ดำเนินการปรับเปลี่ยน และ 4) การสร้างขีดความสามารถในการเปลี่ยนแปลง จุดมุ่งหมายใหญ่ของชุมชนไทยไร้ถังซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการมีวัฒนธรรมใหม่ที่คนไทยไม่สร้างขยะ หรือสิ่งแปลกปลอมเข้าไปในธรรมชาติ เป็นความร่วมมือกันของชุมชนที่จะสร้างความสะอาดให้แก่บ้านเมือง และสามารถประหยัดงบประมาณได้มากขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้อาจนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่ชุมชนได้

จากการทบทวนวรรณกรรม ทำให้สามารถสรุปข้อแตกต่างระหว่างการจัดการขยะภายในชุมชน กับการจัดการขยะของหน่วยงานภาครัฐ ดังตาราง

ตาราง 1 สรุปการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	จารุณี วงศ์สี (2549)	สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555)	มลฤดี ตริวิทย์ (2555)	พีรยา วัชรโรทัย (2556)	กิตติ มีศิริ (2559)
ประเด็น ความสำคัญ					
การจัดการขยะมูลฝอย ภายในชุมชน					
1. เกิดจากความสมัครใจ ของผู้คนในชุมชน	✓				
2. สร้างความมีส่วนร่วม วินัย และจิตสำนึกใน การจัดการขยะมูลฝอย ของสมาชิกในชุมชน	✓				✓
3. สร้างรายได้ ความรัก และความผูกพันของ สมาชิกในชุมชน	✓	✓			✓
4. ชุมชนมีการพึ่งพา ตนเอง เป็นส่วนสำคัญที่ ทำให้นโยบายภาครัฐ ประสบความสำเร็จ					✓

ตาราง 2 สรุปการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐ

	งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ข้อ	จารุณี วงศ์สี (2549)	สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555)	มลฤดี ตริวิชัย (2555)	พิรยา วัชรโรทัย (2556)	กิตติ มีศิริ (2559)
ประเด็น ความสำคัญ						
การจัดการขยะมูลฝอย ในส่วนของหน่วยงาน ภาครัฐ						
1. การขาดการร่วมมือของ ประชาชนในบางพื้นที่		✓		✓	✓	
2. ข้อจำกัดด้านทุนและ งบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และพื้นที่ในการ กำจัดขยะมูลฝอย		✓		✓	✓	✓
3. นโยบายขาดความ ต่อเนื่อง เนื่องจากผู้บริหาร เป็นข้าราชการการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง				✓		
4. ภาครัฐได้ขาดการ ส่งเสริมเกี่ยวกับการคัด แยกขยะมูลฝอยและ รีไซเคิลระดับประเทศ						✓
5. มีการตรวจสอบและ ติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการจัดการขยะ มูลฝอยอย่างใกล้ชิดและ เป็นระบบ					✓	
6. มีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการค้า แยกขยะจากบ้านเรือน					✓	

การจัดการมูลฝอยภายในชุมชนจะเป็นการจัดการขยะมูลฝอยระยะต้นทาง โดยชุมชนจะเริ่มต้นจากการคัดแยกมูลฝอยและลดปริมาณมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดด้วยหลักการ 3 R หรือ 3R ประกอบด้วย ใช้น้อย (Reduce) ใช้น้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (Recycle) ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย ทำให้เกิดความสนใจและเกิดการร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดความมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้น มีความรัก ความสามัคคี ความมีวินัย และที่สำคัญก่อให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ การที่ทุกคนในชุมชนร่วมแรงกายและใจในการร่วมกันจัดการมูลฝอยภายในชุมชน จะทำให้ชุมชนมีความสะอาด มีสุขลักษณะที่ดี ซึ่งหากทุกชุมชนร่วมมือร่วมใจกันแล้วจะทำให้การจัดการขยะมูลฝอยในระดับประเทศประสบความสำเร็จตามมา

การจัดการมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐ เป็นหน้าที่ที่ภาครัฐต้องให้บริการประชาชน ซึ่งการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐเป็นการจัดการมูลฝอยระยะกลางทางและระยะปลายทาง โดยการจัดการมูลฝอยระยะกลางทาง คือ การเก็บ/ขนที่ดี โดยจัดหาภาชนะรองรับให้เพียงพอ จัดระบบการเก็บขนตามวัน เวลา สถานที่ อย่างเป็นประจำ และจัดหายนพาหนะในการเก็บขนให้เพียงพอและเหมาะสม ระยะปลายทาง คือ การจัดการมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีประสิทธิภาพ ดังนี้ ระบบหมักทำปุ๋ย (Composting) ระบบเตาเผา (Incineration) ระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) และระบบจัดการขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงาน (Waste to Energy) ทั้งนี้ พบว่าการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในบางพื้นที่ เนื่องจากผู้คนไม่ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงประชากรแฝงที่ไม่มีความหวงแหนพื้นที่ในชุมชน นอกจากนี้ ยังเกิดข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านอุปกรณ์ และด้านพื้นที่ที่ใช้สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน อีกทั้งผู้บริหารเป็นข้าราชการการเมือง เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องของนโยบายด้านการจัดการมูลฝอย แต่เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นองค์กร จึงทำให้การตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการมูลฝอยมีความเป็นระบบ และยังมีโครงการเกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยอีกมากที่จะช่วยส่งเสริม ทัศนคติ ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้และความเข้าใจกับประชาชนได้

การจัดการมูลฝอยมีความสำคัญจากทุกภาคส่วน หากร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งแล้วจะทำให้เกิดการจัดการมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการมูลฝอยเริ่มตั้งแต่ระยะต้นทางมีความสำคัญ เนื่องจากมูลฝอยเกิดจากประชาชนทุกคน หากทุกคนร่วมมือร่วมใจกันโดย

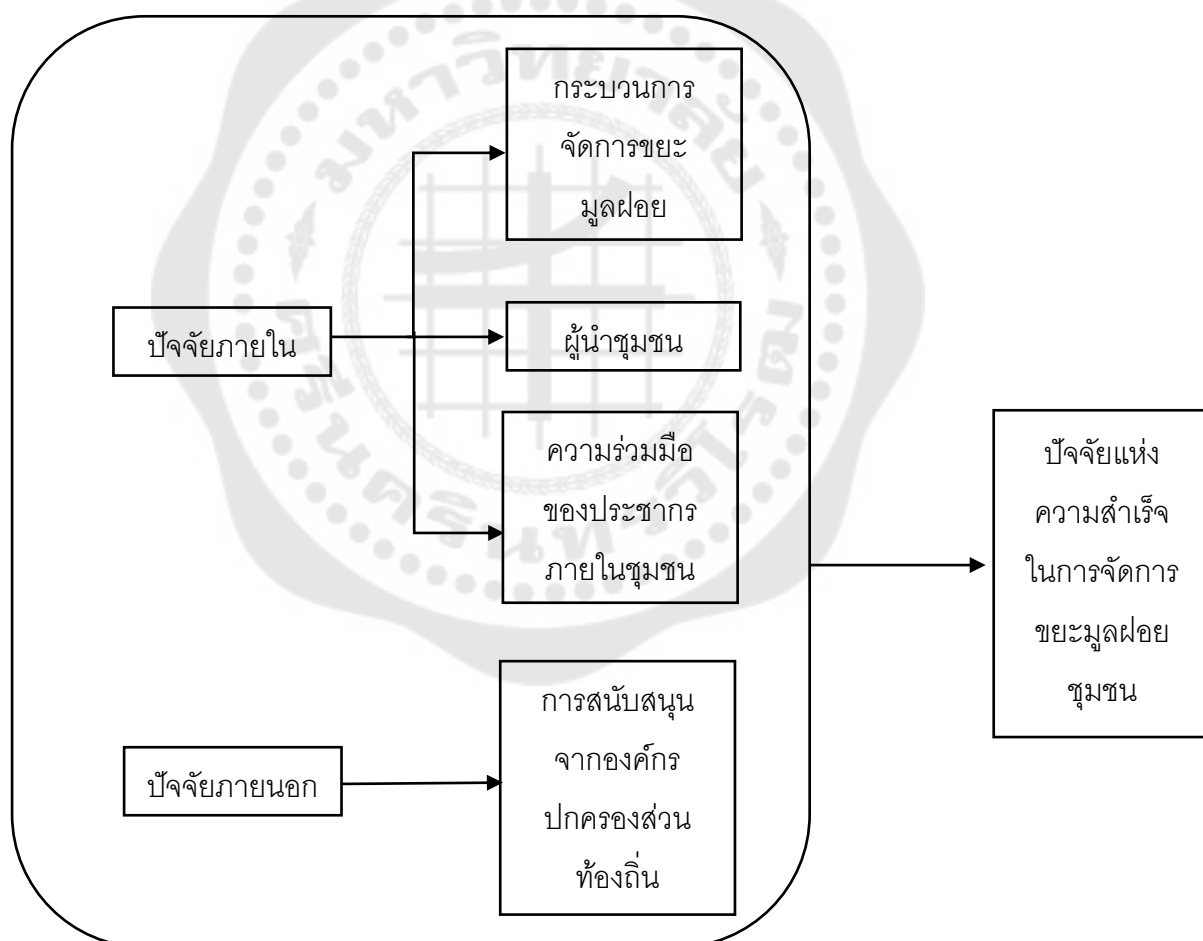

เริ่มตั้งแต่ลดปริมาณมูลฝอย รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการมูลฝอย จะทำให้จำนวนมูลฝอยลดน้อยลง ลดภาระและงบประมาณในการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานภาครัฐ จะส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยในระดับประเทศประสบผลสำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ากระบวนการจัดการมูลฝอยภายในชุมชน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการลดปริมาณขยะมูลฝอยให้ลดน้อยลง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย เช่น ทำให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนดีขึ้น คุณภาพชีวิตและสุขอนามัยของคนในชุมชนดีขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่าย งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การคัดแยกขยะร่วมกับการลดปริมาณขยะถือได้ว่าเป็นการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น มีความสามัคคี งานวิจัยของ กิตติ มีศิริ สิทธิสมบุญร์ เจริญพานิชย์พันธ์ และ จารุณี วงศ์สี จะมีปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะที่คล้ายคลึงกัน เช่น ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการจัดการขยะยังขาดการจัดการขยะที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น ไม่มีศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะ หรือไม่มีกิจกรรมที่ให้เยาวชนเรียนรู้ในการจัดการขยะ ไม่มีการปลูกฝังการเรียนรู้และจิตสำนึกให้แก่เยาวชน จึงไม่มีการสืบต่อและพัฒนาชุมชนให้มีการจัดการขยะที่ดีต่อไป ในงานวิจัยของ พีรยา วัชรโรทัย ยังขาดความร่วมมือของประชาชนในบางชุมชน จึงควรที่จะรณรงค์และปลูกฝังในระดับชุมชนก่อน แม้ว่าการจัดการขยะจะสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ แต่ทั้งนี้ ยังคงมีอุปสรรคในการดำเนินการ และงานของไพบูรณ์ โพธิ์สุวรรณ ทำให้มีแนวคิดในการจัดการขยะอีกหนึ่งรูปแบบที่น่าสนใจ ดังนั้น การศึกษาเรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบล กรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จะศึกษากระบวนการจัดการขยะภายในชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านรางพลับมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เพื่อให้ชุมชนที่ใกล้เคียงหรือชุมชนอื่นๆ มาศึกษาและนำไปปรับใช้กับชุมชนของตนเอง อีกทั้งชุมชนยังนำเรื่องการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางเข้าเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนรวมทั้งนำเยาวชนรุ่นใหม่มาร่วมมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน จึงต้องศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนต่อไป

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC เป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน (Planning ,Leading) การปลูกฝังความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชากรภายในชุมชน (Organizing) การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชน (Leading) และการประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ (Controlling) และมุ่งศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชน ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน และการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังแสดงในภาพ

ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวได้อธิบายไว้ในบทก่อนหน้า ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอวิธีการดำเนินงานวิจัย หัวข้อหลัก ประกอบด้วย แบบแผนการวิจัย ลักษณะตัวอย่างหรือประชากรที่ทำการศึกษา การดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แบบแผนการวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

3.2 ลักษณะตัวอย่างหรือประชากรที่ทำการศึกษา

ประชากรเป้าหมาย

เนื่องด้วยงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์สองประการ ทั้งนี้ประชากรเป้าหมาย/ ผู้ให้ข้อมูลหลักสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลักมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลหลักมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

การเลือกตัวอย่าง

การสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขนาดตัวอย่าง

เนื่องด้วยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สองประการ ทั้งนี้ขนาดตัวอย่าง (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) สอดคล้องกับประชากรเป้าหมายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการ โดย Louis A. Allen (1958) อ้างถึงใน อรณิชา คชนา (2562) ได้ให้แนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน

(ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูงสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้) ,ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 8 คน (บุคคลหลักในการจัดทำฐานการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการขยะของชุมชน และถือว่าเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชน)

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูงสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้) และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลกรับใหญ่ จำนวน 1 คน (เป็นหัวหน้าส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนชุมชนบ้านรางวัล เนื่องจากการจัดการปัญหาขยะของชุมชน ถือเป็นหนึ่งในการกิจของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลกรับใหญ่)

3.3 การดำเนินการวิจัย

เนื่องด้วยงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์สองประการ ทั้งนี้วิธีดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยประสานงานการเข้าสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่ระบุ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเพื่อสรุปผลวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อแรก

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยประสานงานการเข้าสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่ระบุ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเพื่อสรุปผลวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่สอง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสร้างเนื้อหาการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองกับผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้น

สืบเนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลหนึ่งประเภท ตามวัตถุประสงค์งานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการ ดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาข้อมูลกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์งานวิจัยทั้งสองประการ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงมีวิธีการ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย ตามกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการ มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ (1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.2 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

4.1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูงสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้) ,ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 8 คน (บุคคลหลักในการจัดทำฐานการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการขยะของชุมชน และถือว่าเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชน)

เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญที่ริเริ่มและชักจูงสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน) ,กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน (มีหน้าที่รองจากผู้นำชุมชน คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้) และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลกรับใหญ่ จำนวน 1 คน (เป็นหัวหน้าส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนชุมชนบ้านรางพลับ เนื่องจากการจัดการปัญหาขยะของชุมชน ถือเป็นหนึ่งในการกิจของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลกรับใหญ่)

รายละเอียด ดังนี้

ข้อมูลผู้นำชุมชน

1. นายสนั่น เตชะดี	ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านรางพลับ
2. นายวิเชียร โสภา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านรางพลับ

กรรมการชุมชนบ้านรางพลับ

1. นายวิเชียร โสภา	ประธานชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนบ้านรางพลับ)
2. นางอัมรินทร์ พุฒิ	รองประธานชุมชน
3. นายสนั่น เตชะดี	กรรมการฝ่ายปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนบ้านรางพลับ)
4. นายกล้าณรงค์ ฝาปาน	กรรมการฝ่ายป้องกันฯ
5. นางสุนันท์ รูปสม	กรรมการฝ่ายการคลัง
6. นายโสภณ ขอนแก่น	กรรมการฝ่ายการศึกษา
7. นางดวงตา พุฒิ	กรรมการฝ่ายสวัสดิการฯ
8. นางศิริวรรณ อ้อหอม	กรรมการฝ่ายสาธารณสุข
9. นางฟอง ทองกัลยา	กรรมการฝ่ายพัฒนา
10. นางกิมไล้ เสงลาหอม	กรรมการ/ เลขานุการ
11. นายสมบัติ สุวรรณประเสริฐ	ที่ปรึกษา
12. นายสง่า กุลน้อย	ที่ปรึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ชุมชนบ้านรางพลับ

1. นางกมล นาคชะโหมง	ฐานเรียนรู้ปุ๋ยหมักอินทรีย์
2. นางสุนันท์ รูปสม	ฐานเรียนรู้การเพิ่มมูลค่าบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว
3. นายสนั่น เตชะดี	ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการขยะอินทรีย์และน้ำในครัวเรือน
4. นายวิเชียร โสภา	ฐานเรียนรู้การคัดแยกขยะอันตรายและฐานเรียนรู้ปุ๋ยมูลไส้เดือน
5. นางเล็ก อ้อหอม	ฐานเรียนรู้เศรษฐกิจหมุนเวียนชุมชน
6. นางฟอง ทองกัลยา	ฐานเรียนรู้การคัดแยกขยะรีไซเคิล
7. พระอาจารย์มหาวิรพงษ์ วีรวังโส	ฐานเรียนรู้วัดป่ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
8. นางสาวกาญจนา ทิวากร	ฐานเรียนรู้การใช้ซ้ำ (Reuse)
9. นางกิมไล้ เสดาหอม	ฐานเรียนรู้ร้านค้าปลอดโฟม

เทศบาลตำบลกรับใหญ่

1. นางอลิสา ลาภกรวย	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักปลัด เทศบาล รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

4.2 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

4.2.1 สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน

ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับมีมาช้านาน ชุมชนบ้านรางพลับเป็นชุมชนทางผ่านที่จะไปสู่ตัวอำเภอบ้านโป่ง และเป็นชุมชนที่ติดกับ 3 จังหวัด คือ นครปฐม กาญจนบุรี และราชบุรี ซึ่งอำเภอบ้านโป่งเป็นเมืองอุตสาหกรรม ผู้คนที่จะไปทำงานที่ตัวอำเภอบ้านโป่งจะต้องผ่านชุมชนบ้านรางพลับ ทำให้เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ชุมชนบ้านรางพลับมีขยะมูลฝอยเยอะมากทั้งนี้ แรกเริ่มมาจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเดิมที่เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลรับใหญ่ได้นำถังขยะมาไว้ที่ชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในชุมชนในด้านการทิ้งขยะ แต่การที่นำถังขยะเข้ามาในชุมชนนั้นทำให้ประชาชนทิ้งขยะกันทุกประเภท ก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นถัง ส่งผลให้ชุมชนสกปรก และมีโรคภัยตามมา

“ขยะมูลฝอยภายในชุมชนเริ่มมาตั้งแต่การที่องค์การบริหารส่วนตำบล และเปลี่ยนมาเป็นเทศบาล จัดให้มีถังขยะเข้ามา ปัญหาของเราคือขยะล้นถัง ตรงนั้นเป็นปัญหาขยะของชุมชน เราเริ่มที่จะไม่ไหวกับขยะล้นถัง” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อชุมชนได้มีการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง และเข้ารับการประกวดโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับรางวัล 4 ปีติดต่อกัน โดยได้รับรางวัลนี้ ดังนี้

1. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 กลุ่ม L ชุมชนขนาดใหญ่ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2559)
2. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 กลุ่ม L ชุมชนขนาดใหญ่ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2560)
3. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 กลุ่ม L ชุมชนขนาดใหญ่ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2561b)
4. รางวัลชนะเลิศ กลุ่ม L ชุมชนขนาดใหญ่ และได้รับถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562)

4.2.2 การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน [การวางแผน (Planning), การชี้นำ (Leading)]

เมื่อชุมชนมีปัญหาขยะมูลฝอยหนักมาก ผู้นำชุมชนจึงมีความคิดริเริ่มในการหาวิธีลดปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน โดยร่วมกับประชาชนในชุมชนแก้ปัญหาด้วยการแจ้งให้ อบต. ซึ่งเปลี่ยนเป็นเทศบาลตำบลกรับใหญ่ นำถังขยะกลับคืนไป โดยค่อยๆ ปรับพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนด้วยการแจกถุงดำให้ประชาชนก่อน และให้เทศบาลตำบลกรับใหญ่มาเก็บขยะเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งเท่านั้น ดังนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องคิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้ขยะมูลฝอยในบ้านเรือนของตนเองนั้นน้อยที่สุด ซึ่งแก้ปัญหาด้วยการคัดแยกขยะก่อนทิ้งและนำหลัก 3R ได้แก่ ลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) มาประยุกต์ใช้นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลกรับใหญ่ เพื่อเข้าร่วมประกวดโครงการจัดการขยะต่างๆ มีการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ส่งผลให้มีประชาชนในชุมชนมีกำลังใจในการร่วมกันรักษาความสะอาดในชุมชน และทำให้ชุมชนค่อยๆ สะอาดขึ้นตามลำดับ

“เมื่อมีปัญหาขยะเยอะ จึงแก้ปัญหาด้วยหลักของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หลัก 3R คือ ลดการใช้ การใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ และการคัดแยกขยะทั้ง 4 ประเภท เพื่อให้ชุมชนของเราดูดีและสะอาดขึ้น”- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“มีปัญหาเกิดขึ้นมานานมากแล้ว ต่อมาเทศบาลตำบลกรับใหญ่มีโครงการให้ชุมชนเข้าร่วมประกวด คนในชุมชนก็ดีใจ เพราะถ้าเราเข้าประกวดก็ทำให้ขยะในชุมชนลดน้อยลง ชาวบ้านก็พร้อมใจกัน ผู้ใหญ่บ้านก็ร่วมด้วย รวมทั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีกด้วย

ส่วนปัญหาแรกเริ่มคือการที่ ให้เทศบาลนำถังขยะกลับคืน คนในชุมชนก็จะท้วงว่ามีอยู่แล้วจะเอากลับไปทำไม เพราะจะทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีถังขยะมารองรับขยะ แต่เราก็ต้องทำให้ได้ โดยเริ่มแรกเลยที่เก็บถังขยะนั้น เราจะแจกถุงดำให้ชาวบ้านก่อนแล้วจะมีเทศบาลมาเก็บถุงขยะสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ดังนั้นชาวบ้านก็ต้องหาวิธีทำให้ขยะลดน้อยลง ยกตัวอย่างเช่น ถุงใส่แกงเราก็นำมาตาก ล้าง นำไปขายได้ รวมทั้งถุงพลาสติกต่างๆ ที่ไม่เลอะอีกด้วย หรือถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ก็นำมาประยุกต์เป็นการทำหมวก นำมารีไซเคิลใหม่

นอกจากนี้ มีการไปดูงานจากที่อื่นแล้วนำมาปรับประยุกต์ในชุมชนของตนเอง ว่าที่อื่นทำอย่างไรบ้างและนำมาปรับเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนกันเอง”- กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรในชุมชน

โดยสรุปแล้ว แรกเริ่มการดำเนินกิจกรรมคีนถังขยะให้แก่ชุมชนนั้นมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง คือสมาชิกบางคนอาจไม่เข้าใจ ไม่ให้ความร่วมมือในเริ่มแรก เนื่องจากมองว่าการคีนถังขยะให้แก่เทศบาลอาจทำให้ครัวเรือนของตนนั้นเดือดร้อน ไม่มีที่ทิ้งขยะ และอาจไม่สะดวกในการคัดแยกและจัดการขยะ แต่อย่างไรก็ต้องทำให้จงได้ โดยที่ผู้นำชุมชนไม่ได้หักดิบคีนถังขยะเลยเสียทีเดียว แต่มีการแจกถุงขยะให้แก่ครัวเรือนเพื่อค่อยๆ ปรับพฤติกรรมในการทิ้งขยะเสียก่อน เมื่อมีการคีนถังขยะให้แก่เทศบาลตำบลครบใหญ่แล้ว และสมาชิกทุกคนช่วยกันคัดแยกขยะ จัดการขยะ ให้ความร่วมมือในการจัดการสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ส่งผลให้ปริมาณขยะลดลง ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 จัดทำเป็นสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ

ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/วัน	ส่งเทศบาลกำจัด กิโลกรัม/วัน
2558	343,500	941.1	941.1
2559	293,000	802.7	198.8
2560	245,000	671.2	110.5
2561	230,000	630.1	98

ที่มา : เทศบาลตำบลครบใหญ่ (2562)

จะพบว่า ตั้งแต่ปี 2558 – 2561 ปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การส่งขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถกำจัดได้เองภายในชุมชนและต้องส่งให้เทศบาลกำจัดนั้นก็ลดลงไปด้วย ทำให้เทศบาลสามารถลดภาระด้านงบประมาณในการจัดการขยะได้เป็นอย่างดี

4.2.3 การปลูกฝังความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชากรภายในชุมชน [การจัดองค์การ (Organizing)]

ประชากรภายในชุมชนทุกคนจะต้องเรียนรู้เรื่องการคัดแยกขยะทั้ง 4 ประเภท ได้แก่

1) ขยะย่อยสลาย เช่น เศษอาหารต่างๆ เศษผลไม้ ซากสัตว์ โดยเป็นขยะประเภทย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักได้

2) ชยะรีไซเคิล เช่น บรรจุภัณฑ์ต่างๆ วัสดุเหลือใช้ อะลูมิเนียม กระป๋อง เป็นต้น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ใหม่อีกครั้งได้

3) ชยะอันตราย เช่น วัตถุไวไฟ วัตถุระเบิด เคมีภัณฑ์ ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคลได้

4) ชยะทั่วไป เช่น วัสดุพลาสติกต่างๆ โฟม พอลิเอทิลีน เป็นต้น ซึ่งเป็นชยะประเภทที่นอกเหนือจากชยะย่อยสลาย ชยะรีไซเคิล ชยะอันตราย

ประชากรภายในชุมชนจะร่วมกันเก็บชยะ 1 ครั้ง/สัปดาห์ โดยเก็บชยะตามถนน และชยะมูลฝอยตามบ้านเรือนนั้น ทุกบ้านเรือนจะต้องจัดการตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนความรู้และงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาครัฐผู้มีบทบาทหลัก คือ เทศบาลตำบลกรับใหญ่ และภาคเอกชนผู้มีบทบาทหลัก คือ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCGP โรงงานบ้านโป่ง)

“เทศบาลตำบลกรับใหญ่ ตัวของชุมชนเอง ภาคเอกชนคือ บริษัท SCGP โรงงานบ้านโป่ง เป็นภาคีเครือข่าย มาร่วมให้ความรู้และสนับสนุนงบประมาณ ที่ร่วมสนับสนุนให้องค์ความรู้ และร่วมมาจัดการชยะกับชุมชนเรา ภายในชุมชนต้องคัดแยกชยะทั้ง 4 ประเภทเป็นทุกคน ทุกครัวเรือนจะต้องร่วมกันคัดแยกชยะทั้งหมดทุกคนต้องร่วมด้วยช่วยกันทำเพราะว่าถ้าไม่ร่วมมือกันร้อยละ 100 ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

นอกจากนี้ การที่ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในการคัดแยกชยะตามบ้านเรือนของตนเองแล้ว ยังมี ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และเจ้าของฐานการเรียนรู้การจัดการชยะของชุมชน ยังแบ่งหน้าที่กันทำงาน เพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้

“มีการแบ่งหน้าที่และกระจายอำนาจกัน แต่ละชยะก็มีประธานชยะด้วย ประธานชยะจะดึงคนในชยะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานครั้งนี้” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“การที่มีฐานแต่ละฐาน ใครทำอะไรบ้าง ก็ถือว่าทุกคนร่วมด้วยช่วยกัน” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน

หน้าที่ของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และเจ้าของฐานการเรียนรู้การจัดการชยะ มีดังต่อไปนี้

1. นายสนั่น เตชะดี ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านรางพลับ/กรรมการฝ่ายปกครอง/ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการชยะอินทรีย์และน้ำในครัวเรือน

2. นายวิเชียร โสภา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านรางพลับ/ประธานชุมชน/ฐานเรียนรู้การคัดแยกขยะอันตราย/ฐานเรียนรู้ปุ๋ยมูลไส้เดือน

ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำชุมชน ริเริ่มและวางแผนในการจัดการสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น ชักจูงและกระตุ้นสมาชิกในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน

3. นางอัมรินทร์ พุฒิ รองประธานชุมชน
4. นายกล้าณรงค์ ผาปาน กรรมการฝ่ายป้องกันฯ
5. นางสุนันท์ รูปสม กรรมการฝ่ายการคลัง
6. นายโสภณ ขอนแก่น กรรมการฝ่ายการศึกษา
7. นางดวงตา พุฒิ กรรมการฝ่ายสวัสดิการฯ
8. นางศิริวรรณ อ้อหอม กรรมการฝ่ายสาธารณสุข
9. นางฟอง ทองกัลยา กรรมการฝ่ายพัฒนา/ฐานเรียนรู้การคัดแยกขยะรีไซเคิล
10. นางกิมไล้ เสลาหอม กรรมการ/ เลขาฯ/ฐานเรียนรู้ร้านค้าปลอดโฟม
11. นายสมบัติ สุวรรณประเสริฐ ที่ปรึกษา
12. นายสง่า กุลน้อย ที่ปรึกษา
13. นางกลม นาคชะโหมง ฐานเรียนรู้ปุ๋ยหมักอินทรีย์
14. นางสุนันท์ รูปสม ฐานเรียนรู้การเพิ่มมูลค่าบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว
15. นางเล็ก อ้อหอม ฐานเรียนรู้เศรษฐกิจหมุนเวียนชุมชน
16. พระอาจารย์มหาวิรพงศ์ วิรวงโส ฐานเรียนรู้วัดป่ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
17. นางสาวกาญจนา ทิวากร ฐานเรียนรู้การใช้ซ้ำ (Reuse)

โดยแต่ละบุคคลจะได้รับหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ เมื่อมีกลุ่มผู้มาศึกษาดูงานจะทำให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น จะแบ่งรายได้ให้สมาชิกที่ออกมาช่วยกันดูแลผู้มาศึกษาดูงาน นอกจากนี้ เมื่อเงินเหลือจากการแบ่งรายได้ให้แก่ผู้มาช่วยเหลืองานและหักจากค่าใช้จ่ายอื่นๆ แล้ว ทางชุมชนจะมีผู้ที่ดูแลสมุดบัญชี ก็จะนำเงินเข้ากองกลาง โดยงบประมาณจำพวกนี้สามารถนำมาพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย เช่น การสร้างศาลา เป็นต้น

4.2.4 การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชน [การชี้นำ (Leading)]

การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้การจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงที่สุด โดยต้องมีเป้าหมายที่ค่อนข้างชัดเจน ประชากรภายในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการจัดการขยะมูลฝอยทั้งภายในครัวเรือนของตนเองและภายในชุมชน มีจิตสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ผู้นำชุมชนจึงต้องมีความอดทน มีทักษะในการเจรจาชักจูงสมาชิกในชุมชน มอบความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในชุมชน และควรติดตามผลลัพธ์การจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนด้วย ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้ตระหนัก มีความคิดริเริ่ม มีจิตสำนึกที่ดี รับผิดชอบต่อดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี จะสามารถลดภาระผู้นำชุมชนและมีประสิทธิภาพที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนสู่ความสะอาดอย่างยั่งยืนต่อไป

4.2.4.1) วิธีการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนตระหนักกับปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น

ชุมชนบ้านรางพลับมีปัญหาขยะมูลฝอยที่สะสมมาอย่างยาวนาน และได้ตัดสินใจริเริ่มเข้าร่วมประกวดโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งประชากรในชุมชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะมาอย่างต่อเนื่อง และมีวิธีการดำเนินการต่างๆ ดังนี้

“กิจกรรมประเมินบ้านติดดาว”

1. แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินโดยแต่งตั้งประธานซอยแต่ละซอย และตัวแทนกลุ่มบ้านรางพลับเป็นผู้ประเมินบ้านแต่ละซอย โดยมีการประเมินการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภทในครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมทุก 3 เดือน

2. มอบป้ายติดดาวให้แก่ครัวเรือนที่มีการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภท

3. เชิดชูเกียรติโดยการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในชุมชนแก่ครัวเรือนที่ได้รับป้ายบ้านติดดาว

4. คณะทำงานรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมและประชุมหาแนวทางแก้ไข

5. สรุปรวบรวมข้อมูลรายชื่อสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม

“เมื่อก่อนที่ชุมชนบ้านรางพลับมีการประเมินบ้านติดดาว คือ เป็นสัญลักษณ์บอกว่าบ้านนี้เข้าร่วมโครงการกับเรา สามารถตัดแยกขยะได้ถูกต้องทั้ง 4 ประเภท จะมีการประเมินจากประธานซอย สิ่งนี้จะเป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่าทุกคนพร้อมร่วมมือโครงการกับเรา แม้ว่าเขาอาจจะไม่ได้ออกมาเข้าร่วมกิจกรรม แต่ว่าอยู่ที่บ้านเขาก็คัดแยกให้” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้นำชุมชนและประชากรชุมชนบ้านรางพลับ ได้ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านรางพลับ พบว่าหลังจากได้มีการคัดแยกขยะในชุมชนแล้ว ประสิทธิภาพการจัดการขยะของครัวเรือนแต่ละซอยแล้ว แต่ปริมาณขยะยังคงลดลงไม่มากนัก ซึ่งพบว่าสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากขยะมูลฝอยภายนอกชุมชนที่ทิ้งที่ถังขยะภายในชุมชน จึงได้หาแนวทางแก้ไข โดยมีมติให้คืนถังขยะแก่เทศบาลตำบลกรับใหญ่ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหามลพิษภายนอกชุมชนได้ ดังนี้

“กิจกรรมถนนปลอดถัง”

1. ประชุมเกี่ยวกับปัญหาขยะนอกชุมชน
  2. เชิญประชาชนภายในชุมชนบ้านรางพลับเพื่อหามติการคืนถังขยะให้กับเทศบาลตำบลกรับใหญ่
  3. ประชาชนในชุมชนที่ประสงค์คืนถังขยะแจ้งรายชื่อแก่ผู้นำชุมชน
  4. เทศบาลตำบลกรับใหญ่ดำเนินการเก็บถังขยะ
  5. บันทึกข้อมูลปริมาณขยะหลังจากได้เก็บถังขยะ
6. คณะทำงานรวบรวมปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมและประชุมหาแนวทางแก้ไข

“ชุมชนบ้านรางพลับมีทั้งหมด 9 ซอยและแต่ละซอยก็มีประธานซอยด้วย ประธานซอยจะดึงคนในซอยเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานครั้งนี้ โดยแต่ละซอยก็จะพัฒนาตนเอง ซึ่งเดิมที่มีเจ้าอาวาสวัดที่เริ่มให้ชุมชนทำการประกวด ต่อมาทางชุมชนจึงได้มาประยุกต์เป็นประกวดกันแต่ละซอย เริ่มจากโครงการหน้าบ้านนามองของอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านจึงเริ่มมาพัฒนาว่าจะทำอย่างไรให้ภายในชุมชนสะอาดขึ้น และเมื่อเริ่มตระหนักได้ตั้งนั้น จึงร่วมวางแผนกับเทศบาลตำบลกรับใหญ่ เพื่อที่จะจัดประกวดกัน โดยซอยที่ได้รางวัลก็จะได้ใบประกาศ และเงินรางวัลจากเทศบาล โดยเริ่มในปี 2558 ปีเดียว ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นของกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน เมื่อประกวดเสร็จสิ้นแล้ว ทางเทศบาลจึงเริ่มมองเห็นแล้วว่าให้ส่งประกวดของกรม

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมื่อประกวดปีแรก คือ ปี 2559 ก็เริ่มได้รางวัลเลย โดยติดรอบ 1 ใน 89 ชุมชน และเข้ารอบ 5 ทีมสุดท้าย และได้รับรางวัลรองอันดับ 2 ของประเทศในครั้งแรกที่ประกวด เมื่อได้รางวัลจึงเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจ และได้มีการส่งประกวดเรื่อยมาจนได้รับรางวัลชนะเลิศและได้ถ้วยรางวัลพระราชทาน ในปี 2562” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“เริ่มแรกชาวบ้านมีการประกวดชอยกันก่อน และมีประธานชอย หากชอยไหนสะอาดและเรียบร้อยที่สุดก็จะมีรางวัลให้” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรในชุมชน

4.2.4.2) ระเบียบข้อบังคับ/ข้อตกลงเกี่ยวกับการดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชน

ข้อตกลงของชุมชน มีดังนี้

1. ทุกครัวเรือนห้ามเผาขยะ
2. ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกขยะขายได้
3. ทุกครัวเรือนจัดการเศษอาหาร และไปไม่ในครัวเรือน
4. ทุกครัวเรือนนำขยะทั่วไปวางไว้หน้าบ้านทุกวันจันทร์ เวลา 06.00 น. ส่งเทศบาลตำบลรับใหญ่
5. ทุกครัวเรือนนำขยะอันตรายไว้ที่จุดรวบรวมขยะอันตรายของชุมชน
6. ทุกครัวเรือนพกตะกร้า ถูผ้า ปิ่นโต แก้วน้ำส่วนตัว ไปร้านค้า ตลาด วัด ฯลฯ
7. ทุกครัวเรือนปลูกฝังการจัดการขยะตามแนวทางวิถีสู่ความยั่งยืน

4.2.5 การประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ [การควบคุม (Controlling)]

4.2.5.1) เกณฑ์ในการประเมินผลลัพธ์และการตรวจสอบ

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงประเด็นการประเมินผลลัพธ์และการตรวจสอบการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนไว้ว่า

“แรกเริ่มเดิมทีที่ทำโครงการนั้นก็ได้ออกแบบกันเป็นขั้นตอน ค่อยๆทำกันทีละอย่าง การจัดการขยะแต่ละประเภทก็ค่อยๆ ทำกันทีละอย่าง มีการตรวจประเมินปริมาณขยะที่เกิดขึ้นว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าลดลงก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ เราสามารถจัดการขยะให้ลดลงตามเกณฑ์ที่เรากำหนด อย่างน้อยถ้าลดลงร้อยละ 40 จากปริมาณขยะทั้งหมดก็ถือว่าเรา

ประสบผลสำเร็จแล้ว โดยเทศบาลตำบลกรับใหญ่และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะตั้ง
เกณฑ์ไว้

นอกจากนี้ชุมชนยังได้รางวัลที่ 1 เรื่องการประเมินศูนย์เรียนรู้การจัดการ
ขยะ เราเป็นศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะที่ดีเยี่ยมของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อ
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ตั้งศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะให้กับชุมชนแล้ว ก็จะมีการ
ประเมินในครั้งถัดไปว่าศูนย์เรียนรู้ยังคงพัฒนา ยังมีการดำเนินการ และบริหารจัดการที่ดีอยู่
หรือไม่

ชุมชนบางแห่งที่ได้ถ้วยรางวัลพระราชทานไปแล้ว และศูนย์เรียนรู้การ
จัดการขยะก็ไม่อาจดำเนินการได้ในเวลาต่อมา อาจเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงผู้นำหรือสาเหตุ
อื่นๆ และไม่มีกลุ่มคนไปศึกษาดูงาน ทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงต้องประเมินศูนย์
เรียนรู้การจัดการขยะด้วย หากประเมินได้ดีทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็จะมีการติดตาม
ให้งบประมาณสนับสนุน ดูแล และมีของสนับสนุนมาให้ทางชุมชนตลอด เช่น อุปกรณ์ เสื้อผ้า และ
สิ่งอื่นๆ ที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะต่อไปได้” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ตาราง 4 แผนการดำเนินงานกิจกรรมชุมชนปลอดขยะบ้านรางพลับ ปี 2561

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
-ประชุม คณะทำงาน ชุมชนปลอด ขยะ/ติดตามผล การดำเนินการฯ	✓			✓				✓				✓
-กิจกรรมอบรม ให้ความรู้เรื่อง การคัดแยกขยะ และการทำน้ำ หมักชีวภาพ		✓										
-กิจกรรมทำ ความสะอาด ชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
-กิจกรรมให้ ความรู้เกี่ยวกับ หลัก 3Rs และ รณรงค์ให้หลัก 3Rs	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
-กิจกรรมศึกษาดู งานชุมชน ต้นแบบการ จัดการขยะใน ชุมชน			✓									
-กิจกรรม ประชาสัมพันธ์ การจัดการขยะ ในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
-กิจกรรมบ้าน สะอาด ชอยสะอาด ปราศจากโรค		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

“การวางแผนนั้นเป็นการร่วมมือกันกับเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่ มีการประชุมว่าเดือนนี้จะต้องทำอะไรบ้าง ประชุม 1 ครั้ง/เดือน ทางเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่จะมาร่วมคิดร่วมทำกับเราตลอด ไม่ว่าจะเป็นช่วงเช้า-เย็น หรือกลางวัน โดยเฉพาะช่วงทำโครงการจะมาตลอดเลย ทำให้เรามองว่าเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่มีความทุ่มเทเพราะนอกจากเวลาราชการแล้วในเวลาหลังราชการก็ยังมาร่วมทำงานกับชุมชนด้วย ชุมชนก็เลยคุยกับเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่จนประสบผลสำเร็จ แต่ทางเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่ก็มีการวางแผนที่วางแผนเป็นเดือนว่าแต่ละเดือนจะทำอย่างไรบ้าง” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

4.2.5.2) ผลลัพธ์จากการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

กิจกรรมการลดขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางของชุมชนบ้านรางพลับ มีผลลัพธ์ดังรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรมลดขยะอินทรีย์

ชุมชนบ้านรางพลับ ได้ส่งเสริมกิจกรรมในการลดปริมาณขยะอินทรีย์ตั้งแต่ต้นทางให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยสามารถลดปริมาณขยะอินทรีย์แต่ละชนิด ดังนี้

- 1.1 นำขยะเศษอาหาร ผัก ผลไม้ มาทำน้ำหมักชีวภาพ 45,688 กิโลกรัม/ปี
- 1.2 นำขยะเศษอาหาร ผัก ผลไม้มาทำปุ๋ยหมัก 27,408 กิโลกรัม/ปี
- 1.3 นำกิ่งไม้ ใบไม้มาทำปุ๋ยหมัก 18,264 กิโลกรัม/ปี
- 1.4 นำขยะเศษอาหาร ผัก ผลไม้ ไปเลี้ยงสัตว์ 137,059 กิโลกรัม/ปี (เทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่, 2562)

การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า และการใช้ผ้า แทนพวงหรีดดอกไม้สดจากงานศพ ก่อนดำเนินโครงการนั้น จะมีการใช้พวงหรีดดอกไม้สดงานละประมาณ 3 พวง ปัจจุบันได้รณรงค์ให้มีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและการใช้ผ้า แทนพวงหรีดดอกไม้สดจากงานศพ ทำให้ในปี 2561 ชุมชนบ้านรางพลับมีงานศพทั้งหมด 10 พวง พวงหรีดดอกไม้สด 1 พวง มีน้ำหนัก 2 กิโลกรัม ในปี 2561 สามารถลดปริมาณขยะดอกไม้สดได้ 60 กิโลกรัม/ปี

การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ จะกินเมื่อไรก็ไปเก็บได้เลยตามปริมาณที่ต้องการไม่มีผักตกค้างเป็นขยะอินทรีย์ในตู้เย็น

การจัดเลี้ยงในหมู่บ้านงดการจัดอาหารแบบบุฟเฟต์ แต่จัดแบบตั้งโต๊ะ พอกินอาหารเหลือก็แบ่งปันให้เพื่อนบ้านไม่เหลือเป็นเศษอาหาร

จากกิจกรรมการลดขยะอินทรีย์ของชุมชนบ้านรางพลับ สามารถนำขยะอินทรีย์ไปใช้ประโยชน์ได้ 410.8 กิโลกรัม/วัน 12.33 ตัน/เดือน 147.96 ตัน/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

2) กิจกรรมลดขยะทั่วไป

อาหารเบรกดสำหรับคณะศึกษาดูงานใช้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่ย่อยสลายได้ งดพลาสติก

การใช้ถุงผ้าและตะกร้า แทนถุงพลาสติกในการจ่ายตลาด/ซื้อของ การหิ้วปิ่นโตและตะกร้าไปทำบุญ รณรงค์ให้ประชาชนงดการใช้โฟมและร้านค้าปลอดโฟม รณรงค์ให้คนในชุมชนทำบุญโดยใช้ปิ่นโต ลดใช้ถุงพลาสติกในการทำบุญใส่บาตร รณรงค์ให้คนในชุมชนทำขนมไทยแทนขนมขบเคี้ยว สามารถลดการใช้ถุงพลาสติก 302.7 กิโลกรัม/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

จากกิจกรรมการลดขยะทั่วไปของชุมชนบ้านรางพลับ สามารถนำขยะทั่วไปไปใช้ประโยชน์ได้ 33.1 กิโลกรัม/วัน 9.93 ตัน/เดือน 119.16 ตัน/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

3) กิจกรรมการลดขยะรีไซเคิล

รณรงค์ให้คนในชุมชนกินน้ำสมุนไพรแทนน้ำอัดลม

จากกิจกรรมการลดขยะรีไซเคิลของชุมชนบ้านรางพลับ สามารถนำขยะรีไซเคิลไปใช้ประโยชน์ได้ 88.2 กิโลกรัม/วัน 2.65 ตัน/เดือน 63.55 ตัน/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

4) กิจกรรมลดขยะอันตราย

ลดการใช้สารเคมีโดยการใช้น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักในการทำ
การเกษตร

การใช้น้ำหมักชีวภาพทำความสะอาดห้องน้ำ หรือล้างจาน

จากกิจกรรมการลดขยะอันตรายของชุมชนบ้านรางพลับ สามารถลดขยะอันตรายได้ 1.3 กิโลกรัม/วัน 39 กิโลกรัม/เดือน 468 กิโลกรัม/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

“กิจกรรมการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภท” รายละเอียด ดังนี้

การทำกิจกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน

ชุมชนบ้านรางพลับมีสมาชิกในชุมชนจำนวน 1,235 คน มีจำนวนหลังคาเรือน ทั้งหมด 358 หลังคาเรือน จำนวนสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะทั้งหมด 300 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.79 (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562) คณะทำงานมีการประเมินครัวเรือนที่มีการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภท ทุก 3 เดือน

1.1 กิจกรรมการคัดแยกขยะอินทรีย์ในครัวเรือน

มีการคัดแยกขยะอินทรีย์ในครัวเรือน มีภาชนะรองรับขยะอินทรีย์ เพื่อคัดแยกมาใช้ประโยชน์ เช่น การทำตะล่อมเพื่อทิ้งใบไม้และเศษอาหารเพื่อทำเป็นปุ๋ยหมักและสำหรับบ้านที่ไม่มีบริเวณจะทำตะล่อมประจำบ้านได้สามารถนำไปทิ้งที่ศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้านได้

1.2 กิจกรรมการแปรรูปหรือนำขยะอินทรีย์ไปใช้ประโยชน์

ชุมชนบ้านรางพลับ มีขยะอินทรีย์ซึ่งเป็นเศษอาหารจึงได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น นำไปเลี้ยงสัตว์ นำไปผลิตก๊าซชีวภาพ ทำน้ำหมักจุลินทรีย์ (EM) ทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น

1.3 กิจกรรมการคัดแยกขยะรีไซเคิลในครัวเรือน

ชุมชนบ้านรางพลับได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกครัวเรือนได้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยให้แต่ละบ้านจัดหาที่คัดแยกของตนเอง เพื่อให้สะดวกแก่การคัดแยกและหากครัวเรือนใดไม่สามารถที่จะคัดแยกเองได้ ให้นำไปบริจาคได้ที่ศูนย์รับบริจาคขยะรีไซเคิลของชุมชน

1.4 การนำขยะรีไซเคิลไปใช้ประโยชน์

ชุมชนบ้านรางพลับ ได้มีการใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล โดยนำมาทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ผ้าปารีไซเคิล การรับซื้อขยะรีไซเคิล การรับบริจาคขยะรีไซเคิลให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุ และขายเพื่อสร้างรายได้ ในปี 2561 สามารถขายขยะได้ ดังนี้

รีไซเคิลกระดาษ 57,534 กิโลกรัม/ปี

รีไซเคิลพลาสติก 64,740 กิโลกรัม/ปี

รีไซเคิลโลหะ 7,198 กิโลกรัม/ปี

รีไซเคิลวัสดุอื่นๆ 14,410 กิโลกรัม/ปี (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

1.5 กิจกรรมการคัดแยกขยะทั่วไปในครัวเรือน

ชุมชนบ้านรางพลับได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกครัวเรือนมีการคัดแยกขยะทั่วไปในครัวเรือน ก่อนที่จะทิ้งให้เทศบาลตำบลกรับใหญ่นำไปกำจัด ชุมชนมีการคัดแยกขยะทั่วไปในครัวเรือน มีภาชนะรองรับขยะทั่วไป เพื่อคัดแยกส่งไปกำจัดหรือนำมาใช้ประโยชน์

1.6 การนำขยะทั่วไปกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ชุมชนบ้านรางพลับ ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีการนำขยะทั่วไป เช่น ได้นำถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม กระสอบข้าวสาร กล่องเหล้า มาประดิษฐ์หมวกเพื่อจำหน่าย สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนและยังช่วยในการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมของประชาชนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วยการนำแก้วน้ำพลาสติก ถุงนม ถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ขวดพลาสติก ยางรถยนต์ มาเพาะพันธุ์กล้าไม้ ปลูกผัก

1.7 กิจกรรมการคัดแยกขยะอันตรายในครัวเรือน

ชุมชนบ้านรางพลับได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนนำขยะอันตรายมาทิ้ง ณ จุดทิ้งขยะอันตรายชุมชนบ้านรางพลับ บริเวณแยกสะพาน ซอย 6 และประสานงานให้เทศบาลตำบลกรับใหญ่นำขยะไปกำจัด เดือนละ 1 ครั้ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน ได้กล่าวถึงผลลัพธ์จากการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนอย่างภาคภูมิใจ ดังนี้

“ชุมชนสะอาดขึ้นมากๆ สุขภาพกายและใจดีขึ้น อากาศดีขึ้น สภาพแวดล้อมดีขึ้น คนที่เข้ามาในชุมชนก็เอ่ยปากชม ชุมชนมีความน่าอยู่ ทำให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจอย่างมาก” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรในชุมชน

“ล่าสุดมีโครงการจากรัฐสภามาดูงาน โดยพาเด็กนักเรียนมาดูงาน ประมาณเกือบ 100 คน เราก็พาเดินดูงานรอบชุมชน เด็กๆ พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชุมชนสะอาดมาก ไม่เจอขยะเลย ทำให้ดีใจและภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความคิดว่าเยาวชนคงไม่ได้คิดอะไรมาก แต่เมื่อเยาวชนเอ่ยปากชมขึ้นมาจนทำให้คิดว่าชุมชนของเราคงสะอาดจริงๆ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับก็คือ จากเดิมชุมชนนี้ไม่มีใครรู้จัก แต่พอเราทำโครงการนี้ทำให้รู้จักชุมชนบ้านรางพลับกันทั้งจังหวัดและทั้งประเทศ และทำให้มีคนมาศึกษาดูงานกันทั่วประเทศ รวมถึงไกลสุดคือ UN คือพานายกแต่ละเมืองมาดูเรื่องขยะที่นี่ ได้เยาวชนในชุมชนมาเป็นไกด์นำพูดภาษาอังกฤษ พาดูงาน ซึ่งโครงการนี้

ต้องทำให้มีความยั่งยืนด้วย โดยเราจะให้มีเยาวชนที่จะเป็นตัวแทนต่อจากรุ่นของเรา เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดีในการจัดการขยะของชุมชนแห่งนี้ เพราะโครงการนี้ถือว่าเป็นโครงการปลอดขยะสู่ความยั่งยืน” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“จากการทำกิจกรรมร่วมกันถือว่าดีทุกอย่าง สามัคคีกัน ร่วมมือร่วมใจกันดี ชาวบ้านให้ความร่วมมือทุกอย่าง” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรในชุมชน

“การได้รับรางวัลทำให้ชุมชนมองว่าชุมชนประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการขยะ นอกจากนี้คนในชุมชนก็ยังมีคุณภาพภูมิใจ ที่ร่วมด้วยช่วยกันจนประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลในเวลาต่อมา จนกลายเป็นว่าการบริหารจัดการขยะ ช่วยกันเก็บขยะ และคัดแยกขยะเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนไปเลย” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรในชุมชน

จากกิจกรรมกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ พบว่า ชุมชนบ้านรางพลับ ดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) การควบคุม (Controlling) ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) : การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน เมื่อพบว่าปัญหาความสกปรกจากขยะมูลฝอย ส่งผลให้เกิดผลกระทบเป็นอย่างมาก ผู้นำชุมชนถึงเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้จึงได้วางแผนการจัดการขยะในเบื้องต้น นั่นก็คือ การคืนถังขยะให้แก่เทศบาลตำบลกรับใหญ่ และได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลกรับใหญ่ เพื่อเข้าร่วมประกวดโครงการจัดการขยะต่างๆ มีการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ส่งผลให้มีประชาชนในชุมชนมีกำลังใจในการร่วมกันรักษาความสะอาดในชุมชน และทำให้ชุมชนค่อยๆ สะอาดขึ้นตามลำดับ

2. การจัดองค์การ (Organizing) : การปลุกฝังความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชากรภายในชุมชน ชุมชนบ้านรางพลับได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนในด้านความรู้และงบประมาณ และทุกคนจะต้องมีความรู้และทักษะในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในชุมชนคือการคัดแยกขยะให้เป็นทั้ง 4 ประเภท และจัดการขยะในเบื้องต้น และยังมีผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน เจ้าของฐานการเรียนรู้การจัดการขยะ แบ่งหน้าที่กัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้สมาชิกในชุมชนสามารถปฏิบัติภารกิจจนประสบผลสำเร็จ

3. การชี้นำ (Leading) : การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชน การมีจิตสำนึกที่ดีเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้การจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีการกระตุ้นจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชน และได้ให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมประเมินบ้านติดดาว กิจกรรมถนนปลอดถัง และการกำหนดระเบียบข้อบังคับ/ ข้อตกลงเกี่ยวกับการดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

4. การควบคุม (Controlling) : การประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ เมื่อดำเนินกิจกรรมกันมาได้ระยะหนึ่งแล้ว พบว่าชุมชนให้ความสำคัญกับการประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ โดยเบื้องต้นหากผลการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนดีขึ้น สามารถเห็นได้เป็นที่ประจักษ์ และการได้รับรางวัล ก็จะทำให้สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความพึงพอใจ ถือว่าประสบผลสำเร็จสำหรับกิจกรรมนี้ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกรับใหญ่ในการให้ความช่วยเหลือวางแผนและประชุมต่างๆ อีกด้วย ทำให้มีข้อมูลผลการปฏิบัติงานเป็นที่ชัดเจน

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

จากการศึกษาเรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากชุมชนบ้านรางพลับ เคยเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยขยะปฏิกูล และสิ่งสกปรกทั้งหลาย จนทำให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สภาพร่างกายและจิตใจของคนในชุมชน ต่อมาได้กลายเป็นชุมชนที่มีความสะอาดจนได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปี 2562 และได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ ซึ่งผลสำเร็จนี้ต้องอาศัยหลากหลายปัจจัยเข้าด้วยกัน ในการสืบค้นข้อเท็จจริงในประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ พบว่าผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอบไม่แตกต่างกันมากนัก สามารถสรุปได้ 4 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยภายใน

- (1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย
- (2) ผู้นำชุมชน
- (3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน

ปัจจัยภายนอก

(4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รายละเอียด ดังนี้

(1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย

พบว่า ชุมชนบ้านรางพลับ ได้ดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ “การวางแผน” (Planning) “การจัดองค์การ” (Organizing) “การชี้นำ” (Leading) และ “การควบคุม” (Controlling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) : มีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน มีการคิดวางแผนการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้ชุมชนมีสุขภาพทางกายและจิตที่ดีขึ้น

2. การจัดองค์การ (Organizing) : ชุมชนบ้านรางพลับได้รับความรู้และเงินงบประมาณจากองค์กรภายนอก และทุกคนรู้หน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนกลับมาสะอาด นามองอีกครั้ง

3. การชี้นำ (Leading) : การที่ทำให้สมาชิกในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการรักษาความสะอาด และจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนและชุมชน และให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

4. การควบคุม (Controlling) : ชุมชนบ้านรางพลับมีการประเมิน ติดตาม และตรวจสอบผลลัพธ์ของการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน ทำให้ทราบถึงผลงานและข้อมูลที่เป็นรูปธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน

(2) ผู้นำชุมชน

พบว่าชุมชนบ้านรางพลับ มีผู้นำชุมชนที่มีจิตสาธารณะและให้ความสำคัญกับปัญหาต่างๆ ของชุมชน และหนึ่งในปัญหาที่มี คือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ไม่ปล่อยปละละเลย และพร้อมชี้นำและต่อสู้ให้กับสมาชิกทุกคนในชุมชน ทุกกิจกรรมที่ปฏิบัติจะมีผู้นำชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

“ผู้นำก็มีความสำคัญ ถ้าผู้นำไม่มีความเข้มแข็ง ไม่ร่วมด้วยช่วยกันกับลูกบ้าน หรือโดนต่อต้าน โดนต่อว่า แล้วถอดใจไป ก็จะทำให้ไม่สามารถไปต่อได้ ซึ่งผู้นำที่นี้จะคอยรวมคนในชุมชนให้มีความสามัคคี ให้มีความร่วมมือร่วมใจกัน” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“หากผู้นำยังเป็นชุดนี้อยู่ ก็จะดำเนินโครงการต่อไปเรื่อยๆ แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นคนอื่น เราก็อาจจะไม่รู้ว่าเขาจะสานต่อหรือไม่ จะทำต่อไหม ถ้าไม่ไปด้วยกันนี้ทำต่อไม่ได้เลยนะ” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน

(3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน

พบว่าสมาชิกในชุมชนบ้านรางพลับ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนสามารถทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย และจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีคำตอบที่ใกล้เคียงกัน เช่น

“ความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนทำให้จัดการปัญหาขยะได้ทั้งหมด ชุมชนมีความเข้มแข็ง ชุมชนอยู่กันอย่างพี่น้อง” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน

“เรามีกฎกติการ่วมกัน ก็คือทุกครัวเรือนต้องมีการคัดแยกขยะ ไม่เผาขยะ นำขยะมาไว้หน้าบ้านทุกเช้าวันจันทร์ที่เราได้ทำข้อตกลงกับเทศบาลไว้ เทศบาลก็จะจัดเก็บขยะทั่วไปที่เหลือจากการคัดแยกของชุมชนแล้ว โดยกฎกติกานี้เราได้ทำการประชาคมร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน ข้อตกลงนี้เราก็ประชุมและเสนอร่วมกัน โครงการนี้ทุกคนต้องร่วมกันช่วยกันทำเพราะว่า ถ้าไม่ร่วมมือกันทั้งร้อยละ 100 ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ” – ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

“จากการทำกิจกรรมร่วมกันถือว่าดีทุกอย่าง สามัคคีกัน ร่วมมือร่วมใจกันดี ชาวบ้านให้ความร่วมมือทุกอย่าง” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน

“การที่มีฐานแต่ละฐาน ใครทำอะไรบ้าง ก็ถือว่าทุกคนร่วมด้วยช่วยกัน ร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน การจัดการขยะของชุมชนจึงประสบผลสำเร็จ” – กรรมการชุมชนและตัวแทนของประชากรภายในชุมชน

ขั้นตอนการจัดการขยะมูลฝอยที่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน รายละเอียด ดังนี้

1. นัดประชุมประชาชนในชุมชนให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการปัญหา นำเสนอปัญหาและแนวคิด และมีการลงพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลกรับใหญ่

2. ร่วมกันวางแผนในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน กรรมการชุมชน ตัวแทนของชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ เพื่อร่วมกันคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา และร่วมด้วยช่วยกันในการหาหนทางแก้ไขเพื่อให้ปัญหานั้นคลี่คลายไปในทางที่ดี

3. ร่วมกันปฏิบัติการกิจตามแผนที่ได้วางไว้ มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน ผู้นำชุมชนคณะกรรมการชุมชนซึ่งมีหลายฝ่ายด้วยกัน ผู้ที่เป็นเจ้าของฐานการเรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste และสมาชิกทุกคนในชุมชน โดยลำดับแรก ทุกคนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทิ้งขยะ ต้องคัดแยกขยะตามครัวเรือนของตนเอง นำขยะอันตรายที่กำจัดไม่ได้มากองรวมไว้ที่เดียวกันเพื่อให้เทศบาลนำไปกำจัด และร่วมกันกำจัดขยะตามท้องถนนในชุมชน

4. เมื่อพบปัญหาอุปสรรค จะประชุมเพื่อหาหรือแนวทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นจะพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านรางพลับนั้น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้นำเสนอปัญหาและแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตั้งแต่ก่อนเริ่มประกวดโครงการ จนกระทั่งโครงการประสบความสำเร็จ ทำให้เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการร่วมมือกันของสมาชิกภายในชุมชน มิได้เกิดจากการแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจจากเพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เมื่อโครงการประสบความสำเร็จแล้วจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจเพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการประสบความสำเร็จในครั้งนี้

(4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักปลัดเทศบาล รักษา ราชการแทนผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึงการสนับสนุนชุมชนบ้านรางพลับในการจัดการขยะมูลฝอย ไว้ดังนี้

“เทศบาลตำบลกรับใหญ่มีการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากนโยบายของนายกเทศมนตรีตำบลกรับใหญ่ คณะผู้บริหาร ซึ่งได้บรรจุโครงการอยู่ในแผนพัฒนาท้องถิ่น และเทศบาลตำบลกรับใหญ่ก็ได้ตั้งงบประมาณรายจ่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เช่น โครงการอบรมให้ความรู้คนกรับใหญ่ ร่วมใจคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เราจะตั้งงบประมาณรายจ่ายเอาไว้ และจะพิจารณาจากชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการกับเทศบาล และได้ชุมชนบ้านรางพลับมาเป็นชุมชนแรกที่มีความพร้อมและมีความตั้งใจที่จะคัดแยกขยะ ทั้งนี้ จะมีในส่วนที่เข้าร่วมโครงการกรับใหญ่เมืองสะอาด โดยพาแกนนำชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการและได้รับรางวัล และมีสนับสนุนส่งไปเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยหลักการคือออกไปร่วมรณรงค์เก็บขยะ คัดแยกขยะ สุดท้ายคือเก็บถังขยะในชุมชนและได้รับความยินยอมจากคนในชุมชน” – หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. นโยบายและแผนงานในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดภัย

เทศบาลตำบลกรับใหญ่มีแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรม ในการสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดภัย ดังนี้

-กิจกรรมชุมชนปลอดภัยได้แก่ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและการจัดการขยะด้วยหลัก 3Rs และการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภท พาแกนนำชุมชนไปศึกษาดูงานที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ ณ ชุมชนบ้านโป่งศรีนคร ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย และชุมชนบ้านป่าตึงงาม ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

-กิจกรรมกรับใหญ่เมืองสะอาด

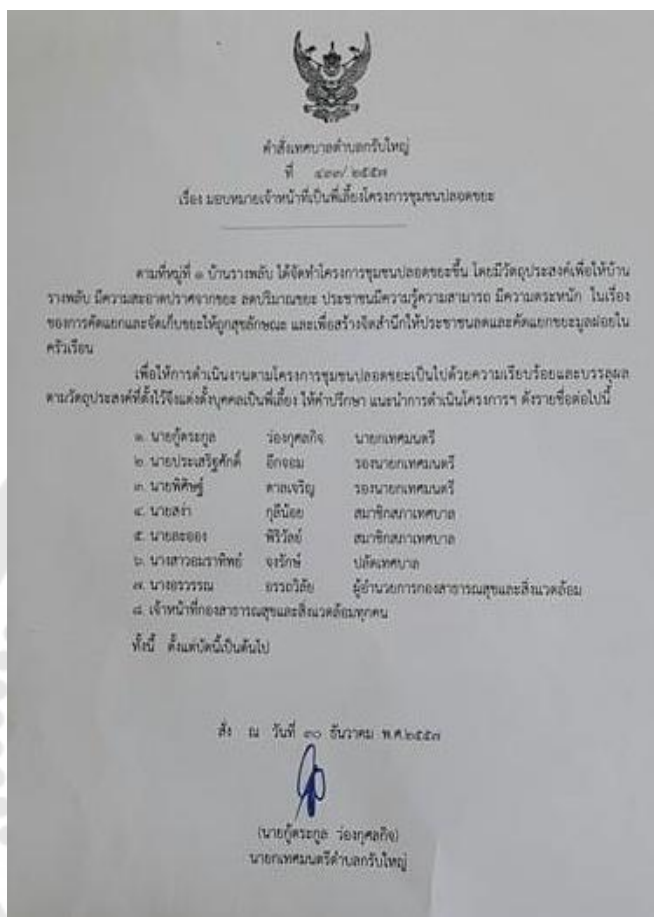
-กิจกรรมปลูกต้นไม้เพื่อลดภาวะโลกร้อน

-กิจกรรมประชาสัมพันธ์เชิญชวนในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง

-เทศบาลตำบลกรับใหญ่ได้ดำเนินการแต่งตั้งบุคลากรของเทศบาลตำบลกรับใหญ่ในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนบ้านรางวัล ตั้งแต่ปี 2557 – ปัจจุบัน

ภาพประกอบ 7 คำสั่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

- คณะทำงานพี่เลี้ยงของเทศบาลตำบลกรับใหญ่ ได้ลงพื้นที่ชุมชนบ้านรางพลับเพื่อรับฟังความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่ชุมชนปลอดขยะ

2. สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลและจัดทำสถิติปริมาณขยะมูลฝอยของชุมชน

เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลกรับใหญ่ได้ช่วยเหลือชุมชนบ้านรางพลับในการจัดเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณขยะมาโดยตลอดและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมชุมชนปลอดขยะร่วมจัดเก็บข้อมูลขยะของชุมชนบ้านรางพลับออกเป็นแต่ละประเภท ทำให้ทราบถึงปริมาณขยะของชุมชนบ้านรางพลับ

-การแยกองค์ประกอบขยะของชุมชนบ้านรางพลับ สามารถแยกองค์ประกอบขยะ ได้ดังนี้

ขยะอินทรีย์ ร้อยละ 51.70

ขยะทั่วไป ร้อยละ 32.30

ขยะรีไซเคิล ร้อยละ 15.97

ขยะอันตราย ร้อยละ 0.03

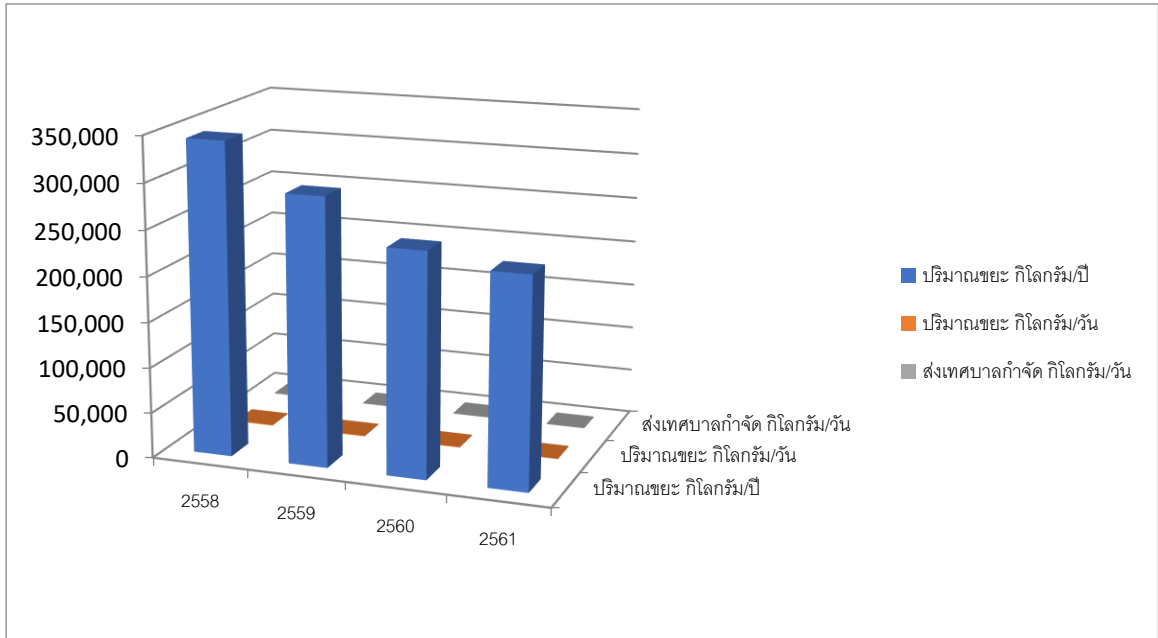
ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

ตาราง 5 จัดทำเป็นสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปี 2558 – 2561

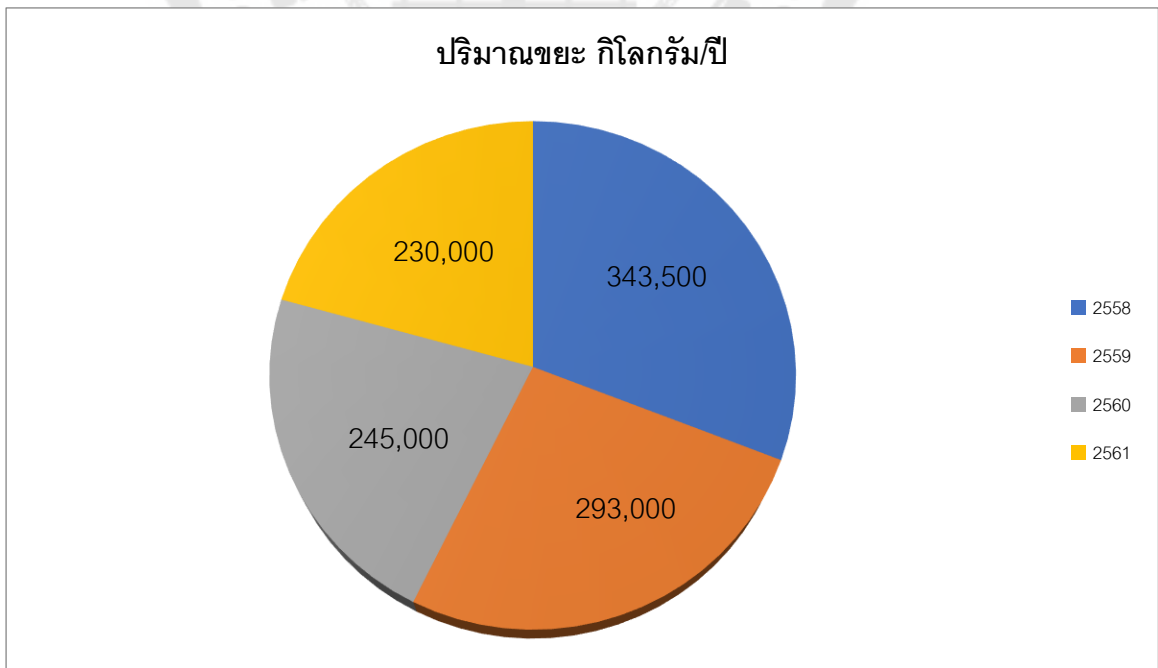
ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/วัน	ส่งเทศบาลกำจัด กิโลกรัม/วัน
2558	343,500	941.1	941.1
2559	293,000	802.7	198.8
2560	245,000	671.2	110.5
2561	230,000	630.1	98

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

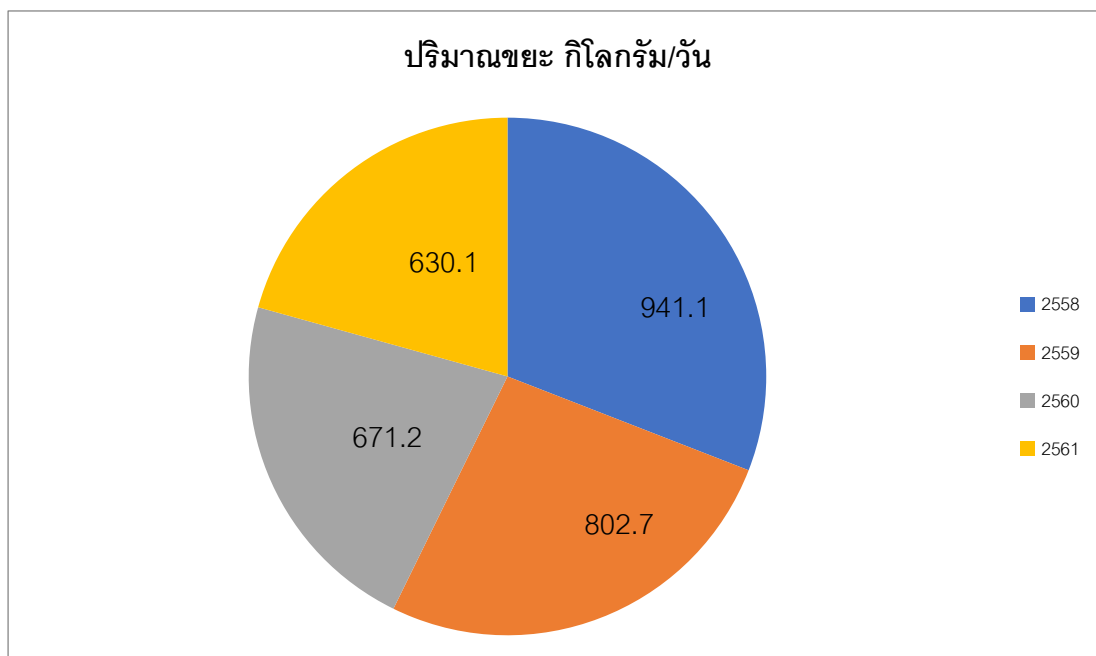
ภาพประกอบ 8 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปี 2558 - 2561

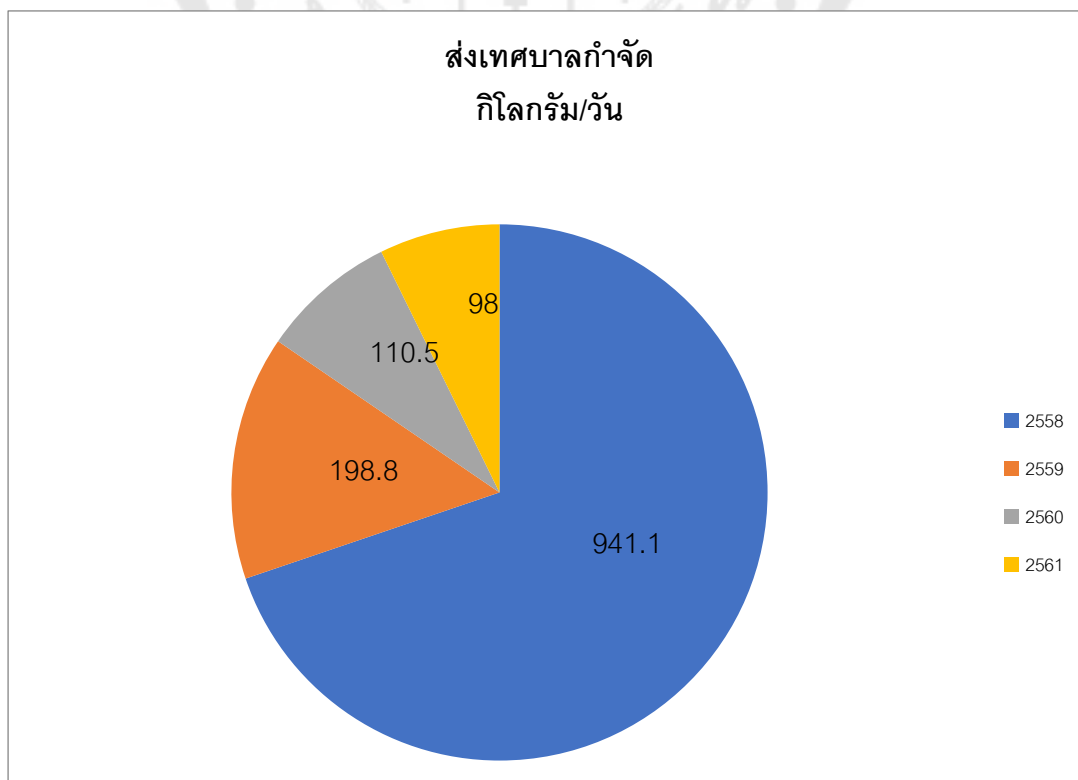
ภาพประกอบ 9 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปริมาณขยะ กิโลกรัม/ปี ปี 2558 - 2561

ภาพประกอบ 10 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ปริมาณขยะ กิโลกรัม/วัน ปี 2558 - 2561

ภาพประกอบ 11 แผนภูมิสถิติปริมาณขยะเปรียบเทียบ ส่งเทศบาลกำจัด กิโลกรัม/วัน ปี 2558 - 2561

ข้อมูลปริมาณขยะที่เกิดขึ้นของชุมชนบ้านรางพลับ ปี พ.ศ. 2558 – 2561

ตาราง 6 ปริมาณขยะ ปี 2558 จำนวน 343,500 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 941.1 กิโลกรัม/วัน

ประเภท ขยะ	ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น		คิดเป็น ร้อยละ	นำไปใช้ประโยชน์		ส่งเทศบาล กำจัด กิโลกรัม/วัน
	กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน		เฉลี่ย กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน	
ขยะอินทรีย์	414.1	0.4	44	0	0	414.1
ขยะรีไซเคิล	197.6	0.2	21	0	0	197.6
ขยะทั่วไป	310.5	0.3	33	0	0	310.5
ขยะอันตราย	18.9	0.01	1	0	0	18.9
รวมปริมาณ	941.1	0.9	100	0	0	941.1
ส่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่กำจัด จำนวน 343.5 ตัน/ปี						

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

ตาราง 7 ปริมาณขยะ ปี 2559 จำนวน 293,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 802.7 กิโลกรัม/วัน

ประเภท ขยะ	ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น		คิดเป็น ร้อยละ	นำไปใช้ประโยชน์		ส่งเทศบาล กำจัด กิโลกรัม/วัน
	กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน		เฉลี่ย กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน	
ขยะอินทรีย์	418.2	0.4	52.1	418.2	0.4	0
ขยะรีไซเคิล	136.5	0.1	17	136.5	0.1	0
ขยะทั่วไป	245.6	0.2	30.6	49.2	0.03	196.4
ขยะอันตราย	2.4	0.001	0.3	0	0	2.4
รวมปริมาณ	802.7	0.7	100	603.9	0.53	198.8
ส่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่กำจัด จำนวน 72.5 ตัน/ปี						

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

ตาราง 8 ปริมาณขยะ ปี 2560 จำนวน 245,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 671.2 กิโลกรัม/วัน

ประเภท ขยะ	ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น		คิดเป็น ร้อยละ	นำไปใช้ประโยชน์		ส่งเทศบาล กำจัด กิโลกรัม/วัน
	กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน		เฉลี่ย กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน	
ขยะอินทรีย์	430.2	0.4	64.1	430.2	0.4	0
ขยะรีไซเคิล	97.3	0.07	14.5	97.3	0.07	0
ขยะทั่วไป	141.6	0.15	21.1	33.2	0.02	108.4
ขยะอันตราย	2.1	0.001	0.3	0	0	2.1
รวมปริมาณ	671.2	0.6	100	560.7	0.49	110.5
ส่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่กำจัด จำนวน 40.3 ตัน/ปี						

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

ตาราง 9 ปริมาณขยะ ปี 2561 จำนวน 235,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 630.1 กิโลกรัม/วัน

ประเภท ขยะ	ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น		คิดเป็น ร้อยละ	นำไปใช้ประโยชน์		ส่งเทศบาล กำจัด กิโลกรัม/วัน
	กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน		เฉลี่ย กิโลกรัม/วัน	เฉลี่ยต่อคน กิโลกรัม/วัน	
ขยะอินทรีย์	410.8	0.4	65.2	410.8	0.4	0
ขยะรีไซเคิล	88.2	0.07	14	88.2	0.07	0
ขยะทั่วไป	129.8	0.1	20.6	33.1	0.03	96.7
ขยะอันตราย	1.3	0.001	0.2	0	0	1.3
รวมปริมาณ	630.1	0.5	100	632.1	0.5	98
ส่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่กำจัด จำนวน 35.7 ตัน/ปี						

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

3. ผลสำเร็จของการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอย

3.1 ความรู้ ความเข้าใจ ความมีวินัย และจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอยของคนในชุมชน

(1) กรรมการชุมชน/คณะทำงาน และคนในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจด้านชุมชนปลอดขยะเป็นอย่างดี

-ชุมชนบ้านรางพลับได้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ทุกครัวเรือนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนปลอดขยะ โดยมีการให้ความรู้และให้คณะกรรมการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะและประธานชอยเป็นผู้ให้คำแนะนำ

(2) มีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทในภาชนะรองรับได้อย่างถูกต้อง

-ชุมชนบ้านรางพลับมีการประเมินบ้านติดตาม โดยมีการประเมินการจัดการขยะทั้ง 4 ประเภท ได้ถูกต้องในครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรม ทุก 3 เดือน พบว่าสมาชิกในชุมชนบ้านรางพลับมีการจัดการขยะ 4 ประเภทลงในภาชนะรองรับได้อย่างถูกต้องทั้งหมด 300 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.79 (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

(3) มีการดำเนินกิจกรรมโดยยึดเอาข้อตกลงหรือกฎระเบียบในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง

-ชุมชนบ้านรางพลับมีการจัดทำข้อตกลงของชุมชนในการจัดการขยะ และดำเนินการตามข้อตกลงมาอย่างต่อเนื่อง

3.2 ปริมาณขยะมูลฝอยที่นำมาใช้ประโยชน์ในชุมชน

ปริมาณขยะมูลฝอยที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยปริมาณขยะของชุมชนบ้านรางพลับ ปี 2561 จำนวน 230,000 กิโลกรัม/ปี คิดเป็น 630.1 กิโลกรัม/วัน (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562) สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

ขยะอินทรีย์ 410.8 กิโลกรัม/วัน เฉลี่ยต่อคน 0.4 กิโลกรัม/วัน

ขยะรีไซเคิล 88.2 กิโลกรัม/วัน เฉลี่ยต่อคน 0.07 กิโลกรัม/วัน

ขยะทั่วไป 33.1 กิโลกรัม/วัน เฉลี่ยต่อคน 0.03 กิโลกรัม/วัน

รวมปริมาณ 532.1 กิโลกรัม/วัน เฉลี่ยต่อคน 0.5 กิโลกรัม/วัน

คิดเป็นร้อยละ 84.4 จากขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดในชุมชน (เทศบาลตำบลกรับใหญ่, 2562)

4. ปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลง

เทศบาลตำบลกรับใหญ่ ได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลปริมาณขยะของชุมชนบ้านรางพลับที่เกิดขึ้นทั้งหมดและส่งให้เทศบาลตำบลกรับใหญ่กำจัด ดังนี้

ตาราง 10 ปริมาณขยะของชุมชนบ้านรางพลับที่เกิดขึ้นทั้งหมดและส่งให้เทศบาลตำบลกรับใหญ่
กำจัด

ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/ปี	ปริมาณขยะ กิโลกรัม/วัน	ส่งเทศบาลกำจัด กิโลกรัม/วัน
2558	343,500	941.1	941.1
2559	293,000	802.7	198.8
2560	245,000	671.2	110.5
2561	230,000	630.1	98

ที่มา : เทศบาลตำบลกรับใหญ่ (2562)

-ปริมาณขยะก่อนดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะ 0.9 กิโลกรัม/วัน (ข้อมูล
ปีฐาน 2558)

-ปริมาณขยะหลังดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะ 0.5 กิโลกรัม/วัน (ข้อมูล
ปีฐาน 2561)

-ปริมาณขยะที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบก่อน/หลัง 0.4 กิโลกรัม/วัน

ร้อยละปริมาณขยะที่ลดลง ร้อยละ 66.95

5. การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

“ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ชุมชนบ้านรางพลับ” ประกอบ
ไปด้วย

- (1) ศูนย์เรียนรู้ ปู่หมักอินทรีย์
- (2) ศูนย์การเรียนรู้ การเพิ่มมูลค่าบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว
- (3) ศูนย์เรียนรู้ การบริหารจัดการขยะอินทรีย์และน้ำในครัวเรือน
- (4) ศูนย์เรียนรู้ การคัดแยกขยะอันตราย
- (5) ศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจหมุนเวียนชุมชน
- (6) ศูนย์เรียนรู้ การคัดแยกขยะรีไซเคิล
- (7) ศูนย์เรียนรู้ วัดป่ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (8) ศูนย์เรียนรู้ การใช้ซ้ำ (Reuse)
- (9) ศูนย์เรียนรู้ ปู่ไล่เดือน

(10) ฐานเรียนรู้ ร้านค้าปลอดโคม

รายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) ฐานเรียนรู้ ปุ๋ยหมักอินทรีย์

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณกมล นาคชะโหมง

คุณกมลจำหน่ายกล้วยฉาบ และต้องส่งกล้วยจากสวนในชุมชนมาเพิ่ม เพราะที่ปลูกอยู่ไม่เพียงพอ ปริมาณเปลือกกล้วยนับวันก็มากขึ้นจนไม่รู้จะกำจัดอย่างไร หลังจากคุณกมลปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน จึงเอาเปลือกกล้วย ก้านกล้วย หยวกกล้วย และใบตอง มาทำปุ๋ยหมักร่วมกับเศษใบไม้ในสวนของคุณกมลเอง ใช้เวลาประมาณ 3 เดือนครึ่ง ก็สามารถนำปุ๋ยที่ได้มาใช้ ปลูกหอม กระเทียม และผักสวนครัว สร้างรายได้ให้กับปากกลมอีกทางหนึ่ง

วิธีการทำปุ๋ยหมัก :

ขั้นตอนที่ 1 นำเปลือกกล้วย ก้านกล้วย หยวกกล้วย เศษใบตอง และเศษใบไม้ หนักประมาณ 1,000 กิโลกรัม มากองในคอกปุ๋ย

ขั้นตอนที่ 2 ผสมสารเร่ง พด.1 จำนวน 1 ชอง ในน้ำ 20 ลิตร นำมารดใส่คอกปุ๋ยหมัก

ขั้นตอนที่ 3 รดน้ำรักษาความชื้นในคอกปุ๋ยอยู่เสมอ ตรวจสอบโดยการหยิบวัสดุภายในคอกปุ๋ยมาบีบด้วยมือ แต่ระวังอย่าให้เปียกจนมีน้ำออกจากริมมือ

ขั้นตอนที่ 4 กลับคอกปุ๋ยหมักทุก ๆ 15 วัน เป็นเวลาประมาณ 3 เดือนครึ่ง

ขั้นตอนที่ 5 ปุ๋ยหมักที่สามารถนำไปใช้ได้ จะต้องมีลักษณะอ่อนนุ่ม ยุ่ย และมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำ

(2) ฐานการเรียนรู้ การเพิ่มมูลค่าบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณสุนันท์ รูปสม

เมื่อก่อนนี้ขยะประเภทน้ำยาปรับผ้านุ่ม ถูผงซักฟอก แต่ละบ้านจะทิ้งให้เทศบาลตำบล กรับใหญ่นำไปกำจัด ต่อมาพอชุมชนบ้านรางพลับเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ก็ได้รับคำแนะนำให้นำถุงพวกนี้มาสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางกลุ่มแม่บ้านจึงได้นำถุงพวกนี้มาจัดทำหมวกที่มีสีสันสวยงาม นำไปขายให้กับผู้มาดูงาน ส่วนกระป๋องน้ำอัดลม หรือกระป๋องเปียร์ที่มีปริมาณมาก เห็นว่าน่าจะเพิ่มมูลค่าด้วยการนำมาผลิตเป็นตะกร้าหูหิ้วซึ่งมีความแข็งแรง ทนทาน สวยงาม นำไปช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มแม่บ้านของชุมชนอีกด้วย

(3) ฐานเรียนรู้ การบริหารจัดการขยะอินทรีย์และน้ำในครัวเรือน

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณสนั่น เตชะดี

“ถึงหมักรักโลก”

นวัตกรรมถึงหมักรักโลกของชุมชนบ้านรางพลับ ใช้หลักการย่อยสลายเศษอาหารจากครัวเรือนแบบใช้อากาศด้วยจุลินทรีย์ที่อยู่ในดิน และการควบแน่นของไอน้ำในถังหมัก จึงทำให้ถึงหมักนี้เก็บกลิ่นได้ดี ถึงหมักรักโลกของเรา ประกอบด้วย ถัง 2 ใบ ใบล่างเจาะรูโดยรอบ สูงจากกันประมาณ 1 ใน 3 ส่วน ซึ่งจะเป็นส่วนที่ฝังลงดิน ใบบนจะเจาะเอากันถึงออกคว่ำลงประกบกับปากถังใบล่าง นำฝาดังมาปิดด้านบน ใช้ส่วนหูถังนำมาตัดเพื่อใช้ล็อกฝาดังกับถังทั้ง 2 ใบ เมื่อต้องการเติมขยะเศษอาหาร ก็จะเปิดฝาด้านบนออก แล้วจึงเติมเศษอาหารลงไป จากนั้นปิดฝาไว้ตามเดิม ขยะเศษอาหารที่ย่อยสลายแล้วจะถูกดูดซึมผ่านรูที่เจาะรอบถังใบล่างเข้าไปในดินที่อยู่โดยรอบ เป็นการเพิ่มสารอาหารและแร่ธาตุต่างๆ ให้กับดิน

“ถึงแยกเศษอาหารและไขมัน”

ถึงแยกเศษอาหารและไขมัน เป็นการแยกเศษอาหารและไขมันจากครัวเรือนออกจากกัน อุปกรณ์ที่ใช้ทำประกอบด้วย ถังขนาด 15 – 20 ลิตร จำนวน 1 ใบ ตะกร้าพลาสติกใช้กรองเศษอาหาร จำนวน 1 ใบ ท่อน้ำพีวีซี และถ่านหุงต้มที่ช่วยจับคราบไขมันและดูดซับกลิ่นให้น้อยลง เราจะนำถังนี้ไปรองรับเศษอาหารจากการรับประทานอาหาร เศษอาหารที่กรองได้จะนำไปเลี้ยงสัตว์ ส่วนไขมันจะถูกจับโดยถ่านไม้ที่อยู่ภายใน หลังจากใช้ไปนานๆ ก็เปลี่ยนถ่านไม้ใหม่ ถ่านเก่าก็นำไปตากแดด สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงหุงต้มที่ให้ไฟแรงกว่าเดิม น้ำที่ผ่านกระบวนการแยกเศษอาหารและไขมัน สามารถปล่อยสู่ท่อระบายน้ำหรือคูคลองได้

“ระบบน้ำหยดรดน้ำอัตโนมัติ”

ระบบน้ำหยดรดน้ำอัตโนมัติ เป็นการรดน้ำพืชผักที่ปลูกอยู่ในกระถางหรือถังแบบอัตโนมัติ ไม่ต้องใช้ไฟฟ้า ช่วยประหยัดน้ำและเวลา ไม่ต้องรดน้ำบ่อย ส่วนประกอบสำคัญ ก็มีกระถางหรือ ถังสำหรับปลูกพืชผัก ตะกร้าที่คว่ำอยู่ก้นกระถางหรือถัง เป็นส่วนที่เก็บน้ำและอากาศไว้ก้นถัง อุปกรณ์อื่นๆ ก็มีท่อระบายน้ำออก ชุดหัวหยดน้ำ ชุดกรองน้ำ ขวดน้ำพลาสติกใช้แล้ว ขนาด 0.6 – 1.0 ลิตร ถ้าน้ำก้นถังมีมากเกินไป จะไหลออกทางท่อระบายน้ำด้านล่าง ทำให้ดินชื้นตลอดเวลา แต่ไม่แฉะ รากพืชไม่เน่า

“บ่อพักรักษาน้ำ”

นวัตกรรมบ่อพักรักษาน้ำ เป็นการกักเก็บน้ำฝนและน้ำที่เหลือใช้ลงไปเก็บในบ่อที่ขุดไว้ ผ่านระบบการกรองที่ดัดแปลง ใช้วัสดุที่ไม่ใช้แล้ว เช่น เศษไม้ ไม้ไผ่ ก้อนอิฐ หิน กรวด

และทราย โดยที่น้ำฝนและน้ำที่เหลือใช้จะผ่านชั้นก้อนหินซึ่งอยู่ชั้นบนสุด ไหลลงไปที่บ่อตามแรงโน้มถ่วงผ่านวัสดุที่ใช้กรองน้ำประเภทต่างๆ เมื่อเราต้องการจะใช้น้ำในบ่อ ก็สามารถสูบน้ำขึ้นมาใช้โดยใช้ปั๊มมือโยก เป็นการกักเก็บและนำน้ำมาใช้ประโยชน์ ไม่สูญเปล่า

(4) **ฐานเรียนรู้ การคัดแยกขยะอันตราย**

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณวิเชียร โสภา

ที่ชุมชนแห่งนี้ แต่ละครัวเรือนจะมีการคัดแยกขยะอันตรายภายในครัวเรือนของตนเอง ก่อนที่จะนำมาเก็บรวมไว้ยังจุดรวบรวมบริเวณใกล้ศาลาอ่านหนังสือของชุมชน ที่นี่เราจะพยายามใช้ภาชนะที่ไม่ใช้แล้ว นำกลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่างเช่น โถง หรือถังน้ำมันเก่าไม่ใช้แล้วมาใส่ขยะอันตรายแต่ละชนิด ในแต่ละเดือนเทศบาลตำบลทับใหญ่จะมาเก็บขนไปรวบรวมไว้ยังเทศบาล และจะส่งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีปีละครั้ง เพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป

(5) **ฐานเรียนรู้ เศรษฐกิจหมุนเวียนชุมชน**

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณเล็ก อ้อหอม

ที่บ้านคุณเล็กจะเลี้ยงหมูเป็นอาชีพ แต่ทุกวันคุณเล็กจะออกไปเก็บขยะเศษอาหารตามครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ วันละ 2 ครั้ง เช้า – ปาย เพื่อนำมาเป็นอาหารหมูที่เลี้ยงไว้ โดยผสมกับหยวกกล้วยและผักบั้ง เมื่อแม่พันธุ์หมูออกลูก คุณเล็กจะนำรกหมูมาหมักกับกากน้ำตาล น้ำ EM และน้ำสะอาด เพื่อใช้เป็นฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโตของพืชผลที่ปลูก ส่วนน้ำที่ใช้ล้างคอกหมู คุณเล็กได้ทำทางระบายให้ไหลไปลงที่สวนชะอมซึ่งปลูกอยู่ถัดไปจากบ้าน ทำให้ชะอมที่ปลูกมีใบงาม เขียวสด เป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งขายดีมาก

“รกหมู คุ้มโลก”

เมื่อแม่พันธุ์หมูที่เลี้ยงไว้ออกลูก คุณเล็กจะนำรกหมูประมาณ 1 กิโลกรัม มาหมักกับกากน้ำตาล 1 กิโลกรัม หัวเชื้อจุลินทรีย์ 1 ลิตร และน้ำสะอาด 5 ลิตร ใช้เวลาในการหมักประมาณ 3-4 เดือน ตอนจะใช้งานก็จะนำส่วนน้ำหมัก 100 ซีซี ผสมกับน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นทางใบข้าว ข้าวโพด และหน่อไม้ฝรั่ง ฮอร์โมนรกหมูมีสรรพคุณในการช่วยบำรุงราก ทำให้พืชสามารถดูดธาตุอาหารได้ดี ช่วยเร่งการเจริญเติบโตและป้องกันการหลุดของดอกได้ดี ทำให้ไม้ผลติดลูกมากขึ้น

(6) ฐานเรียนรู้ การคัดแยกขยะรีไซเคิล

ครีวเรือนต้นแบบ : คุณพอง ทองกัลยา

แต่ก่อนคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้แยกขยะรีไซเคิลเป็นชนิด เพราะไม่รู้ว่าจะแยกแต่ละส่วนแยกขายได้ เช่น ขวดพลาสติกใส ขวดพลาสติกขุ่น ขวดเครื่องดื่มชูกำลังที่สามารถแยกเป็นส่วนขวดเป็นส่วนฝา และส่วนฝาก็ยังแยกเป็นฝาอะลูมิเนียม ฝาสังกะสี ที่ครีวเรือนของบ้านพอง มีตัวอย่างขยะรีไซเคิลชนิดต่างๆ ที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชน คนในชุมชน และผู้มาศึกษาดูงาน ให้อูถึงวิธีการเพิ่มมูลค่าของขยะรีไซเคิลที่จะขาย ซึ่งหลังจากคนในชุมชนเข้าใจมากขึ้นแล้ว ทำให้ขายได้ราคาดีขึ้นกว่าแต่ก่อนที่มักจะขายรวมๆกัน ที่นี่เป็นฐานเรียนรู้การคัดแยกขยะกว่า 24 ชนิด ขยะบางชนิด เช่น ถู่น้ำยาปรับผ้านุ่ม สามารถคัดแยกนำไปประดิษฐ์เป็นหมวกสวย ขายได้ราคาสูงกว่าขายเป็นขยะเสียอีก

(7) ฐานเรียนรู้ วัดป่ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระต้นแบบ : พระอาจารย์มหาวิรพงษ์ วิรวิงโส

“พระทำนากลับมาใช้”

วัดนี้มีคณะบุคคลคณะต่างๆ เดินทางมาศึกษาดูงานกันค่อนข้างมาก พระอาจารย์มหาวิรพงษ์จะอธิบายให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานทราบถึงแนวความคิดการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ภายในวัด การลดการใช้ การลดการเกิดขยะตั้งแต่ต้นทาง การใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ตามหลัก 3Rs อย่างเช่น การแนะนำญาติโยมที่มาทำบุญที่วัด ให้ช่วยกันลดการใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมบรรจุอาหาร โดยขอให้ญาติโยมใช้ปิ่นโต รวมทั้งใบตองและใบลานใส่อาหารมาถวายแทน พระอาจารย์มหาวิรพงษ์จะให้พระลูกวัดตักอาหารแต่พอฉัน อาหารที่เหลือจะมอบให้ญาติโยม หรือชาวบ้านที่ยากจน นำกลับไปรับประทาน นอกจากนี้ พระอาจารย์มหาวิรพงษ์ทำไม้หนีบไม้ไผ่ตากจี้รเวลาซัก เนื่องจากวัดนี้มีไม้ไผ่เป็นจำนวนมาก พระอาจารย์มหาวิรพงษ์จะขอให้ผู้ที่มาจากหน่วยงานต่างๆ ได้นำสิ่งของเหลือใช้มาบริจาค เช่น ตู้คอนเทนเนอร์มาทำกุฏิ และห้องเก็บสิ่งของมีค่า ตู้เซฟมาทำตู้รับบริจาค หรือผ้าใบแคนวาส มาปูพื้นลานธรรม เป็นต้น”

“ลดขยะ พระช่วยทำ”

ที่วัดป่าสันติพุทธารามนี้ พระอาจารย์มหาวิรพงษ์จะเน้นการลด (Reduce) การใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม ลดปริมาณขยะ ลดการใช้สารเคมี ด้วยการตักอาหารแต่พอฉัน เพื่อแบ่งปันให้ญาติโยมนำกลับไปรับประทานที่บ้าน ให้ผู้ที่มาทำบุญใช้ปิ่นโต ใบตอง ใบลาน บรรจุอาหารแทนการใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม เย็บจี้รใช้เองจากผ้าที่ย้อมเองจากแทน

ขนุนซึ่งได้มาจากชุมชน นำเศษใบไม้ภายในวัดมาคลุมดินเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน และกลายเป็นปุ๋ยให้กับต้นไม้ เป็นต้น

“พระคิด พระธรรม (ทำ)”

ที่วัดป่าสันติพุทธารามนี้ ไม่ว่าจะเป็กฎึ ห้องเก็บของมีค่า วัสดุปูพื้นลานธรรม ผู้รับบริจาคเงิน กระเบื้องห้องน้ำ ล้วนแต่นำวัสดุเหลือใช้จากโรงงานโดยรอบและจากชุมชนที่ไม่ได้ใช้แล้ว มาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในวัดป่าแห่งนี้แทบทั้งสิ้น พวกขวดน้ำพลาสติกและทางมะพร้าว พระอาจารย์มหาวิรพงษ์ก็นำมาทำไม้กวาดทางมะพร้าวใช้เองภายในวัด ตลอดจนการจัดให้มีภาชนะรองรับขยะรีไซเคิลแยกตามประเภทภายในวัดตามจุดต่างๆ แล้วรวบรวมไปขาย มีรายได้ประมาณเดือนละ 300 บาท เงินเหล่านี้จะนำไปซื้อของจำเป็นที่ต้องใช้ภายในวัดต่อไป

(8) ฐานเรียนรู้ การใช้ซ้ำ (Reuse)

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณสำราญ ทิวากร

ที่ครัวเรือนของบ้านสำราญ ซึ่งมีอาชีพเพาะพันธุ์ไม้ขาย มีความโดดเด่นในด้านการทำสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำให้เกิดประโยชน์ บ้านสำราญจะเก็บหรือขอสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้แล้ว จากคนในชุมชน ซึ่งอาจเป็นบรรจุภัณฑ์หรือของใช้ อย่างเช่น หมวกกันน็อก กระเป๋า พลาสติกใส่ของชำร่วย กล่องโฟม ม้านั่งพลาสติก ขวดแกลลอน ขวดน้ำพลาสติก กระป๋อง เบียร์ ยางรถจักรยานยนต์ เป็นต้น มาใช้เพาะพันธุ์และปลูกกล้าไม้ขาย เป็นการสร้างจุดขาย จุดสนใจให้กับลูกค้าที่มาศึกษาดูงาน ทำให้บ้านสำราญมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าการใช้กระดาษธรรมดา หรือถุงดำในการเพาะกล้าไม้อย่างในอดีต”

การใช้ซ้ำ (Reuse) คือการนำวัสดุ หรือบรรจุภัณฑ์ หรือสินค้าประเภทต่างๆ ที่ยังใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ให้คุ้มค่าที่สุด เพราะการใช้ครั้งเดียวทำให้เกิดขยะมากมายเกินจำเป็น ชุมชนบ้านรางวัลเป็นอีกชุมชนที่เล็งเห็นถึงการลดปริมาณขยะ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ที่ศาลาแห่งนี้จึงมีการนำเอาเครื่องไมโครเวฟและตู้เย็นที่เสียแล้ว มาใช้เป็นที่เก็บหนังสือ อ่านเล่นสำหรับผู้ที่ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการนั่งอ่านหนังสือ

(9) ฐานเรียนรู้ ปุ๋ยไส้เดือน

ครัวเรือนต้นแบบ : คุณวิเชียร โสภา

ในการเลี้ยงไส้เดือนที่ฐานนี้ ใช้ไส้เดือนพันธุ์แอฟริกันไนท์ครอเลอร์ (African Night Crawler) ซึ่งเป็นไส้เดือนขนาดใหญ่ สำนัตัวมีสีน้ำตาลปนเทา สามารถเคลื่อนที่ได้รวดเร็ว มีความสามารถในการกินเศษอาหารประเภทเศษผัก ผลไม้ ที่ไม่มีรสเผ็ด หรือรสเปรี้ยวในปริมาณมากได้อย่างรวดเร็ว เศษซากอินทรีย์วัตถุต่างๆ รวมทั้งดินและจุลินทรีย์ที่ไส้เดือนกินเข้าไป

แล้วผ่านกระบวนการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุเหล่านั้นภายในลำไส้ของไส้เดือน แล้วจึงขับถ่ายเป็นมูลออกมาทางรูทวาร มูลไส้เดือนที่ได้เรียกว่าปุ๋ยมูลไส้เดือน ซึ่งมีจุลินทรีย์มากมายที่เป็นประโยชน์ต่อพืช มีธาตุอาหารและฮอร์โมนที่พืชต้องการ ซึ่งช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของรากพืชได้เป็นอย่างดี”

การเตรียม Bedding เลี้ยงไส้เดือน

- นำมูลวัวแช่น้ำประมาณ 5 วัน เพื่อลดความเป็นกรด-ด่างและความร้อน อาจเปลี่ยนน้ำ 1-2 ครั้ง

- เมื่อครบ 5 วัน ให้ย้ายมูลวัวใส่ลงในภาชนะที่ใช้เลี้ยงไส้เดือน ทิ้งไว้ 1 วัน

- ใช้มือแหวกตรงกลางของมูลวัวในภาชนะที่ใช้เลี้ยงไส้เดือนให้เป็นหลุม
- นำไส้เดือนวัยเจริญพันธุ์ประมาณ 2-3 ชีด ใส่ลงไปหลุม ปล่อยให้ไส้เดือนมุดลงไป bedding เอง

- ถ้าไส้เดือนขึ้นมาอยู่รวมกันด้านบนของ bedding หรือพยายามหนีออกจากภาชนะ แสดงว่า bedding มีสภาพไม่เหมาะสมกับไส้เดือน ให้นำไส้เดือนออกแล้วเปลี่ยน bedding ใหม่

(10) ฐานเรียนรู้ ร้านค้าปลอดโฟม

ครัวเรือนต้นแบบ คุณกิมไล้ เสลาหอม

ทุกๆเช้าที่ร้านของคุณกิมไล้ จะมีกับข้าวสำเร็จรูป มาขายประมาณ 3-4 อย่างทุกวัน เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนปลอดขยะของชุมชน และช่วยลดปริมาณขยะถุงพลาสติกใส่อาหาร ถุงพลาสติกหิ้วและกล่องโฟม ที่ร้านนี้คุณกิมไล้จะไม่ตักกับข้าวใส่ถุงพลาสติกหรือกล่อง โฟมให้ลูกค้า ลูกค้าบางรายก็ซื้อไปใส่บาตรพระ บางรายก็ซื้อไปรับประทานเองที่บ้าน ถ้าลูกค้านำปิ่นโตมาใส่กับข้าวเองที่ร้านคุณกิมไล้ และซื้อกับข้าว 2 อย่างขึ้นไป คุณกิมไล้จะแถมกับข้าวให้ฟรี 1 อย่าง

6. ความยั่งยืนการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะ

ชุมชนบ้านรางพลับได้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะให้แก่บุตรหลานของคนในชุมชนเอง โดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ การรักษาความสะอาด และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในชุมชน เช่น การสร้างวิทยากรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นวิทยากรให้แก่ผู้มาศึกษาดูงาน การทำกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ทั้งนี้ การได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกระบี่ใหญ่ทั้งด้านความรู้ และงบประมาณ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเทศบาลมีบุคลากรและงบประมาณที่สามารถช่วยชี้แนะแนวทางและรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ที่ได้ ดังคำกล่าวของหัวหน้าฝ่ายอำนวยการ รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

“เดิมที แรงบันดาลใจมาจากเทศบาล มาจากนโยบายของผู้บริหาร ที่เข้าไปให้ความรู้ ไปจุดประกายให้ทางชุมชนมีความต้องการ ความกระตือรือร้นในการจัดการขยะ เทศบาลสนับสนุนทุน งบประมาณ ให้ความรู้ องค์ความรู้ และสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการ ช่วยรณรงค์เก็บขยะ ออกไปทำความสะอาด ให้ชาวบ้านเห็นและเข้าใจ เป็นแรงจูงใจให้ออกมาช่วยกัน ทำหน้าที่ตรงนี้ มหาวิทยาลัยที่มีความรู้ความสามารถ ที่พูดแล้วชาวบ้านเข้าใจง่าย สร้างความเข้าใจให้ชาวบ้าน เพราะประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นเก่า เมื่อเข้าใจแล้วก็เต็มใจและทำอย่างเต็มที่” - หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านรางพลับ ได้เป็นต้นแบบในการจัดการขยะของตำบลกระบี่ใหญ่ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ปี 2559 ปี 2560 และปี 2561 โครงการชุมชนปลอดขยะเฉลิมพระเกียรติ 89 พรรษา 89 ชุมชน (Zero Waste) และได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับประเทศ ปี 2562 ได้รับถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการชุมชนปลอดขยะของชุมชนบ้านรางพลับเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการจัดการขยะมูลฝอย

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย (1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ สำหรับการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์งานวิจัย ประกอบด้วย เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 8 คน และเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน จำนวน 7 คน และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลกรับใหญ่ จำนวน 1 คน โดยรายละเอียดสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

จากการศึกษาพบว่าปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่มีปัญหาขยะมูลฝอยมาอย่างยาวนาน ซึ่งผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยและสมาชิกในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนทำให้ได้รับรางวัลชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ติดต่อกัน 4 ปี ได้แก่ ปี 2559 – 2561 และในปี 2562 ได้รับรางวัลชนะเลิศและได้รับถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ ซึ่งจากการประสบความสำเร็จของชุมชนนี้ พบว่าชุมชนได้ดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎี การจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และ การควบคุม (Controlling) มีดังต่อไปนี้

(1) **การวางแผน (Planning)** การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ริเริ่มในการมองเห็นถึงปัญหาและคิดหาวิธีแก้ไขปัญหามูลฝอยให้กับสมาชิกในชุมชน โดยเริ่มจากการนำถังขยะกลับคืนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแจกถุงดำให้กับสมาชิกในชุมชนเริ่มใช้เพื่อค่อยๆ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของสมาชิกในชุมชน ดังนั้นสมาชิกในชุมชนทุกคนจะรู้จักการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง โดยใช้หลักของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยหลัก 3R ได้แก่ Reduce (ลดการใช้) Reuse (การนำกลับมาใช้ซ้ำ) และ Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) เพื่อให้มีขยะมูลฝอยเหลือน้อยที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นตัวกลางในการประสานงานกับเทศบาลตำบลรับใหญ่ เพื่อเข้าร่วมประกวดโครงการจัดการขยะต่างๆ มีการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีกำลังใจในการร่วมกันรักษาความสะอาดในชุมชนอีกด้วย

(2) **การจัดองค์การ (Organizing)** การปลูกฝังความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชากรภายในชุมชน เนื่องจากสมาชิกในชุมชนจะต้องเรียนรู้การคัดแยกขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของตนเอง เพื่อให้เหลือขยะน้อยที่สุด จึงต้องมีการคัดแยกขยะก่อนในเบื้องต้น ซึ่งขยะแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ขยะย่อยสลาย 2. ขยะรีไซเคิล 3. ขยะอันตราย และ 4. ขยะทั่วไป และยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งด้านความรู้และงบประมาณ ทำให้การจัดการขยะของชุมชนประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เมื่อสมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเบื้องต้นแล้ว แต่ละคนยังมีบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยกันทำให้ชุมชนสะอาดขึ้นอีกด้วย เช่น สมาชิกทุกคนจะต้องคัดแยกขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของตนเอง ผู้นำชุมชนมองเห็นถึงปัญหาและชักจูงให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นถึงปัญหาและความสำคัญ และดึงสมาชิกในชุมชนมาร่วมด้วยช่วยกันในการรักษาความสะอาดในชุมชน คณะกรรมการจะแบ่งหน้าที่กันแต่ละคน โดยจะมีบทบาทย่อยต่างๆ และเจ้าของฐานการเรียนรู้การจัดการขยะในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นแบบอย่างในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน ทั้งนี้ ยังมีประธานซอยแต่ละซอยที่คอยรวมคนในซอยมาช่วยกันรักษาความสะอาดในชุมชน โดยสรุป ทุกคนจะมีหน้าที่และมีการกระจายอำนาจกัน เพื่อให้ชุมชนปราศจากความสกปรก และมีแต่ความสะอาดยิ่งขึ้นไป

(3) **การชี้นำ (Leading)** การกระตุ้นจิตสำนึกของประชากรภายในชุมชน เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน จะต้องเริ่มจากทุกคน ประชากรทุกคนจึงต้องมีจิตสำนึกที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน เพื่อให้มีจิตสำนึก ความรับผิดชอบในการดูแล

รักษาความสะอาดภายในครัวเรือนของตนเอง โดยผู้นำชุมชนจะต้องมีทักษะในการชักจูง เจรจา และรวมคน มอบความรับผิดชอบต่างๆ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจกัน และให้ประชากรในชุมชน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมของชุมชนต่างๆ ที่ทำให้ตระหนักถึงปัญหานี้ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมประเมิน บ้านติดดาว กิจกรรมถนนปลอดด่าง รวมทั้งการกำหนดระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่ตกลงร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่จะมาสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นที่ประจักษ์

(4) **การควบคุม (Controlling)** การประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ การทำกิจกรรมต่างๆ นั้น หากจะให้เห็นถึงภาพที่ชัดเจน จะต้องมีการประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบ ด้วยเสมอ ซึ่งการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนนี้ ก็ไม่ละเลยแต่อย่างใด โดยการได้รับรางวัลทำให้ ชุมชนมองว่าชุมชนประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเข้ามามีส่วนร่วมใน การช่วยประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบอีกด้วย ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถมาจัดทำสถิติเพื่อ ประเมินผลลัพธ์และตรวจสอบได้

5.1.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แบ่งออกเป็น ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ปัจจัยย่อย ดังนี้

ปัจจัยภายใน

(1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย

ชุมชนบ้านรางพลับ ได้ดำเนินกิจกรรมตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

(2) ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนบ้านรางพลับมีความมุ่งมั่น เข้มแข็ง เสียสละ เพื่อประโยชน์ ส่วนรวมของชุมชน ไม่ละเลยในปัญหาต่างๆ ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

(3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน

การที่ประชากรภายในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีนั้น ทำให้ชุมชนสามารถประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยได้ดีเยี่ยม

ปัจจัยภายนอก

(4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลลพบุรีใหญ่ ให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและความรู้แก่ชุมชน ทั้งยังช่วยกระตุ้น ชี้แนะแนวทาง และช่วยทำข้อมูลเชิงตัวเลข เพื่อให้ให้เห็นข้อมูลผลลัพธ์ที่ชัดเจน ส่งผลช่วยให้ชุมชนได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกด้วย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลลพบุรีใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลโดยอ้างอิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

5.2.1 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลลพบุรีใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC

กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลลพบุรีใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC ที่ Louis A. Allen (1958) อ้างถึงใน อรรถนิชชา คชนา (2562) ได้กำหนดไว้ โดยมีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่ทำให้การทำงานมีระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การทำงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านรางพลับมีผู้นำชุมชนที่คิดริเริ่มวางแผนเพื่อจัดการปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน [การวางแผน (Planning)] อีกทั้งผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนยังแบ่งหน้าที่กันทำงานเพื่อให้ชุมชนปราศจากความสกปรก [การจัดองค์การ (Organizing)] ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนยังมีการกระตุ้นจิตสำนึกความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกในชุมชนและให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอีกด้วย [การชี้นำ (Leading)] นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการติดตามผลงาน ประเมินผลลัพธ์ ตรวจสอบผลการดำเนินงานของชุมชน

อย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความสะอาดอย่างยั่งยืนต่อไป [การควบคุม (Controlling)]

5.2.2 บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน

พบว่าผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากผู้นำชุมชนให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงปัญหาของชุมชน มีจิตใจที่พร้อมเสียสละเพื่อคนในชุมชน มีทักษะการเจรจาตั้งสมาชิกในชุมชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมที่จะจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในครั้งนี้ เป็นตัวกลางในการติดต่อและประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกเพื่อมาสนับสนุนการดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชน ทำให้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) เรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเขตไพเราะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ผู้นำชุมชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีระบบการจัดการที่ดี มีความเข้มแข็งและอุทิศตนให้กับชุมชน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิสมบุรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555) เรื่อง กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและใส่ใจในปัญหาของสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง รู้จักใช้ยุทธวิธีต่างๆ เพื่อทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี วงศ์สี (2549) เรื่อง ทูตทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า อีกหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง คือ ศักยภาพของผู้นำที่มีคุณลักษณะเป็นกันเองและสามารถทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.2.3 ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

ความร่วมมือร่วมใจของประชากรภายในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ชุมชนได้รับรางวัล และมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสะอาด ปราศจากขยะ จนเป็นแบบอย่างให้กับอีกหลายๆ ชุมชนในประเทศไทย เนื่องจากหากไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอยนี้ ชุมชนคงไม่อาจประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) เรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเขตไพเราะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตสาธารณะ และรู้จักถึงความเป็นเจ้าของ ชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก และให้ความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี อีกทั้งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ สิทธิสมบุรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555) เรื่อง กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐาน ศูนย์ในชุมชนเขตคูโพเราะ 3-4-5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ในทุกขั้นตอน นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี วงศ์สี (2549) เรื่อง ทูตทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ภายในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สะท้อนออกมาเป็นความร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของชุมชน

5.2.4 บทบาทของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

หน่วยงานภายนอกถือว่ามามีบทบาทสำคัญในการประสพผลสำเร็จของการจัดการปัญหาขยะภายในชุมชน เนื่องจากเข้ามาให้ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังสนับสนุนงบประมาณต่างๆ เพื่อเป็นทุนให้กับชุมชน และสามารถทำให้ชุมชนขับเคลื่อนการดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเทศบาลตำบลกรับใหญ่ถือว่าเป็นแรงเสริมจากภายนอกที่ดีที่ทำให้ชุมชนสามารถประสพผลสำเร็จในด้านความสะอาดของชุมชนและด้านการประกวดโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การได้รับรางวัลร่วมกันในครั้งนี้ทำให้ทั้งเทศบาลตำบลกรับใหญ่และชุมชนบ้านรางพลับเกิดความภาคภูมิใจร่วมกันและทำให้มีแรงใจในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) เรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเขตคูโพเราะ 3, 4, 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวว่า ความร่วมมือจากภายนอกชุมชน คือ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตพระโขนงเข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนและสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ ดูแลเรื่องขยะที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งพาผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะอีกด้วย

สิ่งที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การประสพความสำเร็จของชุมชนในเรื่องการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ไม่อาจประสพผลสำเร็จได้หากขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ซึ่งในที่นี้ ประกอบไปด้วย (1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย (2) ผู้นำชุมชน (3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน และ (4) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทุกๆ ปัจจัยล้วนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ชุมชนบ้านรางพลับยังมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนปลอด

ขยะอย่างยั่งยืนด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกรักษาความสะอาดของชุมชนให้แก่เยาวชนในชุมชน พยายามให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ที่ส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ที่เป็นกลไกหลักในกระบวนการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนบ้านรางวัลยังมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เพื่อให้ชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานและนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเองได้ จึงทำให้ชุมชนบ้านรางวัลเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่น่าสนใจในการถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ที่สนใจต่อไป

นอกจากนี้ การประสบผลสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางวัลนั้น ยังสอดคล้องกับ **แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management)** เนื่องจากแนวคิดนี้อยู่ระหว่างการจูงใจให้กับครัวเรือนในชุมชนและการลดงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อชุมชนสามารถจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนได้อย่างดีแล้วนั้น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลดภาระและลดงบประมาณในด้านการจัดการขยะมูลฝอยลงได้ และยังสอดคล้องกับการพัฒนาบุคลากรในการดำเนินการจัดการสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจาก (1) มีเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลกรับใหญ่ที่มาเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำ ดูแล ลงพื้นที่ภายในชุมชน (2) ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างชุมชนและเทศบาลตำบลกรับใหญ่ ทำให้ชุมชนมีงบประมาณและความรู้มากยิ่งขึ้น และ (3) สมาชิกในชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่ได้วางไว้ ส่งผลให้ชุมชนได้รับรางวัลโครงการปลอดขยะ (Zero Waste) อีกด้วย

ทั้งนี้ การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านรางวัลที่เป็นไปตามทฤษฎีแนวคิด POLC นั้น พบว่า Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) และ Leading (การชี้นำ) สามารถดำเนินการควบคู่กันได้ เนื่องจากสถานะผู้นำของผู้นำชุมชน (Leading) จำเป็นต้องดูแลรักษาผลประโยชน์ของลูกบ้านทุกคน จึงริเริ่มการวางแผน (Planning) อีกทั้งยังมีการมอบหมายหน้าที่แก่สมาชิกในชุมชน (Organizing) และการดูแลและจัดการสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้สะอาดยิ่งขึ้นไป ทั้งนี้ การควบคุม (Controlling) จะเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากเมื่อมีการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยเรียบร้อยแล้วนั้น จะมีการตรวจสอบติดตาม และประเมินผลเกิดขึ้น หากขาดตกบกพร่องจากสิ่งใด จะได้แก้ไขเพื่อดำเนินการต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

(1) นำผลการวิจัยเสนอให้กับชุมชนอื่นๆ ที่สนใจในประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย หรือชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความคิดริเริ่มในการประยุกต์จัดการปัญหาขยะมูลฝอยของพื้นที่ตนเองให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

(2) นำผลการวิจัยเสนอหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ขององค์กรนั้นๆ โดยสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์กับการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานนั้นๆ ได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นเพียงการถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยเพียงชุมชนเดียวเท่านั้น ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

(1) ควรศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยจากชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้เห็นถึงมุมมองด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

(2) ควรศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มเติม เพื่อนำมาสนับสนุนกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนในบริบทการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2564). ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอย.

http://pcd.go.th/info_serv/waste_rubbish.htm

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). คู่มือการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามแผนปฏิบัติการ "ประเทศไทยไร้ขยะ" ตามแนวทาง "ประชารัฐ" ระยะ 1 ปี (พ.ศ.2559-2560). <http://dn.core->

[website.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_131565_2.pdf](http://dn.core-website.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_131565_2.pdf)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2559). ประกาศกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เรื่อง ผลการตัดสินใจโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เฉลิมพระเกียรติ 89 พรรษา 89 ชุมชน ปี 2559 ระดับประเทศ.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=969467946513041&set=pcb.969469139846255>

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). ผลการประกวดชุมชนปลอดขยะ ปี 2560.

<https://www.facebook.com/profile/100050366059496/search?q=%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%202560>

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2561a). การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2561b). ประกาศผลการตัดสินใจโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ระดับประเทศ ปี 2561.

<https://www.facebook.com/profile/100050366059496/search?q=%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%202561>

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). ประกาศกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เรื่อง ผลการตัดสินใจโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ปี 2562 ระดับประเทศ.

<https://www.facebook.com/photo?fbid=2494815120644975&set=pcb.2494858907307263>

กระทรวงสาธารณสุข. (2553). การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรณี การจัดการขยะมูลฝอย

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น [คู่มือ]. กรุงเทพฯ: กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

- กิตติ มีศิริ. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน
 เกตุไพละ 3,4,5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 (Master's thesis)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จังหวัดราชบุรี. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ.2561-2565 ฉบับทบทวนปี พ.ศ.2563.
<https://www.opsmoac.go.th/ratchaburi-strategic-files-421991791799>
- จารุณี วงศ์สี. (2549). ทูทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษา ชุมชนวัดกลาง เขตบาง
 กะปิ กรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (Master's thesis)).
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จิตตานันท์ ติกุล และคณะ. (2559). รูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะ
 ทาง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
<http://sutir.sut.ac.th:8080/sutir/bitstream/123456789/7919/2/Fulltext.pdf>
- ชมแข พงษ์เจริญ. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพใน
 ประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Doctoral dissertation)). มหาวิทยาลัย
 อุดรภูมิบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- เทศบาลตำบลกรับใหญ่. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ของเทศบาลตำบลกรับ
 ใหญ่. <http://krabyai.go.th/public/list/data/detail/id/294/menu/1196/page/1/catid/2>
- เทศบาลตำบลกรับใหญ่. (2562). โครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ปี 2562 ชุมชนบ้านราง
 พลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี [เอกสารประกอบการพิจารณา].
 ราชบุรี: เทศบาลตำบลกรับใหญ่.
- ไทยโพสต์. (2563). ยกชุมชน 'บ้านรางพลับ' ต้นแบบจัดการขยะครบวงจรแห่งแรกเมืองราชบุรี.
<https://www.thaipost.net/main/detail/76047>
- บวร ON TOUR. (2564). บ้านรางพลับ จังหวัดราชบุรี. <https://boworn.m-culture.go.th/moralcommunity/%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%9A/>
- ปภาวรินทร์ นาจำปา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาล
 ตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 (Master's thesis)). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ประวีณ ปานศุภวัชร. (2559). หลักการจัดการ [เอกสารประกอบการสอน]. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.

ปิยชาติ ศิลปสุวรรณ. (2557). ขยะมูลฝอยชุมชน ปัญหาใหญ่ที่ประเทศกำลังเผชิญ.

[http://nrei.rmutsv.ac.th/sites/default/files/poposal/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%9D%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%88%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%8A%E0%B8%B4%E0%B8%8D.PDF](http://nrei.rmutsv.ac.th/sites/default/files/popposal/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%9D%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%88%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%8A%E0%B8%B4%E0%B8%8D.PDF)

ปูนซิเมนต์ไทย. (2563). ชุมชนบ้านรางพลับ - 'เราจัดการขยะเท่ากับเราจัดการชีวิต'.

<https://www.scg.com/sustainability/circular-economy/circular-way-projects/ban-rang-plub/>

พนิตพร กลางประพันธ์. (2557). หลักการจัดการ [เอกสารประกอบการสอน]. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

พิสิฐ ฮ่องเจริญ. (2560). ถอดบทเรียน : การบริหารโครงการภาครัฐ (ฉบับทดลองใช้). กรุงเทพฯ: บจก. ทูเกตอร์ เอ็ดดูเทนเนอร์.

พีรยา วัชรโรทัย. (2556). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเมืองแก่ง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (Master's thesis), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ). สืบค้นจาก

<http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b180559.pdf>

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์. (2555). การใช้ประโยชน์และการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนประชาชน ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.

<http://ssruir.ssru.ac.th/bitstream/ssruir/674/1/050-55.pdf>

ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2552). มิติใหม่ชุมชนไทยไร้ถัง. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

- มลฤดี ตีรวิชัย. (2555). ปัจจัยที่มีผลสำเร็จต่อการคัดแยกขยะชุมชน : กรณีศึกษา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis)). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มีทนา วิไลลักษณ์. (2560). การจัดการองค์การทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษา มูลนิธิดุริยประณีต. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วสันต์ชาย กลิ่นกลิ่น. (2552). ความต้องการของประชาชนในการแก้ปัญหามลพิษ: กรณีศึกษา ศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจร จังหวัดระยอง. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis)). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วัฒนา พองโนนสูง. (2558). การถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง จาก กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กโดยชุมชน กรณีศึกษาคลองสองต้นนุ่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis), มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม). สืบค้นจาก http://www.sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/id/4609175e-8c1d-4a50-a568-6d49569bca66/MA_%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2_%E0%B8%9E%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%82%E0%B8%99%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87.pdf?attempt=2
- สิทธิสมบุญ เจริญพาณิชย์พันธ์. (2555). กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตคูโพละ 3-4-5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุพัตรา ดำรงรัตน์. (2556). การศึกษาระบบการจัดการและรูปแบบการปฏิบัติงานในองค์กร ที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน (ย่านสีลม). (ปริญญานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis)). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- อรณิชชา คชนา. (2562). การบริหารจัดการงานสวนป่าในโรงเรียน. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Doctoral dissertation)). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- อโรชา ทองลาว. (2557). การถอดบทเรียนผลการดำเนินโครงการ ๙ บวร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต (Master's thesis), มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม). สืบค้นจาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000012072

ประวัติผู้เขียน

